BÍLÁ KNIHA

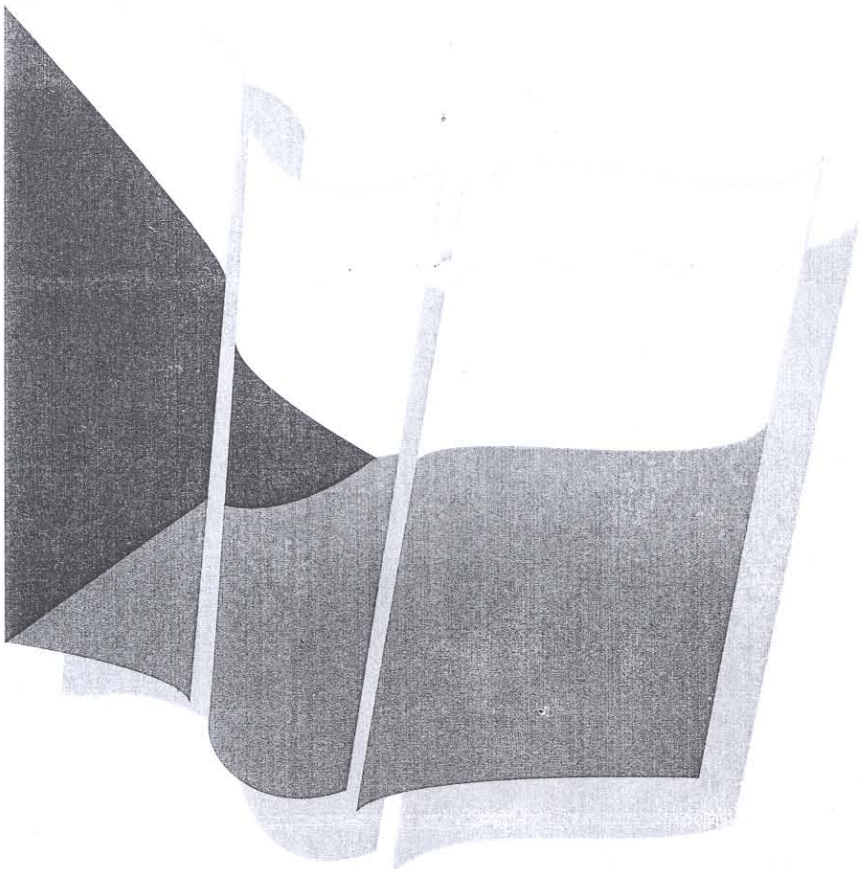

o obraně České republiky

1995

© 1995 Ministerstvo obrany České republiky
Redakce Impuls
Tisk: Vojenský zeměpisný ústav Praha

OBSAH

Úvod 5

I. Bezpečnostní politika České republiky 6

II. Vojenská strategie České republiky 15

III. Vývoj koncepce obrany České republiky po roce 1989 21

IV. Armáda České republiky – současnost a budoucnost 26

V. Plánování a rozdělování obranných zdrojů v resortu obrany 42

VI. Civilní ochrana 49

VII. Obrana a společnost 52

Obrazové přílohy 61

ÚVOD

Informování veřejnosti o cílech vojenské politiky a strategie a o výstavbě ozbrojených sil patří ve vyspělých demokratických státech k prvkům politické kultury. Jedním z nástrojů dosahování konsenzu v oblasti bezpečnostní politiky jak v politickém spektru, tak v občanské společnosti jsou Bílé knihy o obraně.

Formování občanské odpovědnosti za obranu republiky a zprůhlednění činnosti ozbrojených sil a jejich úlohy ve státě považuje Ministerstvo obrany České republiky za důležitý prvek v procesu vytváření armády nového typu. Rovněž práce zastupitelských a výkonných orgánů státní moci důležitých pro obranu je závislá na dostatečné informovanosti jejich pracovníků. Relevantní informace jsou také předpokladem vytváření objektivního obrazu armády ve sdělovacích prostředcích. To jsou důvody, které vedly k vůbec prvnímu vydání Bílé knihy o obraně u nás.

Bílá kniha o obraně bilancuje cestu rozhodujících změn, kterou armáda prošla od roku 1989. V tomto období transformace byla zpracována a realizována Koncepce výstavby Armády České republiky do roku 1996, vláda schválila novou Vojenskou strategii České republiky, došlo ke snížení počtů lidí i zbraní, bylo zcela změněno rozmístění vojenských útvarů na území státu i systém jejich velení. Výrazem odpovědnosti, s níž vstoupila Česká republika do nově se utvářející evropské bezpečnostní výstavby, je i vojenská angažovanost v operacích OSN. V nich prokazují příslušníci naší armády svou výkonnost, odbornou způsobilost a morální zralost.

Vedle shrnutí dosavadního vývoje v oblasti bezpečnosti, vojenské politiky a výstavby armády tato publikace seznamuje čtenáře s programem, který je pro naši armádu závazný v blízké perspektivě. Prioritní součástí transformace Armády České republiky v nadcházejícím období bude naplňování vojenské organizační a technické dimenze kompatibility se Severoatlantickou aliancí.

Česká republika jako suverénní, nezávislý stát potřebuje armádu schopnou čelit ohrožení státu, armádu, která bude plnohodnotnou složkou demokratické společnosti. Armáda se ovšem neobejde bez podpory všech politických sil a obyvatel naší země. Jsem přesvědčen, že důvěra v armádu i její podpora mohou vyrůstat jen z objektivního poznání o situaci a procesech, které v armádě probíhají.

RNDr. Vilém HOLÁŇ,
ministr obrany České republiky

I.

BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY

V České republice od jejího vzniku probíhá proces vytváření a realizace bezpečnostní politiky v souladu s Chartou Organizace spojených národů.

V obecné podobě je bezpečnostní politika souhrnem opatření kodifikujících odpovědnost státu za vytváření a udržování takových podmínek vnitřního a vnějšího bezpečnostního klimatu, které umožní efektivní rozvoj státní prosperity. Zahrnuje politické, diplomatické, technologické, ekonomické, ekologické, kulturní a morální faktory. Klíčové místo v tomto souhrnu představují charakter i míra možného ohrožení státu a z nich vyplývající důsledky pro potřeby obrany či možnosti jejího zajištění. Bezpečnostní politiku je tedy nutné vnímat ve dvou rovinách:

- v rovině konceptuální, která stanoví principy a zásady směřování bezpečnostní politiky a je věcí politickou,
- v rovině realizační, ve které hrají hlavní roli ozbrojené síly státu, používané k neutralizaci a odvrácení různých druhů ohrožení, definovaných bezpečnostní politikou, podle předem vypracované vojenské strategie státu.

Česká republika po skončení studené války hledá své místo ve společenství demokratických států a v budoucím evropském bezpečnostním systému. Chce být stabilizujícím prvkem střední Evropy a součástí moderní evropské civilizace.

BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V EVROPĚ A JEJÍM OKOLÍ

V době bipolárního rozdělení světa byla z velké části známa rizika, která mohla být příčinou konfrontace. Bylo jednodušší je předvídat a přijímat příslušná protiopatření. Po rozpadu blokového systému vstoupil svět do nové etapy, vyznačující se na jedné straně podstatným snížením rizika globálního konfliktu, na druhé straně však vznikla celá škála rizik nových, s daleko méně předvídatelnými důsledky.

Zvýšila se možnost vzniku regionálních krizí, konfliktů a znepřátelení států z ekonomických, politických, sociálních, národnostních, etnických a náboženských důvodů. Na jejich řešení nejsou existující světové a evropské instituce dostatečně připraveny.

Počet nestabilních regionů ve světě neklesá. Vývoj rizik a průběh krizí či konfliktů většinou nelze ani přesně předpovědět, ani zhodnotit jejich důsledky. Přitom na mnoha místech roste odhodlání použít vojenské prostředky k jejich řešení.

Některé části střední a východní Evropy se staly oblastmi s poměrně nízkou bezpečnostní stabilitou. Zejména na území bývalé Jugoslávie a na Kavkazu již několik let probíhají válečné konflikty. Zdrojem možného napětí jsou otázky spojené s rozdělením a budoucností jaderného potenciálu bývalého SSSR a specifická situace ve státech vzniklých jeho rozpadem, kde se projevuje řada územních, politických, historických a etnických konfliktů v otevřené i latentní podobě. Z vojenského hlediska zůstává Rusko vzhledem k mohutnému potenciálu, zděděnému po SSSR, silnou vojenskou jadernou mocností.

Celkové změny ve světě vytvářejí možnosti vzniku dalších rizik pro evropskou i světovou bezpečnost.

RIZIKA A OHROŽENÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Česká republika vychází při vytváření své bezpečnostní politiky a při zajišťování své obranyschopnosti z následujících závěrů analýz a prognóz vývoje situace v Evropě i ve světě a z toho vyplývajících rizik:

- Rozpad bipolárního rozdělení světa snížil možnost vzniku globální války na minimum, vyvolal však nové rizikové faktory. Vzrostl počet nestabilních regionů v Evropě, Asii i Africe. Východní Evropa se v blízké budoucnosti zřejmě nestane regionem trvalé stability.
- Přetrvávající vnitropolitická nestabilita ve střední a východní Evropě, na Balkáně, Blízkém a Středním východě, v Asii i v Africe a nevyřešené etnické i teritoriální otázky mohou vést k použití zbraní hromadného ničení při řešení vnitřních i vnějších problémů, k sociálním výbuchům, národnostním a územním konfliktům s následnou silnou migrací uprchlíků.
- Šíření islámského fundamentalismu může vyvolat nové etnické spory, zejména na Balkáně, Blízkém a Středním východě a v jihovýchodní části Společenství nezávislých států.
- Po skončení období ideologické a vojenské konfrontace se ekonomické vztahy stávají stále více určujícími faktory politických vztahů ve světě. Ekonomický růst, rozvoj technologií a boj o budoucí trhy a surovinové zdroje určují v současné době mezinárodní vliv té které země, stejně jako její vojenská síla.
- Vlivem dalšího rozpadu ekonomik jednotlivých států může dojít k následnému zpřetrhání celosvětových, ale i mezistátních a regionálních ekonomických vazeb a tím k vytvoření nestabilní situace s možností vzniku konfliktů.
- Rusko a další nástupnické státy SSSR se nacházejí na počátku demokratických změn a lze předpokládat jejich další složitý vývoj. Ruská federace stupňuje snahy o posilování svého vlivu v zahraniční politice i ekonomice, což ovlivňuje především sbližování států střední a východní Evropy se západními vojenskopolitickými a ekonomickými strukturami.

- Není vyloučena eskalace vojenského konfliktu na území bývalé Jugoslávie do jižní části Balkánu. Realizace zájmů velmocí v tomto regionu by mohla vést k destabilizaci Balkánu a k přímému zapojení dalších států do konfliktu.
- Narůstají snahy nacionalistických a extremistických sil o revizi mezistátních a mezinárodních smluv uzavřených zejména v souvislosti s výsledky druhé světové války.
- Neexistence všeobecného uznávání univerzálních civilizačních hodnot vyvolává růst rizik takového druhu, jako je například organizovaný zločin, terorismus, nelegální prodej a šíření zbraní, vysoce toxických látek, radioaktivních materiálů či drog a nelegální získávání technologií.

ZÁSADY BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY

Bezpečnostní politika České republiky je soustavou hlavních nástrojů k zabezpečení základních státních zájmů, mezi které především patří:

- státní svrchovanost a územní celistvost státu,
- ústavnost a činnost demokratických institucí,
- politický, ekonomický a sociální rozvoj státu,
- ochrana zdraví, životů, majetku, kulturních hodnot a životního prostředí,
- plnění mezinárodních závazků.

Za hlavní nástroje bezpečnostní politiky lze považovat:

- prohlubování politické, ekonomické a sociální stability země,
- rozvíjení zahraniční politiky a diplomatické aktivity v zájmu evropské a euroatlantické politické, ekonomické a bezpečnostní integrace,
- podporu demokratických změn v zemích střední a východní Evropy a přispívání ke stabilitě v těchto regionech,
- upevňování vzájemných vztahů se sousedními státy,
- aktivity spojené s předcházením vojenským konfliktům a mírové operace světového společenství,
- omezování vnitřní kriminality a účinné předcházení všem projevům mezinárodního zločinu,
- účast v mezinárodní spolupráci při ochraně životního prostředí a na poli humanitárním.

Při hledání místa v bezpečnostním systému Evropy a světa vychází Česká republika především z historických, kulturních i hospodářských tradic sounáležitosti se západní civilizací.

Česká republika aktivně plní své povinnosti vyplývající z členství v mezinárodních organizacích a současně usiluje o vstup do dalších evropských a euroatlantických institucí.

V této souvislosti Česká republika podporuje úsilí o přeměnu **Organizace spojených národů** v efektivní nástroj světové bezpečnosti a spolupráce, který bude řešit především problémy mezinárodní bezpečnosti, ochrany lidských práv, humanitárních aktivit, ochrany životního prostředí, boje proti drogám a hledání cesty ke zmírnění napětí ve vztahu Sever – Jih.

V **Evropské unii** (EU) Česká republika spatřuje sdružení států, které spojují stejné cíle a představy o budoucnosti kontinentu. Evropská unie politicky a ekonomicky integruje další demokratické státy Evropy s tržním hospodářstvím a rozšiřuje tak geografickou zónu stability.

Česká republika považuje v současné době **NATO** za základní funkční bezpečnostní instituci v Evropě, která zaručuje transatlantické spojenectví a na níž závisí stabilita a bezpečnost Evropy a světa. Rovněž jí připadá významná úloha při zajištění procesu přeměn v Evropě.

Západoevropská unie (ZEU) představuje pro Českou republiku budoucí bezpečnostní instituci Evropské unie, která ve svém novém složení bude zahrnovat oblast Evropy tvořenou téměř všemi členskými státy Evropské unie.

Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) chápe Česká republika jako fórum pro politický dialog, vytváření norem chování států v různých oblastech a pro kontrolu dodržování přijatých závazků.

ODZBROJENÍ A KONTROLA ZBROJENÍ

Česká republika chápe proces odzbrojení a kontroly zbrojení jako jeden ze základních předpokladů globálního přežití lidstva. Představitelé České republiky se aktivně podílejí na vypracování dohod a na řešení složitých problémů týkajících se odzbrojení a kontroly zbrojení. Jejich práce si získala uznání a přispívá k dobrému jménu naší země ve světě.

Česká republika důsledně plní všechny úkoly vyplývající z mezinárodních odzbrojovacích smluv a dohod vypracovaných v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, dříve Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE). Mezi nejvýznamnější patří:

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (KOS), která vstoupila v platnost 17. července 1992. Po rozpadu ČSFR převzala Česká republika na základě mezivládní dohody se Slovenskou republikou závazky k omezení počtů osob, výzbroje a techniky ve výši dvou třetin limitů platných pro ČSFR. Konkrétní počty v armádách sousedních států a v Armádě České republiky uvádějí *obr. I/1 a I/2.*

Vídeňský dokument 92 o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti v Evropě. Armáda České republiky neprovádí v současné době tak rozsáhlá vojenská cvičení, která by podléhala režimu oznamování podle tohoto dokumentu a která by vyžadovala účast zahraničních pozorovatelů. Přesto jsou na cvičení Armády České republiky zváni zahraniční hosté, probíhají ověřovací návštěvy vojenských zařízení a jsou předávány informace o vojenském rozpočtu.

Smlouva o otevřeném nebi. Tato smlouva umožňuje vytvořit systém leteckého monitorování aktivit zúčastněných států a tím přispěje ke zvýšení vzájemné důvěry. Česká republika ratifikovala tuto smlouvu jako jedna z prvních zemí. Ministerstvo obrany na základě rozhodnutí vlády vytvořilo podmínky k její realizaci. Pro tuto činnost jsou cvičeni experti Armády České republiky a je připravován pozorovací letoun An-30.

Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení byla předložena k podpisu 10. dubna 1972 v Že-

nevě. Česká republika ji považuje za první odzbrojovací krok, který jednou provždy postavil mimo zákon jednu z nejnebezpečnějších zbraní hromadného ničení. Veškerý výzkum v této oblasti prováděný v České republice byl zaměřen pouze na ochranné účely. Česká republika nikdy nevlastnila tento druh zbraní. Úmluva vstoupila v platnost 26. března 1975 a v Československu byla ratifikována 30. dubna 1973.

Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky (Úmluva o nehumánních zbraních z roku 1980). Československá republika odevzdala ratifikační listiny k této úmluvě 31. srpna 1982. Česká republika, v souladu s relevantními rezolucemi Organizace spojených národů, přijala dnem 5. října 1994 tříleté moratorium na vývoz jakýchkoliv pozemních protipěchotních min. Dále Česká republika podporuje návrhy směřující k výrobě min, které umožňují detekci a mají samodestrukční mechanismy.

Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení. Vypracování této úmluvy předcházelo více než dvacet let jednání, která byla dokončena 14. ledna 1993. Česká republika patří ke skupině států, které úmluvu podepsaly k tomuto datu. Od 6. září 1993 pracuje česká Přípravná komise pro zákaz chemických zbraní. Jejím hlavním posláním je připravit návrh zákona, který bude transformovat opatření úmluvy do právního řádu České republiky, připravit ratifikační proces a ustavit národní orgán odpovědný za realizaci úmluvy.

Registr OSN „Průzračnost ve zbrojení" byl vytvořen v rámci celosvětového úsilí OSN v New Yorku jako univerzální a nediskriminační registr konvenčních zbraní. Poskytování informací do registru OSN se dosud uskutečňuje na dobrovolné bázi. Bývalá Česká a Slovenská Federativní Republika pravidelně přispívala do registru OSN od jeho založení, tedy od roku 1992, a nyní tak činí i Česká republika.

V souladu s rezolucí OSN číslo 48/62 ze dne 16. prosince 1993 „Snížení vojenských rozpočtů" poskytuje Česká republika pravidelně údaje o čerpání vojenského rozpočtu za daný fiskální rok.

ARMÁDA ČESKÉ REPUBLIKY V MÍROVÝCH OPERACÍCH OSN A OBSE

Role a význam OSN a OBSE při zajišťování míru a bezpečnosti ve světě v období po skončení studené války podstatně vzrostly. Roste i role mírových sil, jejich počet, množství účastníků i finanční náklady s tím spojené.

Základem těchto aktivit světového společenství při udržování mezinárodního míru je projekt generálního tajemníka OSN „Agenda pro mír" z 6. června 1992.

Zapojení Armády České republiky do mírových operací OSN je konkrétním výrazem úsilí České republiky o zachování míru a stability ve světě. Současná spolupráce s OSN a OBSE navazuje na aktivity bývalé České a Slovenské Federativní Republiky. Čeští vojáci plní úkoly v mírových misích (operacích) ve dvou základních rovinách, tj. ve funkcích vojen-

ských pozorovatelů a jako příslušníci kontingentů. Na základě rozhodnutí vlády a Parlamentu Armáda České republiky vysílá do mírových operací pouze dobrovolníky.

Do května roku 1995 působily v mírových misích OSN a OBSE více než 4000 příslušníků armády. Porovnání počtů vojáků evropských států v jednotlivých misích k 15. 3. 1995 uvádí *obr. I/3*.

Zkušenosti naší armády s vysíláním vojenských pozorovatelů se datují rokem 1989, kdy v lednu bylo Československo vyzváno k zajištění účasti v misi UNAVEM v Angole a v březnu téhož roku v misi UNTAG v Namibii.

Do 1. března 1995 působilo 453 vojenských pozorovatelů ve 14 misích Organizace spojených národů, Evropské unie a OBSE na území 10 států – Angoly, Gruzie, Iráku, bývalé Jugoslávie, Korey, Libérie, Moldávie, Mosambiku, Namibie, Somálska (viz *obr. I/4*).

Všichni příslušníci Armády České republiky, kteří působili ve výše uvedených misích, byli Organizací spojených národů oceněni medailí „Za službu ve prospěch míru".

Historickým mezníkem v účasti českých jednotek v mírových operacích byl rok 1990. Tehdejší Československo **vyslalo vojenský kontingent do války v Perském zálivu**. Speciální protichemická jednotka o síle 200 mužů plnila úkoly v sestavě brigád Armády Království Saúdské Arábie. Jako jednotka začleněná do prvního operačního sledu se úspěšně účastnila operací „Pouštní štít" a „Pouštní bouře". Ve složitých klimatických i taktických podmínkách prokázala vysoký stupeň vycvičenosti. Zasloužený obdiv sklidila i československá vojenská technika.

Nejvýznamnější zapojení Armády České republiky do mírových operací představuje **vyslání českého praporu na území bývalé Jugoslávie**. V misi UNPROFOR působí od března 1992 na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 721. Za dobu svého působení získali čeští vojáci přirozenou autoritu u všech stran zúčastněných v konfliktu. Český prapor je zasazen v Chorvatsku na území tzv. Republiky srbská Krajina v operační sestavě sektoru JIH spolu s prapory Kanady, Jordánska a Keni. Oceněním odborných kvalit českých důstojníků je jejich zařazování do velitelských funkcí na jednotlivých velitelstvích UNPROFOR.

Početní stav praporu v roce 1995 dosahoval 1000 osob.

Mezi **hlavní úkoly praporu** patřilo:

- provádět monitorování separační zóny; v případě zjištění techniky, zbraní, vojáků nebo ozbrojených civilistů v separační zóně postupovat podle přijatých pravidel pro odzbrojení osob v separační zóně,
- monitorovat narušení příměří střelbou, přelety vrtulníků a letounů nad prostorem zodpovědnosti praporu,
- pravidelně provádět kontrolu stažených zbraní v prostorech soustředění,
- kontrolovat přesuny vozidel a vojenské techniky znepřátelených stran,
- zabránit etnickým čistkám, podílet se na zabezpečení humanitární pomoci a dohlížet na ochranu chráněné krajinné oblasti UNESCO „Plitvická jezera".

ČESKÁ REPUBLIKA A NATO

Spolupráce České republiky s NATO vychází z celkové koncepce vládní politiky při zajišťování bezpečnosti země. **Prvořadým cílem České republiky** pro zajištění bezpečnosti je plnohodnotné **členství v NATO**.

O případném rozšíření NATO bude rozhodnuto konsenzem všech členských zemí. V průběhu roku 1995 zpracovává NATO studii, která se zabývá problematikou rozšíření této aliance. Očekává se, že podmínky členství dalších států v NATO by mohly být specifikovány ještě v roce 1995. Přijímací proces bude výsledkem dalších politických jednání a celkového vývoje vojenskopolitické situace.

NATO vzniklo v souladu s článkem 51 Charty OSN jako nástroj kolektivní obrany dvanácti zakládajících států 4. dubna 1949. I po zániku Varšavské smlouvy a rozpadu SSSR tvoří základní pilíř bezpečnosti států západní Evropy. Současně je výrazem transatlantického spojenectví mezi demokratickými zeměmi Evropy a Severní Ameriky. Některé údaje o členských státech NATO uvádí *obr. I/5*.

Na změněnou vojenskopolitickou situaci ve světě reagovalo NATO na zasedání svých nejvyšších orgánů v Londýně (6. července 1990) a v Římě (8. listopadu 1991). Deklarovalo odklon od politiky konfrontace, přijalo „Deklaraci o míru a spolupráci" a novou „Strategickou koncepci".

V prosinci 1991 byla vytvořena Severoatlantická rada pro spolupráci (NACC). Zahajovacího zasedání se zúčastnili i představitelé České a Slovenské Federativní Republiky.

Na vrcholném setkání NATO v lednu 1994 byla členským zemím Severoatlantické rady pro spolupráci a dalším zemím Evropy nabídnuta možnost připojit se k programu **Partnerství pro mír.**

Dne 10. března 1994 předseda vlády České republiky podepsal Rámcový dokument, kterým se Česká republika přihlásila k projektu Partnerství pro mír.

Dne 17. května 1994 předložili představitelé České republiky Prezentační dokument, ve kterém byly definovány možnosti a představy o rozvoji spolupráce České republiky s NATO.

Dne 25. listopadu 1994 podepsali představitelé České republiky s NATO Individuální program Partnerství, který definuje jak politické, tak vojenské cíle spolupráce.

Armáda České republiky rozvíjí velice intenzivní spolupráci s NATO, ve které navazuje na zkušenosti bývalé České a Slovenské Federativní Republiky. Dochází jak ke zvyšování počtu společných akcí, tak především ke zvyšování jejich kvality. Podle názorů představitelů NATO patří Česká republika mezi nejaktivnější partnery.

Od 1. září 1994 působí při NATO v Bruselu **styčná mise Armády České republiky**, jež v sobě zahrnuje i styčné důstojníky na Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě (SHAPE) v Monsu. Jejich hlavním posláním je zabezpečit spolupráci a součinnost při realizaci společných aktivit a cvičení.

Členství v NATO závisí především na řešení politických otázek, ovlivňovaných mimo jiné dosaženým stupněm integrace ekonomických, sociálních a kulturních struktur společnosti. Mimo to existuje komplex konkrétních podmínek důležitých z hlediska uvažovaného začle-

nění Armády České republiky do NATO. Mezi ně patří především dosažení potřebné úrovně **standardizace** s vojenskými strukturami členských států.

V NATO jsou definovány čtyři stupně standardizace:

Slučitelnost (compatibility) je schopnost dvou či více celků nebo komponentů vojenské techniky a materiálu fungovat ve stejném systému či prostředí bez vzájemného rušení.

Vzájemná operační součinnost (interoperability) je schopnost systémů, jednotek nebo sil poskytnout služby a přijmout služby od ostatních systémů, jednotek nebo sil a využívat tuto výměnu služeb k efektivní společné činnosti.

Zaměnitelnost (interchangeability) je stav, kdy dva nebo více předmětů (celků) mají takové funkční a fyzikální charakteristiky, že jsou ekvivalentní co do výkonu a trvanlivosti a jsou schopny být vyměněny jeden za druhý bez úprav předmětu, případně okolních předmětů (s výjimkou seřízení).

Stejnost (commonality) je stav, kdy skupiny jednotlivců, organizací nebo států používají společnou doktrínu, procedury nebo výzbroj.

V praxi je možné, aby různé prvky vojenské techniky nebo struktury ozbrojených sil byly na různém stupni standardizace.

V období, kdy se ekonomika naší země teprve postupně oživuje, je pro Českou republiku velmi důležité, že čelní představitelé NATO ve svých prohlášeních, týkajících se přijímání nových členů, zdůrazňují nutnost dosažení vzájemné operační součinnosti. Slučitelnost a zaměnitelnost nebude proces integrace Armády České republiky do NATO zásadně ovlivňovat. Pro dosažení vzájemné operační součinnosti je jednoznačnou prioritou rozvoj **technických prostředků komunikace, velení, řízení a informatiky**.

Další spolupráce Armády České republiky s NATO se uskutečňuje například prostřednictvím účasti příslušných expertů na jednáních s orgány a institucemi NATO.

PARTNERSTVÍ PRO MÍR

Česká republika považuje program Partnerství pro mír za další krok na cestě k členství v NATO. Účast České republiky v Partnerství pro mír má především:

- usnadnit transparentnost v plánování obrany a rozpočtování,
- přispět k zajištění demokratické kontroly ozbrojených sil,
- přispět k vývoji kooperativních vztahů s NATO při společném plánování, výcviku a přípravě,
- přispět k rozvoji schopnosti a připravenosti Armády České republiky podílet se na mírových operacích realizovaných pod záštitou OSN nebo OBSE,
- přispět k rozvoji schopnosti a připravenosti Civilní ochrany České republiky podílet se na humanitárních opatřeních realizovaných pod záštitou OSN a dalších mezinárodních organizací,
- v dlouhodobé perspektivě vytvořit síly, které budou schopny lépe operovat se silami NATO.

Rozvoj interoperability Armády České republiky s armádami členských zemí NATO v rámci Partnerství pro mír spočívá především v postupném sjednocování výcvikových a vzdělávacích postupů, v přechodu na alianční systém plánování, provádění a hodnocení cvičení. V praxi se tento proces rozvíjí účastí zástupců Armády České republiky na výcvikových kurzech, studijních pobytech a především na společných cvičeních, a to buď vysíláním pozorovatelů, nebo aktivní účastí cvičících jednotek a štábů.

V roce 1994 byla v rámci Partnerství pro mír provedena tři cvičení. Dvou z nich se účastnily jednotky Armády České republiky – v Polsku a v Nizozemsku.

DVOUSTRANNÁ SPOLUPRÁCE

Armáda České republiky považuje udržování kontaktů s armádami jiných zemí za mimořádně důležitý politický úkol při upevňování důvěry a bezpečnosti v Evropě. Kontakty jsou rozvíjeny s důrazem na vnitřní potřeby armády a v souladu se zaměřením české zahraniční politiky. Nejintenzivnější styky udržujeme s armádami sousedních zemí a států NATO.

Armáda České republiky v roce 1995 spolupracuje s 23 státy na základě plánů dvoustranné spolupráce či jiných dohod (Belgie, Bulharsko, Francie, Itálie, Kanada, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, SRN, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Ukrajina, USA a Velká Británie).

Zvláštní postavení má spolupráce s ozbrojenými silami USA, která je realizována prostřednictvím styčného týmu ozbrojených sil USA v Praze v rámci Programu dvoustranné spolupráce Armády České republiky s ozbrojenými silami USA v Evropě (MIL-TO-MIL).

Dvoustranná spolupráce je především zaměřena na:

- přípravu českých důstojníků na vojenských školách v zahraničí,
- získávání zkušeností v rámci krátkodobých kurzů a odborných stáží s ozbrojenými silami USA, Kanady, SRN a Nizozemska,
- zvyšování interoperability velitelů a štábů v rámci mezinárodních cvičení,
- možnosti přejímání zkušeností a konfrontace vlastních poznatků v oblasti plánování, programování a rozpočtování,
- používání moderních metod v oblasti vzdělávání, výcviku a ošetřování techniky a zbraní,
- využívání zkušeností z doplňování ozbrojených sil a z personální práce.

V průběhu roku 1994 začala Armáda České republiky realizovat první dvoustranná a vícestranná vojenská cvičení v rámci Partnerství pro mír. Ústavní rámec pro realizaci výcvikových činností jednotek Armády České republiky mimo území státu a pro krátkodobou přítomnost jednotek cizích ozbrojených sil na území České republiky za účelem výcviku byl vytvořen usnesením Parlamentu České republiky číslo 384/94.

II.

VOJENSKÁ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY

Vycházejíc ze současné vojenskopolitické situace v Evropě a ve světě, zejména z možných rizik a ohrožení České republiky, vypracovalo v letech 1993-1994 Ministerstvo obrany v součinnosti s ministerstvy financí, zemědělství, zahraničních věcí, vnitra, hospodářství, průmyslu a obchodu, dopravy, zdravotnictví, práce a sociálních věcí, životního prostředí a spravedlnosti Vojenskou strategii České republiky.

Tato Vojenská strategie byla přijata vládou České republiky dne 21. prosince 1994 a 26. ledna 1995 vzata na vědomí branným a bezpečnostním výborem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

DOKUMENT „VOJENSKÁ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY"

ÚVOD

Obrana České republiky je chápána jako souhrn opatření, která mají za cíl zajistit svrchovanost a územní celistvost, principy demokracie a právního státu, životy občanů a jejich majetek.

Vojenská strategie představuje komplex doktrinárních zásad souvisejících se zajištěním národní i mezinárodní bezpečnosti, s odvrácením vojenské hrozby nebo vojenského napadení země. Vyjadřuje teoretická a praktická východiska a opatření, související s přípravou státu a jeho ozbrojených sil na válku. Na základě historických zkušeností, vojenskopolitické situace, ekonomických možností země, možných ohrožení a nových prostředků vedení války stanoví způsoby výstavby, přípravy a použití armády a její slučitelnosti s NATO a Západoevropskou unií.

VÝCHODISKA A ZÁSADY PRO ZABEZPEČENÍ OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

Obrana České republiky je založena na právu každého státu na individuální a kolektivní sebeobranu daném Chartou Organizace spojených národů, na aktivní zahraniční politice státu směřující k bezkonfliktním, vzájemně výhodným vztahům s jinými státy, k aktivní účasti při

tvorbě a činnosti evropských a světových bezpečnostních systémů a předcházení mezinárodním krizím.

Vycházejíc z Ústavy České republiky, vláda chápe obranu státu v širším rámci bezpečnostního prostředí. Vojenská strategie České republiky je podřízena státním zájmům České republiky, které jsou spjaty se **zachováním míru a bezkonfliktním mezinárodním vývojem v Evropě a ve světě, se zajištěním její nezávislosti a územní celistvosti, s rozvojem demokracie, vnitřní politické stability a ekonomické prosperity státu**. Tyto hodnoty jsou shodné se zájmy všech demokratických států. To vytváří předpoklady pro upevnění mezinárodních vztahů České republiky založených na vzájemném respektu, důvěře, přátelství, výhodné spolupráci a pomoci.

Vojenská strategie České republiky je založena na **nezbytnosti výstavby účinného obranného systému státu, tvořeného vlastními silami a prostředky**. Vychází ze základních principů zahraniční a bezpečnostní politiky státu. Jejími určujícími faktory jsou strategický zájem země zvýšit svou bezpečnost, stát se členem aliančních organizací kolektivní obrany demokratických států (NATO a Západoevropské unie) a vůle podílet se na zdokonalování struktur kolektivní a kooperativní bezpečnosti. Česká republika respektuje podmínky stanovené v zakládající smlouvě NATO, aktivně se zúčastňuje projektu Partnerství pro mír a je připravena splnit kritéria stanovená NATO.

Česká republika při zajišťování své bezpečnosti **dává jednoznačně přednost politickým prostředkům před vojenskými, jednání před silou, prevenci před řešením konfliktů**. Česká republika nepovažuje žádný stát a priori za svého nepřítele. Vůči žádnému státu nemá politické ani územní požadavky. Důsledně plní přijaté smluvní závazky v oblasti kontroly zbrojení, odzbrojení, nešíření zbraní hromadného ničení a opatření k posílení důvěry a bezpečnosti.

VOJENSKOBEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY PŘEDPOKLÁDANÉHO VÝVOJE MEZINÁRODNÍHO PROSTŘEDÍ

Pro současnou **bezpečnostní situaci v Evropě** a v jejím okolí je charakteristická malá pravděpodobnost vzniku globálního konfliktu. Zvyšuje se počet lokálních konfliktů s nebezpečím jejich přerůstání do regionálních rozměrů.

Rizika a ohrožení, která mohou být příčinou ozbrojeného konfliktu, do něhož by mohla být Česká republika vtažena, jsou zejména:

Politická a ekonomická nestabilita v některých, zejména východoevropských státech.

Válka probíhající na území bývalé Jugoslávie a z ní vyplývající možné motivy rozporu mezi dalšími státy, až do eskalace konfliktu širších, regionálních rozměrů.

Rozšíření mezinárodních konfliktů řešených v rámci operací OSN a KBSE (OBSE) za účasti České republiky.

Nebezpečí destabilizace v některých zemích vedoucí k oslabení integračních trendů a demokratických hodnot, prosazování územních a nacionalistických požadavků a snahy o znovunastolení autoritativních režimů.

V současné době není pravděpodobné, že by Česká republika byla cílem přímého vojenského napadení. Z hlediska zajištění bezpečnosti republiky však musí vláda vycházet z možných **nejnepříznivějších realistických predikcí vývoje situace v Evropě.** K tomuto přístupu opravňují Českou republiku jak její historické zkušenosti, tak citlivá poloha ve středu kontinentu.

Nevojenskými riziky a ohroženími, která si mohou vyžádat nasazení sil a prostředků Armády České republiky, především z humanitárních hledisek, jsou zejména průmyslové a živelní havárie a katastrofy a masová migrace obyvatelstva.

HLAVNÍ PRINCIPY VOJENSKOSTRATEGICKÉ KONCEPCE OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

Česká republika a její armáda musí být připravena čelit vojenskému napadení jakkoli silným protivníkem z kteréhokoli směru a za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války s využitím všech možností mezinárodních bezpečnostních struktur a spojenců.

Armáda České republiky může být použita k obraně státu před vnějším vojenským napadením, k udržení či nastolení mezinárodního míru a bezpečnosti ve smyslu závazků vyplývajících pro Českou republiku z Charty OSN a z dalších smluvních dokumentů.

Hlavním způsobem použití Armády České republiky bude aktivní obrana s cílem odrazit agresi, udržet suverenitu a celistvost státu.

Hlavními principy vojenskostrategické koncepce České republiky jsou:

Věrohodnost obrany, která bude pro případného protivníka varováním, že cena agrese bude vyšší než zisk dosažený napadením České republiky.

Příprava Armády České republiky na účast v systému kolektivní obrany, jehož vojenskotechnickými podmínkami jsou slučitelnost a její schopnost součinnosti s armádami členských zemí aliančních seskupení demokratických států.

Účast Armády České republiky v operacích vedených pod záštitou globálních i regionálních organizací kolektivní a kooperativní bezpečnosti v souladu se zahraničněpolitickými zájmy státu.

Kontrola zbrojení, jako významný prostředek snížení arzenálu zbraní v Evropě a zvýšení bezpečnosti, který současně umožňuje sledovat vývoj vojenství a včas reagovat na případné nedodržování závazků.

Připravenost Armády České republiky kdykoli přejít do vyšších stupňů pohotovosti, vstoupit do ozbrojeného konfliktu a bránit republiku.

Spolehlivý mobilizační systém, zahrnující schopnost rychlé mobilizace sil a prostředků Armády České republiky.

Schopnost státu přejít organizovaně na válečný systém, válečnou ekonomiku a zajištění chodu státní správy.

Vedení války podle předem propracovaných způsobů, forem a metod strategického, operačního a taktického použití Armády České republiky v různých variantách.

Možnosti obrany České republiky jsou limitovány. Při pozemním napadení je Armáda České republiky schopna samostatně odrazit agresi a vést obranu na jednom operačním směru, se současným zabezpečením obrany důležitých objektů pro funkci státu. Při napadení z několika směrů, při velké převaze protivníka nebo při rozpoutání regionálního či globálního konfliktu úspěšnost vlastní obrany vyžaduje, aby Českou republiku podpořili spojenci.

TRANSFORMACE ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Probíhající etapa transformace bude v Armádě České republiky ukončena k 31. 12. 1995. Jejím výsledkem bude snížení počtu stupňů velení, počtů vojsk, výzbroje a techniky, redislokace útvarů s následným snížením počtu posádek, leteckých základen a dalších vojenských objektů.

Ve výstavbě armády po roce 1995 budou uplatněny priority s důrazem na dokončení změn v personální struktuře armády, její profesionalizaci a na kvalitativní změny v přípravě velitelů, štábů, vojsk a záloh. Bude zdokonalen systém řízení a velení a bude zajištěn přechod na standardy NATO a dosažení interoperability. Zvýší se kvalita a efektivnost logistické podpory.

Ministerstvo obrany v nejkratší možné době zajistí interoperabilitu řídících velitelských orgánů všech stupňů a zavede systém plánování, programování a rozpočtování jako předpoklad transparentnosti a efektivního využívání zdrojů.

Výstavba armády, příprava a výcvik vojsk ve všech druzích bojové činnosti se přizpůsobí standardům platným v NATO. Postupně bude dosaženo kompatibility modernizovaných a nově zaváděných zbraňových systémů s armádami členských států této aliance.

Hlavním cílem další výstavby Armády České republiky je kvalitativní rozvoj poloprofesionální a nestranické armády, konvenčně vyzbrojené, vysoce funkční, připravené k obraně republiky a schopné podílet se na společných operacích mezinárodních mírových sil.

V plném rozsahu se budou využívat zkušenosti ze zasazení jednotek armády do akcí v Perském zálivu a v mírových silách OSN na území bývalé Jugoslávie.

Základem vojenské obrany bude armáda založená na branné povinnosti, s vojenskou základní službou, schopná se rozvinout v krátkých lhůtách na válečné počty. Z hlediska úkolů, zachování funkčnosti, udržení standardu s armádami vyspělých evropských států a s ohledem na vývoj vojenskopolitické situace v Evropě bude mírový stav Armády České republiky udržován v rozsahu 0,6 až 0,75 procenta populace, s válečnými počty 3-4krát vyššími.

Armádu České republiky budou tvořit orgány velení, pozemní vojsko, vzdušné síly, logistika, vojenské zpravodajství, vojenské zdravotnictví a vojenská policie.

Pozemní vojsko je rozhodujícím druhem vojska pro obranu České republiky. Člení se na síly rychlého nasazení, polní vojsko a vojsko územní obrany.

Vzdušné síly jsou určeny k obraně vzdušného prostoru České republiky a k podpoře bojové činnosti pozemního vojska. Člení se na vojenské letectvo, protiletadlové raketové vojsko a radiotechnické vojsko.

Logistika vytváří systém zabezpečení Armády České republiky. Člení se na armádní logistiku a logistiku vojsk.

Vojenské zpravodajství tvoří vojenská zpravodajská služba a vojenské obranné zpravodajství. Získávají údaje a poznatky k přijetí rozhodnutí k obraně státu a řeší zpravodajskou ochranu.

Vojenské zdravotnictví zabezpečuje léčebně-preventivní péči, odsuny raněných a nemocných, hygienicko-protiepidemickou službu, zásobování zdravotnickým materiálem, technikou a léčivy.

Vojenská policie je službou plnící úkoly policejní ochrany Armády České republiky.

PROSTŘEDKY A ZDROJE PRO OBRANU

Bezprostřední naplnění vojenskostrategické koncepce a zabezpečení obrany státu uskutečňují bojové součásti Armády České republiky. Hlavní síly tvoří jedna brigáda rychlého nasazení, sedm mechanizovaných brigád, čtrnáct brigád územní obrany, pět leteckých základen, dvě brigády protiletadlového raketového vojska, tři brigády radiotechnického vojska a další útvary, jednotky a zařízení speciálních druhů vojsk.

K zabezpečení stálé připravenosti jsou v trvalé pohotovosti vyčleněny prostředky vojenského zpravodajství, protivzdušné obrany, velení a hotovostní síly.

Obrana České republiky je podmíněna stavem a vývojem potřebných lidských, věcných a finančních **zdrojů**.

Stav populace v České republice a předpokládané vývojové trendy zabezpečují doplňování ozbrojených sil v míru, za stavu ohrožení i za války.

Věcné prostředky zabezpečuje průmyslová základna České republiky. V procesu **přezbrojení Armády České republiky** bude využito jejích dostupných kapacit pro modernizaci výzbroje i pro novou výrobu. Výše a složení armádních zásob materiálu budou stanoveny na úrovni přibližující se standardu NATO.

Systém hospodářské mobilizace zabezpečuje přednostní zásobování ozbrojených sil, nezbytná opatření a regulační omezení ve státní správě a národním hospodářství, udržování státních hmotných rezerv a státních mobilizačních rezerv a tím vytváří podmínky k zajištění počátečního období války a přechod na válečnou výrobu.

Opatření týkající se hospodářské mobilizace a mobilizační infrastruktury jsou již v míru připravována příslušnými orgány státní správy.

Finanční prostředky pro krytí nákladů na obranu zajišťuje státní rozpočet. Důsledná aplikace systému plánování, programování a rozpočtování vede k jejich efektivnímu využití.

ŘÍZENÍ VOJENSKÉ OBRANY STÁTU A VELENÍ ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY

Za obranu České republiky odpovídají v rámci svých pravomocí státní orgány. Kompetence státních orgánů stanoví Ústava České republiky a zákony. Hlavní opatření v oblasti obrany řídí vláda.

Použití Armády České republiky v ozbrojeném konfliktu je podmíněno včasným přechodem celého státu na činnost zabezpečující plnění jeho funkce za stavu ohrožení a ve válečném stavu. Všechny orgány státní správy a územněsprávní celky zabezpečí přechod na činnost podle připravených krizových plánů.

Ústředním orgánem státní správy na úseku obrany České republiky a řízení Armády České republiky je **Ministerstvo obrany**, které koordinuje činnost ústředních orgánů, správních orgánů, orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro vojenskou obranu.

Orgánem pro velení armádě je **Generální štáb** Armády České republiky.

ZÁVĚR

Vojenská strategie vychází ze současného poznání vojenské vědy, vnitřní a vnější situace České republiky a zdůrazňuje odhodlání země k obraně své svrchovanosti a územní celistvosti vlastními silami. Bude aktualizována v závislosti na mezinárodněpolitické situaci a ekonomických možnostech státu. Její naplňování bude podrobeno parlamentní a veřejné kontrole.

V letech 1996 až 2005 půjde v zásadě o dokončení transformace současné armády na armádu, která svou kvalitou bude při podstatně menších počtech mít dostatečnou bojovou hodnotu pro věrohodnou obranu České republiky a bude splňovat vojenská kritéria pro interoperabilitu s armádami NATO a Západoevropské unie a pro vstup České republiky do těchto organizací.

Organizační a personální struktura Armády České republiky, výzbroj, dislokace, moderní metody a technologie zabezpečování obrany umožní pružné a efektivní použití ozbrojených sil pro obranu republiky.

Nová personální struktura založená na sboru poddůstojníků z povolání výrazně ovlivní rychlost změny v kvalitě armády. Práce poddůstojníků společně s novými metodami práce velitelů a štábů přispěje k omezení nežádoucích jevů v armádě, k lepším vztahům s veřejností a k získání prestiže a nového ducha Armády České republiky.

III.

VÝVOJ KONCEPCE OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1989

ROK 1989 – DĚDICTVÍ MINULOSTI

Koncepce zabezpečení obrany Československa do roku 1989 vycházela z bipolárního rozdělení světa a z plné podřízenosti spojeneckým závazkům v rámci Varšavské smlouvy. Tento vojenskopolitický svazek byl založen 14. května 1955 a jeho členy se staly Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, Německá demokratická republika, Polsko, Rumunsko a Svaz sovětských socialistických republik. Armády států Varšavské smlouvy byly budovány a organizovány podle vzoru armády SSSR a jejich charakter a způsob použití odpovídal politickým a vojenským ambicím tehdejšího Sovětského svazu.

Československou armádu k 31. prosinci 1989 tvořilo pozemní vojsko, letectvo, vojsko protivzdušné obrany státu a vojenská část civilní obrany. Armáda byla součástí prvního operačního sledu Varšavské smlouvy a tomuto předurčení odpovídala i její organizační struktura a rozmístění. Území Československa bylo rozděleno do dvou teritoriálních vojenských okruhů. Západní vojenský okruh dislokovaný na území Čech a Moravy byl předurčen k vytvoření válečného frontu a měl ve své podřízenosti přibližně 85 procent pozemního vojska. Východní vojenský okruh byl rozmístěn převážně na teritoriu Slovenské republiky a představoval zbývajících 15 procent počtů pozemního vojska. Na rozdíl od Západního vojenského okruhu, který disponoval bojovými prvky armády, byly na teritoriu Východního vojenského okruhu umístěny zejména vojenské školy, sklady, opravárenská a další týlová zařízení.

Mírovou armádu tvořila velitelství dvou vojenských okruhů se svými svazky, útvary a zařízeními, 1. a 4. armáda, 10. letecká armáda, Velitelství protivzdušné obrany státu, Štáb civilní obrany, speciální svazky a útvary, vojenské školy a další zařízení.

Hlavní bojovou sílu armády tvořilo patnáct vševojskových divizí, dvě letecké divize, dvě divize protivzdušné obrany, dělostřelecká divize, raketové a protiletadlové raketové svazky a útvary. Československá armáda k 31. prosinci 1989 provozovala 16 stálých letišť.

Počty hlavních druhů bojové techniky ve výzbroji Československé armády uvádí *obr. III/1*.

Plánované počty vojáků Československé armády jsou uvedeny na *obr. III/2*. Z celkového počtu 61 405 vojáků z povolání bylo 41 715 generálů a důstojníků a 19 690 praporčíků.

1990 AŽ 1992 – VOJENSKÁ DOKTRÍNA ČSFR A KONCEPCE VÝSTAVBY ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY

Pro další vývoj Československé armády měl rok 1990 veliký význam. V prvé řadě byly zahájeny práce na Vojenské doktríně ČSFR, 19. listopadu byla přijata Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, v tomtéž měsíci byla schválena koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993 a byl přijat zákon o zkrácení základní vojenské služby z 24 na 18 měsíců.

Vojenská doktrína ČSFR byla vyhlášena Federálním shromážděním dne 20. března 1991. Nedefinovala žádného konkrétního nepřítele. Hlavním úkolem Československé armády podle ní bylo v případě napadení odrazit pozemní i vzdušný útok agresora z jakéhokoli směru a na jakoukoli část území ČSFR. Tato vojenská doktrína respektovala princip rozumné obranné dostatečnosti. Současně deklarovala, že ČSFR je připravena poskytnout své ozbrojené síly k plnění úkolů v rámci mírových sil OSN i k likvidaci následků ekologických a jiných živelních katastrof.

Jedním z důležitých ustanovení doktríny bylo rozhodnutí uskutečnit zásadní přestavbu ozbrojených sil, jejímž cílem bylo vybudovat armádu výlučně obranného charakteru. V souladu s tímto ustanovením doktríny byla zpracována a v listopadu 1990 také schválena Koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993.

Základními principy této koncepce se staly redislokace, reorganizace a redukce ozbrojených sil.

Hlavním účelem redislokace bylo dosáhnout rovnoměrného rozmístění vojsk po celém území státu tak, aby bylo možné v případě potřeby vytvořit obranné uskupení, které by čelilo napadení republiky z jakéhokoli směru. Současně šlo i o zásadní změny v rozmístění letectva na menším počtu letišť, které by odpovídalo požadovaným životním a ekologickým hlediskům. Rozhodující dislokační změny se měly uskutečnit ve vazbě na odsun sovětských vojsk z území ČSFR do konce roku 1992.

Reorganizace armády vycházela z nutnosti přebudovat tehdejší organizační strukturu ozbrojených sil tak, aby splňovala požadavky efektivní obrany.

Podstatným rysem těchto změn nebylo jen snížení počtů výzbroje a likvidace útočného uskupení, ale také vytvoření racionální integrované protivzdušné obrany státu, zjednodušení systému polního velení a nové koncipování teritoriálních ozbrojených sil. Současně bylo nutné vytvořit moderní a účinný systém řízení obrany státu a velení ozbrojeným silám.

V rámci těchto změn bylo v roce 1991 zrušeno devět motostřeleckých a pět tankových pluků. Byly reorganizovány vševojskové divize. V nové struktuře byly vytvořeny čtyři mechanizované, tři tankové, jedna motorizovaná a jedna pěší divize. Zbývajících šest divizí bylo ponecháno v původní struktuře. Byl zrušen armádní a frontový komplet druhů vojsk. Vytvořena byla velitelství Západ a Východ. V letectvu a protivzdušné obraně byly zrušeny dva stíhací letecké pluky a vytvořen integrovaný systém protivzdušné obrany na území ČSFR s novou divizí protivzdušné obrany na území Slovenska.

V roce 1992 byla ukončena reorganizace zbývajících šesti válečně rozvinovaných vševojskových divizí. Z nich byly vytvořeny tři motorizované a tři pěší divize. Vzniklo pět pěších brigád územní obrany a jedenáct pěších pluků územní obrany. Vytvořeno bylo dále vojenské velitelství Střed a u všech tří vojenských velitelství samostatné plnohodnotné komplety druhů vojsk a služeb.

Letecký provoz se soustředil na 12 stálých letišť.

Na základě úkolů vyplývajících z Programového prohlášení vlády ČSFR z 9. července 1992 se proces transformace armády, především rozmístění vojsk a reorganizační změny, urychlil. Současně, na základě vývoje vnitropolitické situace, byla připravována opatření k rozdělení Československé armády.

Redukce armády probíhala nejen v souladu s realizací koncepce její výstavby, ale současně i jako praktické uplatnění přijaté Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. Pro ČSFR byly stanoveny tyto maximální počty hlavních druhů výzbroje a techniky: 1435 tanků, 2050 bojových obrněných vozidel, 1150 dělostřeleckých systémů, 345 bojových letounů a 75 úderných vrtulníků. Nadpočetná technika podléhající Smlouvě o konvenčních ozbrojených silách v Evropě byla k 31. červenci 1991 shromážděna na deseti místech soustředění v počtech uvedených na *obr. III/3*.

K výrazným změnám došlo v přípravě vojsk, a to ze systému přípravy koaliční a útočné na přípravu, která zabezpečovala schopnost Československé armády samostatně bránit republiku. V praxi to znamenalo, že se ustoupilo od rozsáhlých divizních a plukovních taktických cvičení. Základem se stala vycvičenost jednotlivce a slaďování činnosti jednotek do stupně prapor.

Nedílnou součástí transformace armády v tomto období bylo také uplatnění zákona číslo 119/1990 Sb., o soudních rehabilitacích, a zákona číslo 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. V rámci těchto zákonů požádalo o rehabilitaci téměř 12 000 bývalých příslušníků Československé lidové armády, z nichž 2500 rehabilitováno nebylo. V průběhu let 1990-1992 bylo přijato do služebního poměru celkem 1135 rehabilitovaných vojáků z povolání, kteří byli z armády propuštěni v letech 1948-1989. Z toho bylo 1023 důstojníků a 112 praporčíků.

1992 AŽ 1993 – ROZDĚLENÍ ARMÁDY

Po volbách v roce 1992 bylo přijato politické rozhodnutí o rozdělení ČSFR na dva samostatné státy a tím i o rozdělení federální armády.

Rozdělení armády ČSFR na armády dvou republik vycházelo z ústavního zákona číslo 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku, a ústavního zákona číslo 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky.

Principy a zásady rozdělení armády ČSFR byly schváleny Radou obrany státu dne 28. září 1992. Pro rozdělení sil a prostředků byl stanoven poměr 2:1, a to s ohledem na kvantitativní i kvalitativní ukazatele a cenovou hodnotu.

V uvedeném poměru byly rozděleny limity počtů osob, výzbroje a techniky tak, aby v souhrnu nebyla překročena stanovená hranice pro bývalou ČSFR, daná Smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě.

K realizaci tohoto úkolu bylo zpracováno „Nařízení náčelníka Generálního štábu k vyrovnání a přesunům výzbroje, techniky a materiálu Československé armády mezi Českou republikou a Slovenskou republikou", schválené 26. října 1992 ministrem obrany ČSFR a podepsané zmocněnci obou republikových vlád.

Proces rozdělování byl řízen Generálním štábem v součinnosti s vojenskými velitelstvími Západ, Střed a Východ a velitelstvím letectva a protivzdušné obrany.

Tento složitý a náročný manévr představoval přemístění množství techniky a materiálu z území České republiky na území Slovenské republiky a naopak. Počty přesunuté techniky ukazuje *obr. III/4.*

Přesuny výzbroje, techniky a materiálu byly zahájeny k 1. listopadu 1992 a v hlavních druzích ukončeny do 20. prosince 1992.

Přesuny probíhaly organizovaně bez mimořádných událostí. Ke konci roku 1992 bylo ukončeno předání letadel. Uskutečnilo se 2324 vojenských transportů po železnici a 117 přesunů kolon techniky po silnicích.

Hlavním dokumentem, který řešil rozsah a věcnou stránku právního vypořádání majetku, byl Protokol o rozdělení Československé armády ze dne 31. prosince 1992, schválený ministrem obrany ČSFR a podepsaný zmocněnci vlád obou republik.

K dořešení sporných otázek byla začátkem roku 1993 ustanovena smíšená mezirepubliková komise se sídlem v Bratislavě. Dělení majetku Československé armády bylo v podstatě ukončeno k 31. říjnu 1993.

Nebyly dosud rozděleny spisové a archivní fondy vojenského obranného zpravodajství, bývalé vojenské kontrarozvědky a zpravodajské správy. Tyto otázky jsou v řešení.

Dělení proběhlo bezkonfliktně a kultivovaně.

VZNIK ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY, JEJÍ TRANSFORMACE A KONCEPCE VÝSTAVBY DO ROKU 1996

S ohledem na přijatý ústavní zákon číslo 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky, a v souvislosti se vznikem nového státu Česká republika byla ve správní oblasti přijata k 1. lednu 1993 některá opatření týkající se obrany. Doposud platný název Federální ministerstvo obrany byl nahrazen názvem Ministerstvo obrany (MO). Název Československá armáda se nahradil názvem Armáda České republiky (AČR). Doposud platný název Generální štáb Československé armády byl nahrazen názvem Generální štáb Armády České republiky (GŠ AČR).

Federální zákonné normy, základní řády a vojenské předpisy, rozkazy a nařízení zůstaly v platnosti i v Armádě České republiky.

Tímto způsobem vznikla Armáda České republiky formálně. Prakticky představovala dvě třetiny bývalé federální armády.

K 1. lednu 1993 tvořilo organizační strukturu Armády České republiky pozemní vojsko, letectvo a protivzdušná obrana. Součástí armády byly dále záchranné útvary civilní obrany, železniční vojsko a jednotky ostrahy objektů zvláštní důležitosti.

Pozemní vojsko mělo dvě tankové divize na snížených počtech, tři mechanizované divize, z toho jednu na snížených počtech, jeden raketový pluk, dvě dělostřelecké brigády, čtyři ženijní brigády, dvě brigády chemické ochrany, jednu spojovací brigádu, dvě brigády technického zabezpečení, dvě brigády materiálního zabezpečení a dvě zdravotnické brigády. Přehled o výzbroji pozemního vojska Armády České republiky k 1. lednu 1993 je uveden na *obr. III/5.*

Letectvo a protivzdušná obrana zahrnovaly jeden smíšený letecký sbor, dvě divize protivzdušné obrany, jeden letecký školní pluk a jeden dopravní letecký pluk. Přehled o letadlech ve výzbroji Armády České republiky k 1. lednu 1993 uvádí *obr. III/6.*

Celkové plánované počty vojáků v Armádě České republiky k 1. lednu 1993 jsou uvedeny na *obr. III/7.*

V tomto období bylo také nezbytné přistoupit k zásadním systémovým změnám v armádě tak, aby její organizace a struktura odpovídaly změně strategického prostředí po rozdělení bývalé ČSFR. Současně bylo nutné vycházet ze změněných vnějších i vnitřních bezpečnostních podmínek a z charakteru a cílů nově vzniklé České republiky.

V průběhu roku 1993 bylo na základě politického rozhodnutí připraveno a k 31. prosinci 1993 provedeno vyjmutí záchranných útvarů Civilní ochrany, železničního vojska, strážních jednotek zvláštní důležitosti, jednotek vyčleněných do mírových sil OSN, vojenských soudů a prokuratury, vrcholového sportu a jednotek zabezpečení prezidenta republiky ze sestavy Armády České republiky. Plánované počty vojáků mimo počty Armády České republiky jsou uvedeny na *obr. III/8.*

IV.

ARMÁDA ČESKÉ REPUBLIKY – SOUČASNOST A BUDOUCNOST

ARMÁDA ČESKÉ REPUBLIKY A JEJÍ TRANSFORMACE

Transformace armády se realizovala podle Koncepce výstavby Armády České republiky do roku 1996. Změny v armádě byly motivovány novou bezpečnostní situací v Evropě, demokratizací společnosti a novým systémem vyčleňování rozpočtových nákladů na armádu.

Pro transformaci armády byly v Koncepci stanoveny základní cíle spočívající v přechodu na třístupňový systém velení, ve snížení počtu osob, stabilizaci posádek využívaných armádou, personálních změnách na rozhodujících funkcích, zavedení logistiky jako integrovaného systému všestranného zabezpečení vojsk, zavedení systému plánování, programování a rozpočtování a v postupném sbližování s NATO s cílem dosáhnout kompatibility a interoperability v hlavních oblastech.

Transformace armády byla zahájena 1. 7. 1993. V tomto roce byl reorganizován strategický stupeň řízení, představovaný Ministerstvem obrany.

Na operačním stupni byla vytvořena velitelství sboru taktického letectva, sboru protivzdušné obrany a velitelství logistiky. Bylo zrušeno velitelství letectva a protivzdušné obrany a velitelství smíšeného leteckého sboru.

Na taktickém stupni byl zahájen přechod na brigádní systém reorganizací jedné mechanizované divize na mechanizovanou brigádu.

V souvislosti se zkrácením vojenské základní služby na 12 měsíců přešla armáda na nový systém výcviku.

V roce 1994 byla dokončena výstavba operačního stupně reorganizací vojenských velitelství Západ (Tábor) a Střed (Olomouc) na velitelství 1. a 2. armádního sboru.

Na taktickém stupni byla v **pozemním vojsku** vytvořena brigáda rychlého nasazení, pět mechanizovaných brigád a třináct brigád územní obrany. Ve **vojenském letectvu a vojsku protivzdušné obrany** vzniklo pět leteckých základen (základna taktického, stíhacího, školního, vrtulníkového a dopravního letectva) a tři radiotechnické brigády.

Zrušena byla velitelství 2. a 3. divize protivzdušné obrany, tři pěší a jedna motorizovaná divize a železniční vojsko.

Velitelství logistiky převzalo zodpovědnost za materiální zabezpečení všech součástí armády.

V roce 1995 bude ukončena transformace armády vytvořením další mechanizované brigády, brigády územní obrany a stabilizací organizačních struktur.

V rámci transformace dochází k postupnému snižování počtu vojáků na 65 000. Výrazně se snížil počet svazků, útvarů a zařízení. Byly respektovány počty zbraní, stanovené Smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě.

Armáda je zabezpečena rozhodujícími druhy výzbroje a techniky. Výzbroj je převážně domácí nebo bývalé sovětské výroby a umožňuje plnění úkolů při obraně republiky.

Nadbytečná bojová technika se likviduje podle předepsaných postupů. Celý proces, pravidelně kontrolovaný vojenskými inspekcemi států, které podepsaly Smlouvu o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, bude ukončen k 15. 11. 1995.

Počty osob a hlavních druhů výzbroje Armády České republiky uvádí *obr. IV/1.*

V rámci pokračující redislokace vojsk došlo k dalšímu podstatnému snížení počtu posádek. Výběr posádek a rozmístění vojsk byly prováděny na základě operačních, výcvikových, ekonomických a sociálních podmínek. V průběhu transformace bylo uvolněno 24 velkých nebo středních a 37 malých posádek.

Dislokace zabezpečuje možnost použití svazků a útvarů v případě ohrožení státu. Schéma dislokace Armády České republiky je uvedeno na *obr. IV/2.*

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY A JEHO STRUKTURA

Ministerstvo obrany České republiky je ústředním orgánem státní správy. Zřízeno bylo zákonem České národní rady číslo 548/1992 Sb. a je dislokováno v Praze. Součástí Ministerstva obrany je Generální štáb Armády České republiky, který velí Armádě České republiky.

Úkolem Ministerstva obrany je zabezpečení obrany České republiky, řízení Armády České republiky, Civilní ochrany a dalších složek resortu ministerstva. Ve své činnosti se řídí ústavními a dalšími zákony, ostatními obecně závaznými právními předpisy a usneseními vlády.

V rámci evropských bezpečnostních struktur organizuje součinnost s armádami jiných států.

Základními organizačními celky Ministerstva obrany jsou sekce, úřady, odbory a oddělení v podřízenosti ministra, náměstků ministra a náčelníka Generálního štábu Armády České republiky, vytvořené v souladu s úlohou ministerstva.

V čele Ministerstva obrany je ministr – člen vlády.

Organizační struktura Ministerstva obrany České republiky je znázorněna na *obr. IV/3.*

ČLENĚNÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Armádu České republiky tvoří orgány velení, pozemní vojsko, vojenské letectvo a vojsko protivzdušné obrany, logistika, vojenské zpravodajství, vojenské zdravotnictví a vojenská policie (viz *obr. IV/4*).

Je organizována do dvou armádních sborů, sboru taktického letectva, sboru protivzdušné obrany, velitelství logistiky a samostatných svazků a útvarů v přímé podřízenosti Generálního štábu.

Mimo její počty jsou Civilní ochrana České republiky, jednotky vyčleněné do mírových sil OSN, Vojenská kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž, Úřad pro kontrolu odzbrojení Praha, Armádní sportovní centrum Dukla Praha, dva asanační pyrotechnické odřady a odřad kontroly vzorků pro Radonový program.

Pozemní vojsko

Pozemní vojsko plní rozhodující úlohu při obraně republiky v úzké součinnosti s útvary letectva a protivzdušné obrany. Člení se na polní vojsko, síly rychlého nasazení a vojsko územní obrany.

Organizačně je tvořeno dvěma armádními sbory, které mají v sestavě mechanizované brigády, brigády územní obrany a svazky a útvary druhů vojsk. Součástí pozemního vojska je dále brigáda rychlého nasazení a svazky a útvary v přímé podřízenosti Generálního štábu.

Základní organizační členění pozemního vojska je uvedeno na *obr. IV/5.*

Polní vojsko je hlavní součástí pozemního vojska. Je určeno k vedení pozemních operací a bojové činnosti. Tvoří je svazky a útvary mechanizovaného vojska a útvary druhů vojsk.

Vojsko územní obrany je určeno k ochraně a obraně stanoveného území. Tvoří je brigády územní obrany a další svazky a útvary.

Síly rychlého nasazení jsou určeny k okamžitému plnění bojových a speciálních úkolů při ohrožení České republiky. Mohou plnit úkoly na vlastním teritoriu státu a ve zvláštních případech i mimo jeho území. Tvoří je útvary speciálně vybavené a vycvičené pro plnění stanovených úkolů (brigáda rychlého nasazení).

Vojenské letectvo a vojsko protivzdušné obrany

Vojenské letectvo a vojsko protivzdušné obrany je určeno k obraně vzdušného prostoru České republiky, podpoře bojové činnosti pozemního vojska, k vedení vzdušného průzkumu a provádění vzdušné přepravy.

Vojenské letectvo plní úkoly obrany vzdušného prostoru státu a vede bojovou činnost ve prospěch pozemního vojska. Uskutečňuje vzdušnou přepravu osob a materiálu, vysazování vzdušných výsadků, řídí vojenský letový provoz a provádí hydrometeorologické zabezpečení armády. V době míru se dále podílí na zabezpečování humanitární pomoci, plní úkoly letecké pátrací a záchranné služby v rámci záchranného systému České republiky a úkoly vyplývající ze Smlouvy o otevřeném nebi. Dělí se na taktické, vrtulníkové, dopravní a speciální. Je organizováno do leteckých základen.

Vojsko protivzdušné obrany plní úkoly obrany vzdušného prostoru České republiky. Je tvořeno stíhacím letectvem, protiletadlovým raketovým vojskem a radiotechnickým vojskem.

Stíhací letectvo a protiletadlové raketové vojsko zajišťuje obranu důležitých objektů, regionů a uskupení vojsk proti napadení ze vzduchu. Radiotechnické vojsko vede nepřetržitý radiolokační průzkum vzdušného prostoru a provádí distribuci informací o vzdušné situaci.

Základní organizační členění vojenského letectva a vojska protivzdušné obrany je uvedeno na *obr. IV/6.*

Logistika

Logistika zajišťuje všestranné materiálové potřeby a služby pro všechny subjekty armády. Tvoří ji systém složený z materiálního zabezpečení, služeb a vojenské dopravy.

Materiální zabezpečení zahrnuje tvorbu a udržování stanovených zásob, zásobování materiálem všeho druhu, jeho skladování, evidenci, účtování, výdej a regulaci u vojsk. Služby zajišťují potřeby vojsk v oblasti péče o vojáky, materiál a techniku. Vojenská doprava zahrnuje přepravu osob, techniky a materiálu po dopravní síti České republiky.

Logistika se člení na armádní logistiku a logistiku vojsk. Členění logistiky respektuje řídící a výkonnou strukturu vojsk a vytváří podpůrný systém pro mírovou činnost vojsk i pro zabezpečení operací a vedení bojové činnosti.

Armádní logistika zahrnuje svazky, útvary, základny, sklady a zařízení v podřízenosti Velitelství logistiky, které působí v oblasti logistické podpory vojsk v celé armádě.

Logistika vojsk zahrnuje logistické prvky svazů, svazků, útvarů, jednotek a zařízení, které jsou určeny pro přímé zabezpečení vojsk daného organizačního stupně.

Základní organizační členění logistiky je znázorněno na *obr. IV/7.*

DALŠÍ INSTITUCE A AKTIVITY ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Právní služba

Právní služba působí v Armádě České republiky v rámci uceleného, vzájemně propojeného systému odborných právních orgánů řízených Ministerstvem obrany, které zabezpečují právní pomoc ministrovi obrany, vedoucím pracovníkům Ministerstva obrany a Generálního štábu Armády České republiky a ostatním velitelům a vedoucím pracovníkům v resortu obrany.

K zabezpečení úkolů právní služby byly vytvořeny speciální orgány. Jsou to odbor legislativy a právní služby Ministerstva obrany, Vojenský úřad pro právní zastupování, oddělení právní služby Generálního štábu Armády České republiky, jednotlivá oddělení právní služby u armádních sborů a Velitelství logistiky, skupiny právní služby u brigád a srovnatelných vojenských útvarů a právní poradci velitelů u praporů a srovnatelných vojenských útvarů.

Základním posláním orgánů právní služby je vytvořit podmínky k tomu, aby činnost všech útvarů a zařízení Ministerstva obrany a Armády České republiky byla v souladu s naším platným právním řádem.

Jednotlivé orgány právní služby plní v Armádě České republiky podle svého stupně a rozsahu působnosti úkoly v poskytování právních rad příslušným velitelům při vydávání rozkazů,

nařízení a ostatních normativních i individuálních aktů, posuzují obchodní smlouvy, k jejichž uzavírání jsou příslušní velitelé zmocněni, účastní se šetření úrazů a nemocí z povolání, případů porušení kázně a mimořádných událostí, sledují dodržování zákonnosti u vojenských útvarů, upozorňují na nedostatky a navrhují opatření k jejich odstranění a po odborné stránce se podílejí na právní výchově vojáků a občanských zaměstnanců.

Vedle stanovené působnosti zabezpečuje právní služba i úkoly, které vyplývají z článku 82 a 83 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Jde zejména o úkoly v šíření znalostí zásad tzv. mezinárodního humanitárního práva, nazývaného ve vojenské terminologii válečným právem, mezi příslušníky Armády České republiky.

Specifickým orgánem v systému právní služby je Vojenský úřad pro právní zastupování. Tento úřad je orgánem s celorepublikovou působností, který vystupuje jménem státu za Ministerstvo obrany a Armádu České republiky před soudy, státními orgány, orgány územní samosprávy a v jednání s právnickými a fyzickými osobami. Tento úřad rozhoduje ve smyslu zákona číslo 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích bývalých příslušníků vojenských táborů nucených prací a jejich odškodnění.

Systém právní služby v resortu obrany je srovnatelný se systémy existujícími v armádách vyspělých demokratických států.

Školství a vzdělávání

Posláním školství a vzdělávání v Armádě České republiky je poskytnout vojenským profesionálům v průběhu jejich služební kariéry a vybraným zájemcům o vojenské povolání vzdělání, potřebné vědomosti, dovednosti a návyky v jednání pro výkon funkcí ve štábech, vojscích, ústavech a zařízeních Armády České republiky.

Koncepce vzdělávání v resortu obrany je součástí vzdělávací soustavy České republiky. Současně vychází z procesu celoživotního vzdělávání v Armádě České republiky.

Vytváří se systém vzdělávání schopný pružně reagovat na požadavky vojenské teorie a praxe s příslušnými vazbami na civilní školství. Je realizován v propojených a účelně řízených prvcích, kterými jsou vojenské školy, civilní školy, zahraniční vojenské školy, mimoškolské instituce a vojsková vzdělávací a výcviková zařízení.

Rozhodujícím prvkem systému vojenského vzdělávání jsou vojenské školy, které se podle zákonů celostátní vzdělávací soustavy člení na vojenské střední školy a vojenské vysoké školy.

Síť vojenských škol k 1. lednu 1995 zahrnovala 11 vojenských škol, z toho jsou čtyři vysoké a sedm středních škol.

Přehled počtů připravovaných žáků a studentů řádného studia, pedagogů a zabezpečovacího personálu je uveden v následující tabulce. V uvedených počtech není zahrnuta příprava v kurzech a ostatních krátkodobých vzdělávacích formách.

Počty	VG	VSOŠ	VVŠ	VO FTVS UK
žáků / studentů	177	931	1690	32
pedagogů	117	41	1011	5
zabezpečovacího personálu	333	135	2651	7

VG – vojenská gymnázia
VSOŠ – vojenské střední odborné školy
VVŠ – vojenské vysoké školy
VO FTVS UK – vojenský odbor Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy

Vojenské střední školy jsou státními školami ve smyslu zákona číslo 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Poskytují úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou a současně vojenskou odbornou přípravu pro praktický výkon praporčických funkcí. Je připraveno zrušení vojenských gymnázií a postupně, v závislosti na rekrutaci maturantů civilních středních škol, je utlumováno i čtyřleté maturitní studium na vojenských středních odborných školách. V přípravě praporčíků byl zahájen, v souladu se zájmem přesunout těžiště profesní přípravy do vyššího věku, přechod na vstupní podmínky dané maturitou, absolvovanou základní vojenskou službou, poddůstojnickou školou a praxí u vojsk.

Vojenské vysoké školy jsou státními vzdělávacími institucemi ve smyslu zákona číslo 172/1990 Sb., o vysokých školách, které rozvíjejí vojenské vědy a specializace vojenských vědních oborů. V těchto oborech poskytují vysokoškolské vzdělání důstojníkům pro základní funkce u vojsk i v průběhu služební kariéry.

Ve smyslu stávajícího zákona o vysokých školách je pro výkon nižších důstojnických funkcí dle kariérního řádu poskytováno bakalářské studium (Bc.), magisterské studium (inženýrské, lékařské) pro další funkce (Mgr., Ing., MUDr.) a postgraduální (doktorandské) studium pro vybrané funkce ve vojenském školství, vědě a výzkumu (Dr.).

Vojenská akademie v Brně, kromě vysokoškolského studia, zajišťuje nástavbovou kvalifikační přípravu důstojníků pro střední a nejvyšší funkce v Armádě České republiky formou akademických kurzů tří stupňů. První akademický kurz je určen pro velitelské funkce na stupni praporu (oddílu, letky), vyšší akademický kurz pro velitelské funkce na stupni brigády. Nejvyšší stupeň vzdělání představuje vyšší akademický kurz Generálního štábu. Jeho absolventi jsou předurčeni pro funkce na stupni sboru, Generálního štábu a Ministerstva obrany. Všechny kurzy jsou 10měsíční.

Vzdělávání na vojenských školách vytváří podmínky pro budoucí přechod vojáků do civilních povolání po ukončení vojenské kariéry, a to bez zvláštních nároků na rekvalifikaci. Některé studijní programy těchto škol jsou přístupné i civilním studentům, zejména ve speciálních oborech profesně využitelných v civilu, které nelze studovat na civilních školách.

Součástí systému vojenského vzdělávání je i příprava na vojenských školách v zahraničí, do nichž jsou vysíláni vojáci z povolání pro přípravu na vybrané velitelské a štábní funkce a na vědecko-pedagogickou činnost na vysokých vojenských školách. Na základě zahraničních nabídek a reciprocity bylo od roku 1990 vysláno na zahraniční vojenské školy 324 vojáků a občanských zaměstnanců (z toho 273 do krátkodobých kurzů a 51 k ucelenému studiu). Tyto vzdělávací formy k 1. lednu 1995 ukončilo 255 studentů, 69 dosud studuje.

Cílem studia na zahraničních vojenských školách je přímé přenesení poznatků z jiných armád do Armády České republiky a příprava na vstup Armády České republiky do NATO. Ve vojenských školách Armády České republiky se recipročně poskytuje vzdělávání pro vojáky armád členských států NATO a dalších demokratických zemí.

Vzdělávání nejnižších velitelů a specialistů (včetně pro službu na čas) se uskutečňuje ve vojskových vzdělávacích a výcvikových střediscích a základnách druhů vojsk a služeb.

Vzděláváním v mimoškolských institucích jsou vojáci z povolání připravováni na speciální činnosti, pokud taková příprava není zajišťována civilními nebo vojenskými školami.

Vzhledem k perspektivnímu vstupu České republiky do Evropského unie, Západoevropské unie a NATO se předpokládá přizpůsobení přípravy na školách a dalšího vzdělávání požadavkům na členství v těchto organizacích.

Dokončení transformace vojenského školství se uskutečňuje v návaznosti na personální řízení Armády České republiky a v souladu s návrhy připravovaných zákonů o vzdělání v České republice.

PŘEHLED VOJENSKÝCH ŠKOL
k 1. lednu 1995

A. VOJENSKÉ VYSOKÉ ŠKOLY

1. Vojenská akademie v Brně
Fakulta velitelská a štábní
Fakulta vojenskotechnická – druhů vojsk
Fakulta letectva a PVO
Institut jazykové přípravy
Školní brigáda
Zabezpečovací prapor

2. Vojenská lékařská akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové
Katedry a kliniky (jen s vojenskoodborným zaměřením)
Školní prapor
Rota zabezpečení

3. Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově
Fakulta řízení vojenských systémů
Fakulta ekonomiky obrany státu
Fakulta druhů vojsk
Školní brigáda
Výcviková základna
Zabezpečovací prapor

4. Vojenský odbor při Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze

B. VOJENSKÉ STŘEDNÍ ŠKOLY

1. Vojenská střední škola v Brně

2. Vojenská střední škola ve Vyškově

3. Vojenská střední škola zdravotnická v Hradci Králové

4. Vojenská konzervatoř v Roudnici nad Labem

5. Vojenské gymnázium Jana Žižky v Moravské Třebové
(do 31. 8. 1996)

6. Vojenské gymnázium Jana Žižky v Praze
(do 31. 8. 1995)

7. Vojenské gymnázium Jana Žižky v Opavě
(do 31. 8. 1995)

Věda a výzkum

Zákonem číslo 1/1995 Sb., o státní podpoře výzkumu a vývoje, který nabyl účinnosti dnem 18. ledna 1995, se pojem „vědecká činnost" nahrazuje pojmem „**výzkum**", který je chápán jako systematická a tvůrčí práce rozšiřující poznání přírody, člověka, společnosti, myšlení, kultury a techniky.

Obranný výzkum jako výzkum, který se vztahuje k dlouhodobým potřebám obrany a bezpečnosti státu, se realizuje v rámci oblasti výzkumu a vývoje státu. V resortu obrany je zabezpečován správní a řídící činností a prováděn u organizací zabývajících se výzkumnou a vývojovou činností jak uvnitř resortu, tak především mimo resort obrany.

V rámci resortu se postupně redukuje původní výzkumná a vývojová základna ve vazbě na dostupnost zdrojů a obsahovou orientaci. Významná výzkumná a vývojová pracoviště resortu tvoří vojenské vysoké školy, Ústav obranných studií Armády České republiky a vojenské technické ústavy. Mimo resort se na obranném výzkumu podílejí odborníci výzkumných pracovišť Akademie věd České republiky, univerzit, vysokých škol a dalších pracovišť státu. Výzkumná a vývojová pracoviště resortu vykazují výzkumné aktivity i vůči civilní sféře. Postupně se rozvíjí také mezinárodní spolupráce.

Posláním obranného výzkumu je být základním činitelem udržování moderní poznatkové a technologické základny armády, vylučovat možná technologická překvapení a zajišťovat špičkové a pokročilé inovace. Zabezpečovat včasnou reakci v případě naléhavé potřeby nebo krize, podporovat uživatele v resortu obrany při využívání nově vznikajících technologií a zavádění nových poznatků a systémů do praxe. Připravovat prognostické podklady pro tvorbu strategických a koncepčních dokumentů, být konstruktivním poradcem při vypracování plánů, programů a směrnic, které vyžadují vysoké odborné znalosti. Ovlivňovat akviziční proces, přímo podporovat systémy zavedené do výzbroje a rozhodovací procesy.

Produktem obranného výzkumu jsou nové znalosti a technologie, analýzy potřeb a příležitostí, způsoby využití nabízejících se příležitostí, vypracování koncepcí a prokazování jejich uskutečnitelnosti, navrhování a definování nových vojenských systémů a transfer vyspělých technologií do získání nových vojenských schopností.

Cíle obranného výzkumu spočívají v získávání výzkumných produktů přispívajících v krátkodobém horizontu k efektivní transformaci Armády České republiky a perspektivně k její výstavbě na armádu srovnatelnou s armádami vyspělých demokratických států, v osvojování si těchto produktů, jejich rozvíjení a předávání realizační sféře.

Správní a řídící činnost v oblasti obranného výzkumu se uskutečňuje prostřednictvím zřizovatelů pracovišť, odborného řízení příslušnými složkami Ministerstva obrany a Generálního štábu Armády České republiky a centrální koordinací výzkumu odbornými orgány v působnosti náměstka ministra obrany.

Normativní opatření jako jeden ze základních nástrojů usměrňování obranného výzkumu vycházejí ze základních legislativních aktů státu, jako je zákon číslo 300/1992 Sb., o státní podpoře výzkumu a vývoje, ve znění zákona číslo 1/1995 Sb. Vnitřními dokumenty je vytvářeno procedurální prostředí a zásady rozvoje a chování obranného výzkumu.

Financování obranného výzkumu je zabezpečováno institucionálně, v rámci rozpočtových prostředků pro činnost jednotlivých organizačních prvků resortu, a účelově, prostředky vyčleněnými na rozvoj vojenské vědy, zejména pro řešení úkolů mimo resort obrany. V roce 1993 představovaly účelové výdaje 9,5 mil. Kč., v roce 1994 17,8 mil. Kč a v roce 1995 je plánováno 42,9 mil. Kč.

Poradní orgány pro výzkum jsou ustaveny na vojenských vysokých školách, výzkumných a vývojových pracovištích a v některých složkách Ministerstva obrany a Generálního štábu Armády České republiky.

K zabezpečení správních a řídících procedur je vytvářen **informační systém oblasti výzkumu**, zabezpečující podklady evidenčních, statistických, analytických a plánovacích činností.

Současné zaměření obranného výzkumu vychází z programů výzkumu připravených v letech 1991 a 1992 a modifikovaných v průběhu transformace armády v roce 1993 na úrovni projektů výzkumu na podmínky Armády České republiky. Cílem řešených projektů výzkumu je vědecká podpora řídících, rozhodovacích, administrativních a vývojových procesů ve prospěch velení a řízení, vojenské techniky a vojenského zdravotnictví.

Struktura obsahového zaměření se bude modifikovat. Výchozím mezníkem je dokončení rozpracovaných projektů a postupné zvyšování podpory výzkumu operačních schopností státu a rozvoje poznatkové a technologické základny vojenských schopností státu. Prioritně se bude uskutečňovat výzkum:

- moderních organizačních struktur vojsk; systému velení a řízení; všestranné přípravy Armády České republiky na obranu státu a vedení operací a bojů,
- uplatnění moderních informačních technologií,
- základních nástrojů plánování a ekonomického zabezpečení Armády České republiky, zásobovacích a distribučních problémů a hodnotových analýz,
- systému přípravy a výcviku příslušníků Armády České republiky, zejména její profesionální části,
- špičkových technologií a metod jejich reálného užití tak, aby byly odhalovány možnosti zavádění nové kvality činností ve výzkumu, výcviku, v rozhodovacích procesech a v činnosti vojsk,
- k získání nejnovějších vědeckých poznatků a znalostí o reálném světě, pokroku ve vědě a technologii, včetně duálních technologií, které mohou sehrát pozitivní roli ve zdokonalování vedení vojenských operací a zvyšování kvality vojsk.

Výzkumná a vývojová základna Armády České republiky

Výzkumnou a vývojovou základnu Armády České republiky tvoří vojenské vysoké školy, vojenské technické ústavy a další specializovaná zařízení, která se podílejí na řešení výzkumných a vývojových úkolů. Mezi nejvýznamnější pracoviště této základny se řadí Vojenská akademie v Brně, Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově, Vojenská lékařská akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové, Ústav obranných studií Armády České republiky v Praze, Historický ústav Armády České republiky v Praze, Vojenský technický ústav pozemního vojska Vyškov, Vojenský technický ústav letectva Praha, Vojenský technický ústav elektroniky Praha, Vojenský technický ústav ochrany Brno a Vojenský technický ústav výzbroje a munice Slavičín.

Vojenská akademie v Brně provádí výzkum v oblasti vojenských věd zaměřený na řízení a použití vojsk a na vojenskou logistiku. V oblasti vojenskotechnických věd výzkum zaměřený na vojenskou elektroniku a kybernetiku, techniku pozemních vojsk, zbraně a munici, vojenskou leteckou techniku, na vojenské aplikace stavebnictví, geodézie a kartografie.

Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově uskutečňuje výzkum v oblasti teorie řízení a bojového použití jednotek pozemního vojska, teorie vojenského výcviku pozemního vojska, ekonomiky obrany státu, ekonomiky a hygieny výživy, teorie ochrany vojsk.

Vojenská lékařská akademie JEP v Hradci Králové se zaměřuje na výzkum otázek vojenského zdravotnictví za války a v míru, vojenské hygieny, vojenské epidemiologie, vojenské toxikologie, vojenské radiobiologie, vojenské farmacie, válečného vnitřního lékařství a válečné chirurgie.

Ústav obranných studií Armády České republiky v Praze realizuje komplexní výzkum vojenského umění, vojenské strategie, operačního umění, taktiky a počítačového modelování v těchto oblastech. Vytváří teoretické předpoklady pro systémové a koncepční řešení otázek strategie obrany státu, přípravy a vedení operační a taktické činnosti armády. Zabezpečuje vědeckoinformační servis strategického rozhodování hlavních funkcionářů Ministerstva obrany a Generálního štábu Armády České republiky a vydává vojenskoteoretický časopis Vojenské rozhledy.

Historický ústav Armády České republiky v Praze uskutečňuje výzkum, muzejní, archivní a knihovnickou činnost v oblastech českého vojenství, Československé armády a Armády České republiky, vztahující se hlavně k historii bojů za národní svobodu, státní samostatnost a demokracii. Zkoumá dějiny českého a československého vojenství od nejstarších dob až po současnost.

Vojenský technický ústav pozemního vojska Vyškov provádí komplexní výzkum, vývoj a zkušebnictví techniky a materiálu pozemního vojska v oborech techniky a prostředků vojskového technického průzkumu, ženijní techniky, tankové a automobilní techniky, technických prostředků a týlového zabezpečení vojsk, silniční techniky, materiálu a prostředků řízení vojenské dopravy, prostředků výcviku, oprav a dočasné ochrany vojenské techniky a materiálu vojsk.

Vojenský technický ústav letectva Praha realizuje komplexní výzkum, vývoj a zkušebnictví v oborech letadel, leteckých motorů, palubních systémů, letecké výzbroje a munice a zařízení včetně prostředků pro jejich kontrolu, obsluhu a diagnostikování, prostředků pro výcvik pilotů, letištních provozních zařízení, prostředků vzdušného průzkumu a radiotechnického zabezpečení letectva, záchranných prostředků letce a padákové techniky, automatizovaných systémů velení a řízení bojové činnosti letectva a protivzdušné obrany.

Vojenský technický ústav elektroniky Praha je zaměřen na výzkum, vývoj, zkušebnictví a výrobu v oblasti vojenské elektroniky pozemního vojska v oborech automatizační a výpočetní technika, technika přenosu a zpracování dat, laserová technika a optoelektronika, radiotechnické prostředky průzkumu, radiolokační a protiradiolokační technika, rádiová a radioreléová technika, technika linkového spojení a spojovacích uzlů, technika vyrozumění a svolání osob, prostředků pro počítačové datové sítě, technika vnější a vnitřní ostrahy objektů, prostředků pro šifrovou a nešifrovou ochranu informací, elektronika zbraňových a průzkumných výcvikových systémů.

Vojenský technický ústav ochrany Brno provádí výzkum, vývoj a zkušebnictví v oborech s materiálovou a technologickou problematikou s důrazem na řešení materiálových, technologických a provozních příčin selhání vojenské techniky, výzkum a vývoj v oblastech vojenské chemie a ekologie s důrazem na chemický průzkum, chemickou kontrolu, radiační průzkum, dozimetrii a protiradiační ochranu, individuální a kolektivní ochranu, očistu vojsk a techniky,

likvidaci škodlivin, výzkum a vývoj v oblasti vojenské elektroniky pozemního vojska s důrazem na prostředky a systémy radioelektronického průzkumu, prostředky a systémy radioelektronického rušení a prostředky maskování bojové činnosti.

Vojenský technický ústav výzbroje a munice Slavičín uskutečňuje výzkum a vývoj týkající se pořizování, provozu, výcviku a bojového používání zbraňových, muničních a průzkumných systémů, jejich příslušenství a komponentů. Provádí výzkum, vývoj a zkušebnictví při zavádění a osvojování nové techniky, včetně analýzy závad a havárií výzbroje při výrobě či v průběhu provozu, a výzkum a vývoj v oblastech výzbroje, zbraňových a muničních systémů s důrazem na modernizaci zbraní, munice, řízených střel, průzkumných prostředků, velitelských stanovišť, systému řízení palby, trenažérů a pomůcek pro výcvik a dílenských prostředků.

Kultura

V období transformace Armády České republiky směruje oddělení kultury Ministerstva obrany svou působnost k podpoře rozvoje kultivované osobnosti jak vojáka – občana v uniformě, tak jeho partnera, občanského zaměstnance, aby byli po všech stránkách srovnatelní s příslušníky ostatních evropských armád. Proto dbá o naplňování Všeobecné deklarace lidských práv čl. 27 (1): „Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích."

Oblast kultury je v resortu obrany zařazena do Sekce personalistiky a vzdělávání Ministerstva obrany. Oddělením kultury Ministerstva obrany je řízena po stránce koncepční, metodické a organizační jak směrem do Armády České republiky, tak směrem k civilním institucím doma a k reprezentační činnosti v zahraničí.

K naplňování a řízení kulturní činnosti působí v armádě profesionální pracovníci. Většinu z nich tvoří občanští zaměstnanci, řídící funkce zastávají vojáci z povolání.

Střediska kulturního života ve vojscích jsou domy armády v posádkách, kde jsou umístěna velitelství armádních sborů, a posádkové domy armády v místech s velkou koncentrací vojsk. Uvedená zařízení poskytují služby, jako například půjčování videokazet a záznamů na dalších nosičích, zápůjčky knih a časopisů, promítání filmů, organizování koncertů, divadelních představení, přednášek, besed a jazykových kurzů. Soustřeďují a metodicky vedou zájemce o umělecké, technické a další aktivity. Organizují regionální spolupráci s civilními kulturními organizacemi.

Vojenská hudební služba Armády České republiky zahrnuje devět velkých dechových orchestrů, z nichž dva mají sídlo v hlavním městě: Ústřední hudba Armády České republiky a Posádková hudba Praha. Ostatní jsou rozmístěny v Čechách a na Moravě tak, aby mohly plnit svou funkci v příslušných regionech.

Armádní folklórní soubor „Ondráš" se podílí na udržování českého a moravského folklóru doma i v zahraničí. Na mezinárodních festivalech si udržuje stále čestné umístění.

Zájem příslušníků armády o aktivní využití volného času je podporován organizováním každoročních celoarmádních soutěží v hudbě, zpěvu, hře na hudební nástroje, ve společenském tanci, ochotnických divadelních představeních a v leteckém a raketovém modelářství.

Novou tradicí, založenou v roce 1993, je každoroční mezinárodní setkání vojenských dechových hudeb na festivalu v moravském posádkovém městě Kroměříž.

Festival se stal jednou z mnoha akcí sloužících ke sbližování naší armády s demokratickými armádami světa a k rozvíjení uměleckých i lidských kontaktů.

Tělesná výchova a sport

Na základě transformace tělovýchovného hnutí v České republice byl zahájen obdobný proces i v systému tělesné výchovy a sportu v Armádě České republiky. Došlo k postupnému vymezování a oddělování tělovýchovných činností nezbytných pro výcvik vojáků od těch, které naplňují potřeby vojáka jako občana ve stejnokroji.

Služební tělesná výchova

Nařízení náčelníka Generálního štábu Armády České republiky z roku 1993 definovalo pravidla **služební tělesné výchovy** v armádě jako tělovýchovné činnosti řízené veliteli a považované za výkon zaměstnání. Do jejího obsahu byla zahrnuta **povinná tělesná příprava**, realizovaná v hodinách výcviku, a **výběrová tělesná výchova** s dobrovolnou účastí.

Potřeba přiměřené tělesné připravenosti každého příslušníka armády se výrazně prosadila do požadavků na profesní úroveň vojáků z povolání i části občanských zaměstnanců. Musí ji pravidelně každoročně prokazovat a výsledky se promítají do jejich osobního hodnocení.

Výběrová tělesná výchova ve svých organizačních formách rozvíjí a posiluje výchovné i výcvikové úkoly povinného výcviku, a to činností tělovýchovných kroužků, organizováním armádních soutěží a jiných tělovýchovných aktivit.

Vznik nových zákonů, především zákona číslo 83/1990 Sb., o sdružování občanů, podpořený ustanoveními Základního řádu byl k 30. září 1994 příčinou odchodu vojenských tělovýchovných jednot z oblasti působnosti a odpovědnosti vojenských velitelů. Jejich další činnost se stala výsledkem svobodného rozhodování samostatných právních subjektů s vlastním hospodařením.

Transformace služební tělesné výchovy bude i nadále pokračovat. Vojenskopraktické tělovýchovné dovednosti a návyky nezbytné pro kvalitní výkon funkce budou rozvíjeny ve specializovaném subsystému, zatím ve výcviku chybějícím.

Nároky a povinnosti týkající se tělesné výkonnosti budou postupně vyvažovány rekondičními programy s ozdravovacími a relaxačně-aktivačními úkoly. Jejich smyslem bude péče o udržování životní a pracovní kondice vojáků v průběhu služby. K tomu budou podle finančních možností vytvářeny příznivější materiální podmínky. Vývoj služební tělesné výchovy v armádě bude sledovat požadavky přibližování se armádám NATO v mezích možností naší společnosti.

Vrcholový sport v Armádě České republiky

Cílem pracovníků vrcholového sportu je v součinnosti se sportovními svazy a Českým olympijským výborem zabezpečit optimální podmínky pro přípravu státních a armádních reprezentantů na nejvyšší světové a evropské soutěže.

K tomuto účelu stát uvolňuje účelově finanční prostředky v kapitole Všeobecná pokladní správa.

Veškerá opatření v organizační struktuře armádního vrcholového sportu jsou prováděna v souladu s usnesením vlády České republiky číslo 371 ze dne 7. července 1993 ke komplexní péči orgánů státu o sportovní reprezentaci. Organizační strukturu armádního vrcholového sportu k 1. lednu 1995 znázorňuje *obr. IV/8.*

Armádní sportovci se trvale významným způsobem podílejí na úspěšnosti české sportovní reprezentace. Dokladem toho jsou i výsledky dosažené v letech 1993 a 1994 na mistrovstvích světa a Evropy, kde získali 80 medailí.

Dobrou pozici zaujímá náš sport i v Mezinárodní organizaci vojenského sportu CISM, která je třetí největší svého druhu na světě.

Hlavními úkoly v roce 1995 jsou úspěšná vystoupení armádních sportovců na mistrovstvích světa a Evropy a též na prvních světových armádních hrách v Římě. V roce 1996 to budou především letní olympijské hry v Atlantě.

Životní prostředí

Zvýšené požadavky společnosti na ochranu životního prostředí vedly od roku 1990 k zavádění systému efektivního řízení ekologie v resortu. Rozkazem ministra obrany číslo 1/1995 k organizačnímu zajištění ochrany životního prostředí byla dokončena výstavba ekologických orgánů a stanovena jejich působnost.

Resortní funkce v oblasti životního prostředí byla v nové organizační struktuře Ministerstva obrany svěřena Oddělení životního prostředí. Jsou vytvořeny ekologické orgány na Generálním štábu Armády České republiky, ve svazech a svazcích. U útvarů pracují komise životního prostředí.

Ekologizace života vojsk se dosahuje především aplikací obecné právní úpravy životního prostředí do vojenských řádů a předpisů. V metodice plánování byla problematika životního prostředí zařazena do oblasti řídící práce. Všichni vojáci a občanští zaměstnanci vojenské správy nesou osobní odpovědnost za postupnou integraci ekologických hledisek do všech aktivit. Tím jsou vytvořeny předpoklady k dosažení souladu činnosti resortu s potřebami životního prostředí na všech stupních řízení a velení.

K významné zahraniční spolupráci patří spolupořádání konference NATO v roce 1992 v Norsku na téma ekologického chování armády. Oddělení životního prostředí je národním koordinátorem aktivit Výboru pro výzvy moderní společnosti (CCMS)/NATO/NACC a participuje na jeho řídících (pilotních) studiích, kterými jsou například „Ekologické aspekty využití bývalých vojenských pozemků", „Znečištění životního prostředí z vojenských zařízení přestupující hranice států", „Vyhlídky armád v životním prostředí", „Ochrana obyvatelstva během přepravy vojenského materiálu", a na seminářích.

Dobrá spolupráce je se Školou NATO/SHAPE formou lektorské činnosti na ekologických kurzech a zavedení obdobných kurzů v Armádě České republiky. Kompatibilita v profesionálním přístupu armády k životnímu prostředí je završena v rámci aktivit Partnerství pro mír.

Sociální klima

Sociální politika Armády České republiky vychází z principů sociální politiky státu a na jejich základě formuluje své vlastní sociální cíle a úkoly. Respektuje přitom specifičnosti výkonu vojenské služby, zejména osobní omezení z ní vyplývající.

Cílem sociální politiky Armády České republiky je vytváření optimálních předpokladů pro plnění služebních povinností u všech příslušníků armády i občanských zaměstnanců. Zásadními prioritami jsou péče o profesionální a sociální rozvoj.

Sociální klima je objektivně určeno sociálními podmínkami. Pro Armádu České republiky to platí tím spíše, že se nachází v procesu transformace, kdy se dostávají do pohybu zásadní faktory sociálně podmiňující její celkovou úroveň, výkonnost a spolehlivost: problematika odměňování, naturálních náležitostí, kompenzací nevýhod spojených s výkonem vojenského povolání. Soulad mezi propracovanou personální politikou a politikou sociální patří mezi významné předpoklady pozitivního vztahu vojáků k vlastní profesi.

Vedle toho zde působí činitele povahy subjektivní, kde do popředí vystupuje zejména sociální orientace vojáků i občanských zaměstnanců jako celku, eventuálně podle jednotlivých kategorií. Tyto subjekty se pochopitelně liší v míře identifikace s posláním armády i jeho aktuálním naplňováním (viz například vojenští profesionálové versus vojáci základní služby), ale i v dalších názorových hladinách. Nicméně jejich sjednocování pod ideou zajištění obranyschopnosti a bezpečnosti státu, který je společnou vlastí všech dohromady, představuje neslevitelný požadavek veškerého sociálního řízení, resp. ovlivňování sociální atmosféry ozbrojených sil. Proto i tyto souvislosti jsou prioritní součástí sociálního plánování.

Konečně, není pochyb o tom, že takto pojatý styl vedení přináší své kvalitě úměrný sociální efekt mající vysokou návratnost pro jedince (armáda se mu stává školou života), ale zároveň přínos pro armádu jako instituci (její dobré jméno má vliv na úspěšnost rekrutace).

Rozhodujícím kritériem pro utváření i posuzování sociálního klimatu se tudíž stává naplňování hesla, podle něhož je „voják občanem v uniformě".

BUDOUCNOST ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Výstavba armády v letech 1996-2005 bude zaměřena především na kvalitativní rozvoj. Cílem bude dosáhnout početně malé, konvenčně vyzbrojené a vysoce funkční nestranické armády s vysokým stupněm profesionalizace, připravené k obraně státu a schopné podílet se na společných operacích mezinárodních mírových sil.

Základ bude i nadále tvořit mírová armáda, schopná rozvinout se na válečné počty. Postupně bude vybavována moderní výzbrojí a technikou s důrazem na vzdušné síly.

V první etapě výstavby, do roku 2000, bude pozornost zaměřena na stabilizaci organizačních struktur, zdokonalení systému řízení a velení začleněním automatizovaných systémů, informatiky, spojení a prostředků pro vedení boje v noci. Bude zahájeno přezbrojení na nové letouny, začleňování moderních prostředků protivzdušné obrany, protitankových a zatarasovacích prostředků a inteligentní munice.

Ve druhé etapě, po roce 2000, bude pokračovat zavádění nových zbraňových systémů s důrazem na pozemní vojsko a vzdušné síly.

Zvláštní pozornost bude věnována první etapě, ve které se budou plnit hlavní úkoly v souvislosti s přípravou k začlenění armády do struktur NATO.

Za hlavní principy další výstavby armády i nadále považujeme změny v personální práci, v systému řízení, ve všestranné přípravě a výchově, v přechodu na standardy NATO, v modernizaci výzbroje a techniky a v logistické podpoře.

V personální oblasti budou dokončeny změny ve struktuře armády se zaměřením na profesionalizaci a tomu odpovídající sociální zabezpečení, na zajištění plynulého a rovnoměrného naplňování struktur armády osobami v plánovaných počtech a kvalitě v souladu s kariérním řádem.

Systém řízení a velení bude zdokonalován především zavedením prostředků automatizace a informatizace, při efektivním uplatňování principů plánování, programování a rozpočtování s přihlédnutím k lidským, finančním a materiálním zdrojům.

Ve všestranné přípravě a výchově příslušníků armády se zvýší efektivnost přípravy velitelů, štábů a vojsk v souladu se systémovými změnami armády.

V přechodu na standardy NATO, k dosažení kompatibility a interoperability v nejdůležitějších oblastech činnosti armády, bude zajištěna postupná obměna a modernizace hlavních zbraňových systémů k vytvoření podmínek pro začlenění Armády České republiky do vojenských struktur NATO.

Ve zvyšování kvality, pružnosti a efektivnosti logistické podpory armády dojde k postupnému budování automatizovaného informačního a řídícího systému logistiky, optimalizaci struktur prvků řízení logistiky a k vytvoření dvoustupňového zásobovacího systému.

Armáda České republiky zůstane i nadále rozhodující složkou ozbrojených sil určenou k odvrácení vnějšího ohrožení státu a k obraně České republiky v případě jejího vojenského napadení. V organizačních strukturách a dislokaci Armády České republiky se předpokládají jen dílčí změny v souvislosti se zaváděním nových zbraňových systémů.

V.

PLÁNOVÁNÍ A ROZDĚLOVÁNÍ OBRANNÝCH ZDROJŮ V RESORTU OBRANY

POLITICKÁ A EKONOMICKÁ STABILITA

Výsledky dosavadního vývoje v České republice charakterizuje úspěšné dokončování transformace ekonomického systému v podmínkách politické stability.

Byl vytvořen demokratický politický systém a dosažena makroekonomická stabilita, charakterizovaná již čtyři roky stálým směnným kurzem koruny, stabilizovaným vývojem cen a nízkou mírou nezaměstnanosti.

Výrazně se snížila úloha státu v ekonomice, úspěšně končí privatizace, vzniká nová struktura ekonomiky a nové vnitřní vztahy, postupuje restrukturalizace a stabilizace podniků.

V **roce 1994** poprvé od začátku ekonomické transformace **došlo k růstu hrubého domácího produktu**, přičemž jeho převažující část již vytváří nestátní sektor. Nositelem hospodářské dynamiky jsou přitom zejména malé a střední soukromé podniky.

Společně s výsledky rychlých a promyšlených systémových změn napomáhá příznivému vývoji české ekonomiky též nastupující oživování světového hospodářství, politická stabilita a sociální smír, který dosud nebyl vážněji narušen.

Příznivý hospodářský vývoj České republiky zvyšuje i její ekonomické možnosti ve vztahu k zabezpečení potřeb obrany.

SYSTÉM PLÁNOVÁNÍ, PROGRAMOVÁNÍ A ROZPOČTOVÁNÍ V RESORTU OBRANY

O zavedení systému plánování, programování a rozpočtování bylo rozhodnuto ministrem obrany České republiky v **červenci 1993.** Tento systém slouží k plánování a využívání zdrojů (lidských, věcných a finančních) pro potřeby obrany. Ministr obrany České republiky má pro svoje rozhodování v této oblasti k dispozici poradní orgán, který se nazývá Rada pro plánování a řízení obranných zdrojů.

Z procedurálního hlediska tvoří systém plánování, programování a rozpočtování tři vzájemně na sebe navazující, prolínající se a cyklicky se opakující činnosti. Plánování zahrnuje dlouhodobou perspektivu na deset let, programování střednědobou perspektivu na pět let a roz-

počtování zahrnuje příslušný finanční rok. Po zahájení dalšího finančního cyklu zůstávají uvedené plánovací horizonty zachovány, přičemž dochází k posunu o jeden rok.

Výstupem fáze plánování je Plán lidských, věcných a finančních zdrojů resortu Ministerstva obrany na období deseti let. Výstupem fáze programování je Programový plán na pět let. Výstupem fáze rozpočtování je návrh rozpočtu.

Lidské zdroje

Jedním z limitujících prvků obranyschopnosti státu jsou lidské zdroje, zejména pak početní stav a kvalita vojenského personálu. Podle vídeňských ujednání z roku 1992 nemá počet osob ve zbrani (kombatantů) přesáhnout hranici **0,7 procenta** celkové populace. Pro našich zhruba 10 milionů obyvatel byl proto stanoven limit vojenského personálu na **65 000**.

Ze sociálně-demografických analýz vyplývá i pro uvedený limitní počet vojenského personálu bilanční napjatost mezi potřebami a zdroji. Řešením je regulovaná profesionalizace armády, což je objektivně se prosazující trend. Vyvolává ho především růst složitosti zbraňových systémů, jejichž obsluha není během zkracující se povinné vojenské základní služby dosti dobře zvládnutelná. Vývoj profesionalizace Armády České republiky v letech 1993 až 2005 uvádí *obr. V/1*.

Personální politika

Jádrem transformace Armády České republiky v moderní ozbrojenou sílu je její zásadní personální přestavba. V souběhu složitých opatření, jakými jsou redislokace, reorganizace, restrukturalizace, redukce a resystemizace, jde především o rozsáhlé pohyby osob. V dosažení podstatných změn v myšlení lidí, především velitelského sboru, spočívá hlavní smysl koncepce personálního managementu schválené počátkem roku 1994 a bezprostředně také uváděné do života v návaznosti na systém plánování, programování a rozpočtování, jehož vůdčím dokumentem je právě Plán lidských zdrojů. Na jeho základě se odvíjejí tyto hlavní směry personální práce:

- Naplňovat vytvářené armádní struktury v plánovaných počtech i v požadované kvalitě.
- Zajistit profesionální a osobnostní růst vojáků v činné službě i občanských zaměstnanců.
- Zabezpečit příznivé podmínky pro plnění pracovních povinností a uspokojování potřeb i zájmů příslušníků armády a jejich rodin.
- Racionalizovat pohyb vojenských profesionálů ve struktuře plánovaných služebních funkcí a kariér s ohledem na dosaženou úroveň jejich odborné způsobilosti i všeobecné kultivace.
- Zlepšit rekrutační situaci tak, aby se dosáhlo rovnováhy potřeb s disponibilními zdroji doplňování profesionálního sboru. Propracovat se postupně k převaze poptávky nad nabídkou a přejít od náboru k výběru.

Doplňování ozbrojených sil

Žádoucího stavu se dosahuje dvouetapově:

- kvantitativně, což znamená snížit počty armády pod limitní hranici 65 000,
- kvalitativně, což značí zajistit vyváženost podílu jednotlivých kategorií personálu na celkové skladbě; tímto ideálem je poměr 10 000 důstojníků, 10 000 praporčíků, 14 500 poddůstojníků, tedy 34 500 profesionálů. Počet vojáků základní služby se má snížit na 30 000 a počet občanských zaměstnanců ponechat na dnešních 27 000.

Problematické jsou v současnosti dvě skupiny, a to:

- velký počet důstojníků, zejména vyšších hodností,
- nedostatek profesionálů nejnižších hodností, poddůstojníků.

První problém je řešitelný víceméně přirozeným vývojem, byť časově rozloženým do přibližně desetiletého intervalu, druhý předpokládá moderní marketingové řešení. Vojenská povolání v něm budou muset být prezentována jako šance k uplatnění i rozvíjení tvořivých sil a osobních kvalit. Do té doby je nutno nedostatek poddůstojníků řešit přechodně vyššími kontingenty povolanců, což vede k zatížení zdrojů po samé hranice možností.

Skladba vojenského personálu Armády České republiky v roce 1995 je znázorněna na *obr. V/2*, její vývoj v letech 1995-2003 na *obr. V/3*.

Vojáci z povolání

Nepoměr mezi skupinami profesionálů se dnes násobí disproporcí mezi hodnostními stupni. Redukce tudíž musí být provázena i přiměřenou regulací kariérových postupů, resp. povyšování. Tato složitost se navíc promítá ještě do nesouladu mezi plánovanými hodnostmi a zastávanými funkcemi v žebříčku vojenské hierarchie.

Dokončení resystemizace funkcí a hodností otevře prostor k plné realizaci kariérového řádu. Bude se tak dít ve spojitosti s novým, objektivizujícím způsobem hodnocení (průběžné, periodické, kariérové, speciální), opřeným o výkonový princip na rozdíl od dřívějšího výsluhového.

Zálohy a jejich příprava

Profesionalizace armády nastoluje i odlišné přístupy k plánování, vytváření a využívání záloh. Tato otázka se musí řešit zcela nově i vzhledem k omezenosti ekonomických, hlavně finančních, ale i materiálních a věcných zdrojů.

Civilní zaměstnanci

Civilní zaměstnanci přejímají, zejména ve správní části Ministerstva obrany, stále více řídících funkcí, až po ty nejvyšší. V závislosti na tom se pozvolna mění také jejich kvalifikační úroveň. Ubývá pracovníků v dělnických profesích a mírně narůstají počty těch, kteří mají vyšší vzdělání. To vede ke stírání rozdílů mezi vojáky a občanskými zaměstnanci, pokud vykonávají analogické činnosti či srovnatelné funkce.

Věcné zdroje

Od nově budované Armády České republiky je požadováno, aby eliminovala možná rizika ohrožení státu a zapojovala se stále aktivněji do činnosti mezinárodních bezpečnostních sil.

Znamená to dosáhnout postupně takové organizační struktury, stupně vycvičenosti a úrovně materiálně-technického a logistického zabezpečení, které budou odpovídat cílům postaveným před Armádu České republiky. Přitom je nezbytné zabezpečit co nejefektivnější využití finančních prostředků uvolněných ze státního rozpočtu pro výstavbu a činnost armády.

Principy výzbrojní a technologické politiky

Jedním z významných výstupů plánovací fáze systému plánování, programování a rozpočtování do procesu akvizice armády je Akviziční plán Armády České republiky na léta 1995 až 2005, obsahující souhrnné údaje o předpokládaných inovačních aktivitách armády.

Současný stav materiálních prostředků armády byl ohodnocen analýzou z hlediska jejich užitné hodnoty, kalkulované životnosti, struktury a objemu. Ve vazbě na stanovené cíle rozvoje armády byl vyhodnocen sortiment zbraňových systémů, zbraní a dalšího vojenského materiálu, který vyhovuje současným potřebám armády, a zároveň sortiment vyžadující náhradu, zejména v závislosti na užitných vlastnostech.

Potřeby nové výzbroje, techniky a materiálu i techniky ponechané ve výzbroji, vyžadující však postupné doplňování nebo modernizaci, byly zpracovány ve formě rozvojových projektů a shrnuty v akvizičním plánu. Tyto projekty vyjadřují na jedné straně věcnou potřebu dodávek definovaného sortimentu zboží, na straně druhé kvalifikovaný odhad investičních nákladů na jeho vývoj, nákup a provoz.

Konkrétní rozvojové projekty byly následně přiřazeny k cílům rozvoje armády eliminujícím určitá bezpečnostní rizika a seřazeny podle priorit. Tím byla stanovena i jednoznačná hierarchie významnosti rozvojových projektů.

Souhrn rozvojových projektů v akvizičním plánu vytváří podmínky pro realizaci zejména těchto věcných priorit rozvoje Armády České republiky:

- budování automatizovaných systémů velení, řízení a spojení,
- růst úrovně a účinnosti průzkumu a prostředků radioelektronického boje,
- zabezpečení specifické výzbroje pro brigádu rychlého nasazení,
- zvýšení efektivnosti letecké techniky a obranných zbraňových systémů, zejména protivzdušných a protitankových,
- výstavba nového moderního systému logistické podpory vojsk.

Po dokončení prací souvisejících s akvizičním plánem budou na základě znalosti potřeb a možností jejich finančního zabezpečení vyhlašovány veřejné zakázky.

Pro blízkou budoucnost Ministerstvo obrany předpokládá, že značnou část modernizačních kroků lze zabezpečit v domácím průmyslu, který je považován za potenciálního budoucího dodavatele většiny významných komodit pro Armádu České republiky.

Přístup Ministerstva obrany k naplňování rozvojových projektů bude spočívat v zodpovědném výběru finálního dodavatele z řad domácích výrobců, garantujících celou investici i její servis. V ojedinělých případech, kdy neexistuje možnost zabezpečení domácími dodavateli, bude důležitým kritériem pro výběr zahraničního dodavatele nabídnutý podíl při kooperaci s českým průmyslem, případně možnost recipročního odběru výrobků z domácí báze.

Základní podmínkou využitelnosti domácího průmyslu pro dodávky do nově budované materiálně-technické základny Armády České republiky však zůstane potřebná technická a technologická úroveň výrobků speciální techniky a její srovnatelnost s úrovní techniky armád vyspělých demokratických států. Orientace na využívání domácího potenciálu v žádném případě nesmí vést k ústupkům v kvalitě a technické úrovni.

Stát a zbrojní průmysl

Zbrojní průmysl České republiky byl dlouhodobě orientován zhruba jednou třetinou na dodávky vlastním ozbrojeným silám, z jedné třetiny na vývoz a z jedné třetiny na výrobní spotřebu zbrojního průmyslu státu.

Bývalé Československo si postupně vybudovalo moderní kapacity zbrojního průmyslu, převážně využívající výsledky vlastních konstrukčních a projekčních prací, schopné zabezpečovat potřeby armády i zahraničních zákazníků v následujících oblastech:

- systém výcviku vojenských pilotů a z něho odvozený lehký bojový letoun,
- letištní radiolokátory,
- radiotechnické pátrače,
- radiokomunikační a telekomunikační komplexy,
- malé VKV radiostanice a letecké stanice,
- pěchotní zbraně a munice,
- ruční a poloautomatické protitankové rakety,
- letecké a protiletadlové kanony ráže 30 mm,
- ženijní a letecká munice (miny, pumy),
- minomety ráže do 100 mm,
- terénní automobily,
- aplikace na automobilových podvozcích,
- mechanické a pyrotechnické prostředky zaminování a odminování,
- prostředky ochrany osob proti následkům použití jaderných a chemických zbraní,
- padáky,
- prostředky přípravy a přenosu utajovaných informací.

Skladba českého průmyslu, která takto vznikla, vytváří předpoklad, že pokud jde o výrobkovou strukturu, mohl by průmysl České republiky krýt podstatnou část potřeb armády. U některých oborů, které není schopen zvládnout vlastními silami a v přijatelném čase, má předpoklady se na jejich zajišťování podílet kooperačními dodávkami.

Pro malý stát je z řady důvodů těžké vzdát se oboru, ve kterém získal kvalifikaci a komparativní výhody. Snížení objemu odebírané produkce zbrojní výroby se částečně projevilo konverzí a převáděním kapacit pro civilní sektor.

Za přínos považujeme schopnost domácího průmyslu vyvíjet špičkové technologie, které lze využít nejen ve zbrojní produkci, ale i v ostatních oborech primární výroby, navazování zbrojní spolupráce, včetně zapojení do mezinárodních zbrojních programů, účast při modernizacích a vývozu.

Podíl tuzemských výrobců na vyzbrojování armády

Po zásadních politických a zejména ekonomických změnách v bývalém Československu a v podmínkách zcela nové vojenskopolitické situace v Evropě došlo v roce 1990 k radikální změně struktury zbrojního průmyslu. Zbrojní výroba v České republice v posledních pěti letech trvale klesá.

Odbytové problémy zbrojní výroby České republiky jsou důsledkem postupného zužování prodejních možností naší zbrojní techniky v zahraničí i tuzemsku.

Časově lze rozlišit čtyři etapy tohoto procesu:

- zastavení vývozu do rozvojových zemí nesplácejících dluhy z dlouhodobých úvěrů a z důvodů embarga OSN na vývoz do některých zemí (1989-1990),
- rozpad zbrojního trhu bývalé RVHP a zrušení zbrojních programů bývalé Varšavské smlouvy (1990-1991),
- radikální snížení nákupu zbrojní techniky pro vyzbrojování vlastní armády v důsledku nedostatku rozpočtových prostředků na obranu (1991-1994),
- pokles zahraničního obchodu se Slovenskou republikou po zániku ČSFR (1993).

Zkušenosti z nedávných let ukazují, že po praktickém zastavení nákupu zbrojní techniky pro Armádu České republiky se českým výrobcům nepodařilo plně uplatnit ani na zahraničních trzích. Z této skutečnosti lze odvodit, že v současné době jsou možnosti oživení a rozvoje většiny zbrojních oborů českého průmyslu do značné míry závislé na rozvojových záměrech a požadavcích Armády České republiky.

K tomu se postupně vytvářejí podmínky po přijetí Akvizičního plánu Armády České republiky na léta 1995-2005, který při respektování zákona o zadávání veřejných zakázek dává tuzemským výrobcům šanci vyvíjet, vyrábět a dodávat armádě podstatnou část požadovaných výrobků a zařízení.

Zbrojní průmysl České republiky má personální a technické předpoklady k tomu, aby kryl potřeby Armády České republiky ze 70-80 procent co do sortimentu finálních výrobků. Případnými kooperačními dodávkami se zahraničním dodavatelem zbrojní techniky lze tento podíl ještě zvýšit.

Finanční zdroje

Výše rozpočtových prostředků vyčleňovaných ze státního rozpočtu pro kapitolu Ministerstva obrany je závislá na ekonomických a politických faktorech (vnějších i vnitřních).

Z ekonomické a politické situace České republiky od jejího vzniku v roce 1993 do roku 1995 vyplývá i omezená výše finančních zdrojů resortu obrany, která ovlivňuje časový a věcný průběh transformace Armády České republiky na moderní armádu.

Výdaje kapitoly Ministerstva obrany se zvýšily z 23 776,602 mil. Kč v roce 1993 (skutečné čerpání upraveného rozpočtu výdajů) na 27 044,741 mil. Kč v roce 1995 (schválený státní rozpočet kapitoly Ministerstva obrany). Vzhledem k nárůstu cen vstupů se však reálná výše výdajů státního rozpočtu kapitoly Ministerstva obrany snížila o zhruba 5,6 procenta.

Výdaje kapitoly Ministerstva obrany v sobě přitom zahrnují i některé výdaje nevojenského charakteru, jako například výdaje na Civilní ochranu České republiky, dávky důchodového zabezpečení apod., které rozpočet Ministerstva obrany výrazně zatěžují (v roce 1995 představují přibližně 13 procent z celkových výdajů).

Podíl výdajů resortu obrany na hrubém domácím produktu se z cca 2,6 procenta v roce 1993 snížil na cca 2,3 procenta v roce 1995.

Výši výdajů kapitoly Ministerstva obrany v letech 1993-1995 v běžných a ve stálých cenách roku 1993 spolu s jejich podílem na hrubém domácím produktu uvádí *obr. V/4.*

Podíl jednotlivých druhů výdajů v rozpisu rozpočtu kapitoly Ministerstva obrany na rok 1995 je znázorněn na *obr. V/5.*

Struktura investičních výdajů státního rozpočtu kapitoly Ministerstva obrany na rok 1995 je uvedena na *obr. V/6.*

VI.
CIVILNÍ OCHRANA

Civilní ochrana tvoří nedílnou součást obrany a ochrany České republiky. Zahrnuje komplex opatření k ochraně obyvatelstva a majetku proti následkům mimořádných událostí.

V mírovém období se Civilní ochrana České republiky podílí na prevenci a odstraňování následků živelních pohrom, katastrof a havárií, které ohrožují životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí. Je jednou ze složek integrovaného záchranného systému České republiky.

Za válečného stavu je hlavním posláním Civilní ochrany České republiky chránit obyvatelstvo před nebezpečím plynoucím z ozbrojeného konfliktu, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí a vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití.

Postavení civilní ochrany za válečného stavu je upraveno mezinárodním právem, zejména Dodatkovým protokolem k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol I).

Ústředním orgánem státní správy pro řízení Civilní ochrany České republiky je Ministerstvo obrany České republiky.

Odborným orgánem Ministerstva obrany pro realizaci civilní ochrany je Hlavní úřad Civilní ochrany České republiky. Tento orgán vykonává státní správu ve věcech civilní ochrany.

Základní organizační členění Civilní ochrany České republiky je uvedeno na *obr. VI/1.*

Představitel Hlavního úřadu Civilní ochrany České republiky v rámci Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC) a Partnerství pro mír reprezentuje Českou republiku ve Vyšším výboru pro civilní nouzové plánování NATO.

Odborníci Hlavního úřadu Civilní ochrany České republiky působí:

- ve vládní komisi pro radiační havárie České republiky,
- v odborné podpůrné skupině vládní komise pro radiační havárie České republiky,
- v ústřední povodňové komisi České republiky a ústřední nákazové komisi.

Hlavní úřad Civilní ochrany České republiky je styčným orgánem České republiky pro styk s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii se sídlem ve Vídni a s Vyšším výborem pro civilní nouzové plánování NATO.

Základní činnosti civilní ochrany

Varování obyvatelstva

V případě nebezpečí civilní ochrana zabezpečuje varování a vyrozumění prostředky veřejné výstrahy a předání informací o nebezpečí veřejnosti. Neprodleně jsou informovány ústřední orgány, orgány státní správy a samosprávy.

Při vzniku mimořádné situace jsou občané varováni a informováni prostřednictvím poplachových sirén, rozhlasu, televize a místních rozhlašovacích prostředků.

Vyrozumění a varování se realizuje prostřednictvím vyrozumívacích center, zřízených na stupni okres, region, republika. K dispozici je 4182 elektrických poplachových sirén.

Poskytování ukrytí

Je vybudováno 5285 stálých úkrytů, ve kterých je možné ukrýt přibližně deset procent obyvatelstva.

V hlavním městě Praze se pro ukrytí obyvatelstva využívá i dopravní systém metra, jehož kapacita poskytuje ukrytí přibližně pro 430 000 osob.

Evakuace

Zahrnuje souhrn organizačních, materiálních a technických opatření pro zabezpečení organizovaného přemístění obyvatelstva z území ohroženého mimořádnou situací.

Evakuace se zahajuje v případech, kdy již nelze účinnou ochranu obyvatelstva zabezpečit jiným způsobem.

Individuální ochrana

Zahrnuje soubor opatření pro ochranu jednotlivců, která mají za cíl snížit následky mimořádných situací u obyvatelstva.

Havarijní plánování

Civilní ochrana participuje na výstavbě integrovaného záchranného systému České republiky. Pro případ vzniku mimořádných situací se zpracovávají havarijní plány objektů, obcí, měst a regionů.

Havarijní plány jsou textové a grafické dokumenty pro řešení katastrof, nadprojektových, technologických a hromadných dopravních havárií.

Havarijní plány zpravidla obsahují:

- výsledky analýzy ohrožení teritoria pro případ pohrom a velkých provozních havárií;
- informace o zdrojích (lidských, materiálních a dalších) využitelných k eliminaci havárie;
- plán opatření civilní ochrany.

Záchranné útvary Civilní ochrany České republiky

V podřízenosti ředitele Hlavního úřadu Civilní ochrany České republiky je pět záchranných pluků Civilní ochrany České republiky, které jsou nejvýznamnější silou civilní ochrany pro provádění záchranných a vyprošťovacích prací.

Záchranné pluky Civilní ochrany České republiky jsou dislokovány v posádkách Kutná Hora, Jindřichův Hradec, Rakovník, Bučovice a Kozlov.

Tyto útvary jsou nasazovány v prostorech postižených živelní pohromou nebo velkou provozní havárií. Jejich hlavním posláním je příprava k provádění záchranných prací za branné pohotovosti státu.

Organizační struktura těchto útvarů a jejich zabezpečení speciální technikou umožňuje působit při záchraně lidských životů, majetku, materiálních a kulturních hodnot.

Nasazení vojenských záchranných pluků Civilní ochrany České republiky se předpokládá v důležitých hospodářsko-správních centrech a na směrech hlavního úsilí záchranných prací. Rozmístění záchranných pluků Civilní ochrany České republiky je znázorněno na *obr. VI/2*.

Potenciál a vycvičenost záchranných útvarů Civilní ochrany České republiky vytváří v současných podmínkách možnost jejich účelného zapojení do záchranných akcí i na území sousedních států v případech odstraňování následků mimořádných situací v míru.

Mimořádné situace v míru prakticky prověřují akceschopnost a úroveň profesionality personálu Civilní ochrany České republiky. Síly a prostředky Civilní ochrany České republiky jsou nasazovány v prostorech přírodních pohrom, požárů, hromadných neštěstí a průmyslových havárií. Záchranné útvary a další síly Civilní ochrany České republiky v letech 1993 až 1995 úspěšně zasahovaly a poskytovaly účinnou pomoc ohroženému obyvatelstvu na základě vyžádání státních orgánů. Při těchto zásazích byly prováděny i neodkladné práce směřující k zamezení druhotným účinkům katastrof a pohrom.

Zahraniční aktivity Civilní ochrany České republiky

Pro rozvoj mezinárodních aktivit Civilní ochrany České republiky byl významným mezníkem rok 1993. V tomto roce byly navázány první kontakty s Vyšším výborem pro civilní nouzové plánování NATO (SCEPC). Zástupci Civilní ochrany České republiky se pravidelně zúčastňují pracovních i plenárních zasedání výboru a dalších jím organizovaných aktivit. Jejich prostřednictvím se tak podílí Česká republika na projektu Partnerství pro mír. Došlo rovněž k navázání spolupráce s odborem pro humanitární záležitosti OSN (UN DHA).

V letech 1993 až 1995 se uskutečnila řada setkání s představiteli a odborníky z evropských i zámořských partnerských organizací. Uskutečnila se jednání s delegacemi sousedních států zaměřená na přípravu vládních smluv o vzájemné pomoci při neštěstích.

Představitelé Civilní ochrany České republiky se zúčastňují řady seminářů a školení odborných výborů OSN a NATO. Dosavadní výsledky mezinárodních aktivit jsou neobyčejně inspirativní. Stávají se podkladem pro řešení vlastních transformačních kroků Civilní ochrany České republiky.

VII.
OBRANA A SPOLEČNOST

Vojenská obrana České republiky je založena na **všeobčanském principu**. Tento princip vychází ze zásady, že stát garantuje hodnoty a zájmy většiny svých občanů, a ti jsou proto ochotni podílet se na jeho vojenské obraně. Česká republika tak na jedné straně počítá s osobní angažovaností a přiměřenou účastí svých občanů na vojenské obraně státu a pokládá tuto účast za výraz osobní občanské odpovědnosti. Na druhé straně svěřila **odpovědnost za vojenskou obranu České republiky ústavním orgánům** a jejich institucím (Parlamentu, prezidentu republiky, vládě, Ministerstvu obrany) a Armádě České republiky, které tak zajišťují její další aspekty. Tato dvojí odpovědnost, státu a občana, však musí být provázena i dostatečnou vůlí k vojenské obraně. Tedy osobní vůlí občanů a politickou vůlí státu.

Ve vůli občanů a státu k vojenské obraně a k odpovědnosti za ni se koncentruje vztah celé společnosti k obraně. Úroveň tohoto vztahu ovlivňuje celá řada faktorů, z nichž některé jsou velice významné pro realizaci potřeb a zájmů vojenské obrany.

PRÁVNÍ ÚPRAVA VOJENSKÉ OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

Problematika obrany státu je upravena v několika obecně závazných právních dokumentech.

Ústava České republiky vyjadřuje ve své preambuli odhodlání občanů chránit nedotknutelné hodnoty lidské důstojnosti a svobody. V jednotlivých článcích Ústavy je upravena problematika vyhlašování válečného stavu, souhlas s pobytem cizích vojsk na území České republiky a vysílání ozbrojených sil mimo území státu. Ústava dále upravuje i postavení prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil.

V zákoně o obraně České republiky číslo 40/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů je stanoveno, že obrana vlasti je vrcholnou povinností a věcí cti každého občana a že na výzvu k obraně vlasti vynaloží každý své síly a prostředky k dosažení konečného vítězství nad nepřítelem. Obranou státu se rozumí souhrn opatření k zabezpečení obranyschopnosti země v míru i ve válce na všech úrovních hospodářského i společenského života. Zákon dále upravuje pracovní poměry a plnění pracovních úkolů občany za branné pohotovosti státu, opatření v hospodářské oblasti, civilní ochranu, přípravu občanů k obraně republiky a další opatření v zájmu obrany státu, zejména používání a úpravy pozemků a úpravy přístupu k některým místům, sloužícím k obraně státu. K provedení tohoto zákona bylo vydáno nařízení vlády číslo 284/1992 Sb. o opatřeních hospodářské mobilizace. Toto nařízení obsahuje opatření k zajištění funkčnosti hospodářství za branné pohotovosti státu, ale i v jiných krizových situacích, jako například při

živelních pohromách, ekologických katastrofách, velkých průmyslových haváriích a při dalších mimořádných situacích velkého rozsahu.

Základním obecně závazným právním předpisem upravujícím oblast úkolů, složení a organizace ozbrojených sil a branné povinnosti je **branný zákon číslo 92/1949 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů. Základním úkolem ozbrojených sil podle tohoto zákona je odvrátit ozbrojenou silou ohrožení České republiky vnějším nepřítelem, bojovat za samostatnost, celistvost a jednotu státu a ústavní zřízení proti vnějším nepřátelům, plnit vojenské úkoly plynoucí ze spojeneckých závazků České republiky a spolupůsobit při udržování míru uvnitř státu v případě přímého násilného útoku proti zřízení České republiky.

Obsahem branného zákona je i úprava branné povinnosti občanů České republiky, která představuje povinnosti odvodní, služební, k zvláštní službě a k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil. Tato povinnost vzniká 1. lednem roku, v němž občan dovrší 17 let, a trvá do 31. prosince roku, v němž občan dovrší 60 let.

Odvodní povinnost představuje povinnost podrobit se úřednímu řízení, jehož účelem je rozhodnout o povinnosti k vojenské činné službě.

Služební povinnost je povinností vojáků včas nastoupit a vykonávat vojenskou činnou službu. Vojenská služba zahrnuje základní, náhradní a další službu, službu vojáků z povolání, službu vojáků ve výslužbě povolaných přechodně k vojenské činné službě, vojenská cvičení a mimořádnou službu. Základní služba trvá 12 měsíců a vláda České republiky může dobu jejího trvání zkrátit. Náhradní služba trvá 5 měsíců a může být stanovena ze zákona, na žádost a z moci úřední. Vojenská cvičení trvají v úhrnné době 12 týdnů (u generálů, důstojníků a praporčíků v záloze 16 týdnů). Mimořádnou službu nařizuje prezident v případech, dojde-li k událostem ohrožujícím ve zvýšené míře samostatnost, celistvost a jednotu státu nebo ústavního zřízení.

Povinnost ke zvláštní službě je služba příslušníků veřejných ozbrojených sborů podle branného zákona.

Branný zákon rovněž upravuje mimořádná opatření vyhlašovaná v době branné pohotovosti státu i mimo ni. Jde zejména o povolávání vojáků v záloze k mimořádné službě, povolávání příslušníků veřejných ozbrojených sborů ke zvláštní službě, zákaz propouštění z vojenské činné služby v době mimořádných opatření, hromadné povolávání vojáků při mobilizaci a mimořádné odvody.

Průběh služby v armádě je řízen systémem služebních (profesních) kariér, ve kterém jsou stanoveny podmínky pro setrvání ve funkci, další služební postup a pro ukončení služebního poměru. Pro každou funkci jsou stanoveny standardy (vojenská hodnost, vzdělání, minimální a maximální doba setrvání ve funkci apod.). Hlavním kritériem hodnocení jsou dosahované výsledky.

Ozbrojené síly České republiky jsou doplňovány podle potřeb zabezpečení obrany státu s uplatněním teritoriálního principu a v hromadných nástupních termínech leden, duben, červenec a říjen.

Zákonem číslo 15/1993 Sb. byla zřízena Armáda České republiky, jejímž úkolem je bránit svobodu, nezávislost a územní celistvost České republiky.

Zákon číslo 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů, upravuje problematiku vojenských újezdů. Správu újezdu provádí újezdní úřad, v jehož čele je újezdní správce. Újezdní úřad plní ve svém obvodu úkoly, které jinak vykonává obecní úřad. Újezdní úřad je služebně podřízen Ministerstvu obrany. K pobytu v újezdu se vyžaduje povolení újezdního úřadu, který je může kdykoli odejmout.

V roce 1992 byla **zákonem číslo 124/1992 Sb. zřízena vojenská policie**. Vojenská policie je službou, která plní úkoly policejní ochrany Armády České republiky a majetku spravovaného nebo užívaného Ministerstvem obrany. Zejména se podílí na zabezpečení kázně a pořádku ve vojenských objektech, ochraně zbraní, střeliva, výbušnin a ostatního majetku spravovaného nebo užívaného Ministerstvem obrany a na ochraně utajovaných skutečností. Vojenská policie řídí provoz na pozemních komunikacích. Vojenští policisté mají k plnění svých úkolů některá oprávnění jako příslušníci Policie České republiky, například oprávnění požadovat vysvětlení, prokázání totožnosti, zajištění atd. Vojenská policie však působí pouze vůči vojákům v činné službě a osobám, které se nacházejí ve vojenských objektech a v prostoru, kde probíhají vojenské akce, a dále vůči osobám, které páchají trestnou činnost nebo přestupky spolu s vojáky či proti majetku spravovanému nebo užívanému Ministerstvem obrany.

Oblast služebních poměrů upravuje **zákon číslo 79/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků**, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně jsou upraveny právní poměry občanů České republiky, kteří konají vojenskou činnou službu. Oblast hmotného zabezpečení vojáků je upravena **v zákoně číslo 480/1992 Sb., o hmotném zabezpečení vojáků a žáků škol ozbrojených sil a jejich odpovědnosti za škodu**, ve znění pozdějších předpisů. Problematiku **nemocenské péče v ozbrojených silách obsahuje zákon číslo 32/1957 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů.

Oblast obrany státu je upravena v řadě dalších obecně závazných právních předpisů, jejichž hlavním předmětem úpravy je však problematika, která s obranou státu pouze souvisí (například letecký zákon, silniční zákon, vodní zákon, zákon o ochraně státního tajemství, zákon o zbraních a střelivu, školský zákon, zákon o přestupcích, trestní zákon, zákon o civilní službě atd.).

Protože řada uvedených obecně závazných předpisů již plně nevyhovuje současným nebo předpokládaným požadavkům na zabezpečení obrany státu, připravuje Ministerstvo obrany jejich nahrazení novými zákony. V nejbližší době půjde zejména o zákon o Armádě České republiky, nový branný zákon a zákon o služebním poměru vojáků z povolání.

CIVILNÍ KONTROLA ARMÁDY

Jedním z velmi významných vztahů mezi společností a obranou je civilní kontrola armády, která je vlastní všem demokratickým státům a je jedním z kritérií našeho přijetí do NATO. Oprávněnost a nezbytnost civilní kontroly armády vyplývají z některých jejích obecných vlastností. Armáda je největší a nejlépe ozbrojená mocenská organizace ve státě, má specifický direktivní způsob řízení a některé činnosti musí v zájmu zachování své funkčnosti před

veřejností utajovat. Proto existuje riziko, že při absenci civilní kontroly by mohlo docházet k nepatřičným změnám ve vývoji armády nebo k zneužití jejího poslání.

Civilní kontrola armády je zpětnou vazbou celkového procesu řízení ozbrojených sil a vykonávají ji ústavní orgány státní moci. Tato kontrola zahrnuje shromažďování a analýzu informací o činnosti a stavu armády v jejích rozhodujících oblastech a potřebné pravomoci k prosazení přijatých závěrů. Je to proces vzájemné otevřené komunikace mezi odpovědnými představiteli státu a velením armády. Nejrozsáhlejší a nejvýznamnější působnost při civilní kontrole Armády České republiky má Parlament a vláda České republiky. Jejich pravomoci vymezuje Ústava a zákony České republiky.

Vlastní i zahraniční zkušenosti armád demokratických států umožňují shrnout, kterým oblastem je při civilní kontrole armády věnována hlavní pozornost. V prvé řadě se sleduje, jak se armáda podílí na realizaci státní vojenské a zahraniční politiky. Za druhé se posuzuje její vojenská připravenost k úkolům, pro které je určena. Za třetí se věnuje pozornost nakládání s přidělenými rozpočtovými prostředky: zda jsou využívány hospodárně, zda přicházejí do oblastí, kam jsou rozpočtem určeny, a zda jsou dodržovány legislativní normy platné pro jejich čerpání. Za čtvrté se zjišťuje, nakolik jsou v armádě dodržovány zákony, základní práva a svobody vojáků a na jaké úrovni je integrace armády do demokratické společnosti. Každá z těchto oblastí má v reálném čase určité priority, které jsou předmětem konkrétní kontrolní činnosti.

Nejdůležitější složkou civilní kontroly armády je parlamentní kontrola. **Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky** ji uskutečňuje při svých zasedáních (například schvalováním státního závěrečného účtu), prostřednictvím jednání svých výborů a komisí nebo prostřednictvím jednotlivých poslanců. Z jednotlivých výborů se podle své působnosti na kontrole nejvíce podílí branný a bezpečnostní výbor a dále rozpočtový a zahraniční výbor. K vyšetření jednotlivých závažných událostí zřizuje sněmovna vyšetřovací komise, jak tomu bylo například v případech akcí Zásah a Vlna. Významnou úlohu v parlamentní kontrole armády mají jednotliví poslanci, kteří se – ať z pověření výboru, nebo z osobní odpovědnosti – věnují řadě konkrétních aktuálních otázek, jako je personální problematika, vojenské školství, vojenské zdravotnictví a další. K závěrům z kontrolní činnosti přijímají parlamentní orgány usnesení.

Z titulu vrchního velitele ozbrojených sil má významné kontrolní pravomoci k Armádě České republiky **prezident České republiky**. Jde zejména o získávání informací z oblasti ustanovovacích a schvalovacích pravomocí.

Vrcholným orgánem výkonné moci státu je **vláda České republiky**. Její účast na civilní kontrole Armády České republiky je součástí jejího řízení resortu obrany. Předseda vlády a ministr obrany uskutečňují svou kontrolní činnost osobně nebo prostřednictvím orgánů státní správy, kterým tato činnost vyplývá ze zákona. Pokud vláda přijímá z kontrolní činnosti závěry, vydává je v podobě usnesení nebo nařízení vlády.

Z orgánů státní správy se na civilní kontrole Armády České republiky podílí zejména Ministerstvo obrany (především jeho civilní složka vedená náměstky ministra obrany – civilisty), kterému je řízení armády uloženo zákonem. Významná je však i kontrolní činnost ostatních ministerstev tam, kde jejich kompetence mají celostátní působnost a dotýkají se činnosti armády. Jedná se hlavně o Ministerstvo zahraničí v oblasti zahraničních aktivit armády. Ministerstvo

vnitra v režimu utajovaných skutečností, Ministerstvo financí v dodržování finanční legislativy, Ministerstvo pro hospodářskou soutěž v oblasti veřejných zakázek. Samostatnou kontrolní činnost uplatňuje k Armádě České republiky **Nejvyšší kontrolní úřad**, který sleduje, jak armáda hospodaří se státním majetkem a s prostředky přidělenými ze státního rozpočtu.

VNITŘNÍ KONTROLA ARMÁDY

Kontrola v armádě je nedílnou součástí řízení a velení na všech stupních. Základní pravidla vnitřní kontroly vycházejí z celostátně platných zásad o kontrole při plném respektování práv a povinností kontrolovaných a kontrolujících. Tím byly podstatně posíleny demokratické principy kontroly v armádě.

Cílem kontroly v armádě je zjistit skutečný stav dodržování zákonů a ostatních obecně závazných právních předpisů, vojenských řádů a předpisů, rozkazů, nařízení a směrnic, se zaměřením:

- na výcvik vojsk a záloh a vojenskoodbornou přípravu velitelů,
- na stav vojenské kázně a úroveň vzájemných vztahů,
- na funkčnost a efektivnost všestranné logistické podpory vojsk,
- na dodržování požadavků účelnosti a hospodárnosti při nakládání s majetkem státu a prostředky státního rozpočtu,
- na dodržování lidských práv a základních svobod v průběhu služby vojáků v činné službě a pracovního poměru občanských zaměstnanců,
- proti zneužívání postavení vojáků i občanských zaměstnanců vojenské správy na úkor třetích osob nebo státu,
- na dodržování zásad ochrany a tvorby životního prostředí.

Součástí kontroly v armádě je i prověřování obsahu podaných žádostí, návrhů, stížností a podnětů. Velitelé (náčelníci, ředitelé a vedoucí) jsou povinni je řešit v souladu s obecně závaznými a interními předpisy týkajícími se této oblasti.

Kontrola se nesmí dotýkat práv a povinností třetích osob, tedy osob mimo okruh vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců vojenské správy.

Kontrolu v armádě provádějí:

Inspekce ministra obrany, což je zvláštní kontrolní orgán, odpovědný pouze ministru obrany České republiky a nezávislý na ostatních funkcionářích Armády České republiky.

Kontroly provádí podle rozhodnutí ministra obrany České republiky, z vlastního podnětu podle rozhodnutí ředitele Inspekce ministra obrany a na základě dožádání zvláštními zákony k tomu oprávněných státních orgánů.

Rozpracovává celostátně platné zásady pro vnitřní kontrolu v armádě a provádí verifikaci výsledků kontrol a dalších dokumentů předkládaných funkcionáři Ministerstva obrany a Generálního štábu ministru obrany České republiky.

Stálé odborné kontrolní orgány ustanovené a řízené náměstky ministra obrany a náčelníkem Generálního štábu Armády České republiky v jejich působnosti.

Nestálé kontrolní orgány ustanovené pro jednotlivé případy kontroly velitelem z příslušníků vlastního velitelství a štábu ke zjišťování stavu plnění úkolů, dodržování zákonů, obecně závazných předpisů, rozkazů a směrnic v jeho působnosti.

Velitelé podle příslušných ustanovení o kontrole, která jsou součástí základních řádů, předpisů a nařízení.

Základní pravidla kontroly v armádě, závazná pro všechny kontrolní orgány a velitele, jsou stanovena v předpise Kontrolní činnost v působnosti Ministerstva obrany.

STYK ARMÁDY S VEŘEJNOSTÍ

Zájmy vojenské obrany státu vyžadují, aby se armáda maximálně integrovala do demokratické společnosti. Vyžaduje to také zásada, že vojenská obrana České republiky je založena na všeobčanském principu. Jen splněním této podmínky může armáda dobře plnit své poslání. Veřejnost v demokratické společnosti však zpravidla vnímá armádu jako poněkud cizorodý prvek. Je to způsobeno jednak jejím zvláštním postavením ve společnosti v době míru a jednak specifiky jejího řízení i charakterem činností, ke kterým je cvičena. Zkušenosti armád demokratických států ukázaly, že neřízené a spontánní informace o obraně a armádě mohou mít rušivý vliv na zabezpečení potřeb vojenské obrany státu. Tento proces je nezbytné doplnit o cílevědomé informační aktivity a věcnou spolupráci s veřejností, na nichž se musí významně podílet armáda. Proto odpovědnost za styk armády s veřejností je součástí velitelské odpovědnosti.

Styk s veřejností je tedy vzájemná a cílevědomá informační a věcná spolupráce mezi armádou a jejím okolím, která se uskutečňuje v procesu mnohostranné komunikace o otázkách vojenské obrany státu. Smyslem je podílet se na informování veřejnosti o armádě a rozhodujících otázkách vojenské obrany státu tak, aby každý občan měl dostatek informací k zaujetí vlastního odpovědného postoje.

Značné nároky na komunikaci mezi armádou a veřejností jsou kladeny všude tam, kde dochází k transformaci od totalitní k demokratické společnosti a kde se v rámci tohoto procesu mění i armáda. Tak tomu bylo i v České republice.

Několik desítek let kolem sebe armáda totalitního státu vytvářela informační a sociální bariéru, aby se tak maximálně odcizila občanům svého státu a mohla být kdykoli zneužita i proti nim. Po zásadní změně politického klimatu dochází i ke změně v komunikaci mezi armádou a veřejností. Je nutné co nejrychleji vyplnit informační vakuum. Občané mohou důvěřovat jen takové armádě, o které mají dostatek informací.

Zvláštní pozornost je tedy ve styku s veřejností věnována komunikaci se sdělovacími prostředky. Je tomu tak proto, že zprostředkovávají veřejnosti většinu aktuálních informací o otázkách vojenské obrany a tím významně ovlivňují postoje veřejnosti k armádě. Poskytováním informací sdělovacím prostředkům současně armáda zajišťuje i ústavní právo občanů na informace o armádě a národní bezpečnosti. Resort obrany proto postupně vytváří informační systém, který vychází ze standardů NATO a umožňuje poskytovat sdělovacím prostředkům maximálně možné, ale zájmy národní bezpečnosti a zákony omezené množství in-

formací. Do tohoto systému jsou zahrnuty tiskové konference, tematické tiskové besedy vrcholných představitelů armády s novináři, dispečink pro individuální dotazy a výroba tiskových materiálů. Jeho součástí jsou i tisková a informační střediska na vojenských cvičeních. Představitelé armády poskytují rozhovory sdělovacím prostředkům, vystupují v televizi a rozhlase a osobně publikují v řadě periodik.

Individuální komunikace s jednotlivými občany je další součástí styku s veřejností. Jde o telefonické nebo písemné odpovědi na otázky občanů poskytované vojenskými odborníky, zpravidla prostřednictvím armádních linek. V jednotlivých posádkách se konají návštěvy v kasárnách a ve vojenských školách, organizované pro některé sociální skupiny nebo při významných příležitostech.

Pro širokou veřejnost se vydávají a šíří publikace, které informují o jednotlivých složkách armády nebo podávají dílčí i souhrnné informace o armádě, jako jsou například **Informační listy o Armádě České republiky** a **Armádní ročenka**.

Vztah občana k armádě a k vojenské obraně státu se však utváří ještě před vstupem do armády, v dětství a mládí, jako součást hodnotové orientace a výchovy k vlastenectví vštěpované školou, rodinou a okolím. Proto je důležitá komunikace např. s učiteli, podnikateli, vychovateli, občanskými sdruženími apod., kteří významně ovlivňují postoje občanů, zvláště mládeže. Jde zejména o spolupráci na projektech, v nichž se prolínají společné zájmy, například organizování táborů mládeže, různých soutěží, výchovná činnost, spolupráce se sdruženími vojenských veteránů apod.

Vojenská velitelství a velitelé posádek jsou v kontaktu s orgány územní státní správy a samosprávy prostřednictvím **Rad pro styk s veřejností** složených z představitelů armády, veřejné správy a občanských sdružení. Jednání těchto rad jsou příležitostí k informování zástupců veřejnosti o činnosti a stavu armády v příslušném regionu i k řešení případných problémů mezi armádou a veřejností.

Poslancům Parlamentu je k dispozici speciální servis informací o aktuálním stavu a činnosti armády a servis zabezpečující jejich návštěvy u vojenských útvarů.

VZTAHY MEZI OBČANY A ARMÁDOU

Armáda České republiky je základním nástrojem vojenské obrany České republiky. Vztahy mezi obyvatelstvem a armádou patří proto ve spektru vztahů společnosti a obrany k nejvýznamnějším a nejsledovanějším.

Kvalita vztahů občanů k armádě se promítá do jejich postojů ke státu, neboť armáda je jedním z nástrojů zabezpečujících jeho svrchovanost.

Rozvoj vztahů mezi obyvateli a armádou je založen na občanské dimenzi. Východiskem tohoto pojetí jsou samostatní a s plnou odpovědností jednající občané státu, v němž jsou respektována základní práva a svobody.

Občané v prvé řadě vstupují do vztahů s armádou jako přímí a bezprostřední účastníci činností, které v armádě probíhají. Jsou v armádě dobrovolně nebo na základě zákona a zastá-

vají ve vojenské hierarchii různá postavení. Jejich odpovědnost za vojenskou obranu státu však nabývá konkrétní podoby až v přístupu k vojenské službě, a to zejména v kvalitě jejich jednání při plnění vojenských povinností v míru i v krizových situacích.

Občanská dimenze vztahů armády a obyvatel však obsahuje i důsledné respektování základních práv a svobod daných ústavou. Znamená to, že vojáci mají, kromě výjimek, které stanoví zákon, stejná práva a svobody jako civilisté a že tyto normy jsou závaznými pravidly i pro vnitřní vztahy v armádě. Jejich dodržování bez ohledu na zastávanou hodnost a funkci je opět projevem individuální občanské odpovědnosti a podílí se zásadním způsobem na charakteru vztahů mezi vojáky, významně ovlivňuje atmosféru a vnitřní režim v armádě.

První skupina vztahů obyvatel a armády tedy vyjadřuje osobní přítomnost a aktivní účast občanů při zajišťování vojenské obrany státu. Řídí se krédem: voják je občan v uniformě.

Občané vnímají armádu i jako aktivní pozorovatelé, kteří sledují, jak armáda plní své poslání, které jí prostřednictvím zvolených zákonodárců určili. Potřebné informace o armádě získávají zprostředkovaně přes sdělovací prostředky, z podání spoluobčanů i přímo ze svých osobních zkušeností. Posuzují potřebnost, funkčnost, důvěryhodnost a řadu dalších atributů, které armádu charakterizují jako celek. Vzniká tak další skupina vztahů mezi obyvateli a armádou, která vyjadřuje míru jejího akceptování občany a její integrace do demokratické společnosti.

Tím, že občané mají přístup k informacím o armádě a mohou je společně se svými názory veřejně vyjadřovat, vykonávají občanskou kontrolu armády. Tato neformální kontrola, i když má pouze informační výstupy, se tím zařazuje do celkového systému civilní kontroly nad armádou.

V demokratické společnosti se armáda bez podpory občanů neobejde. Tvoří její lidský potenciál a současně, prostřednictvím jimi konstituované státní moci, určují její poslání a podmínky její existence. Jednotlivé subjekty společnosti mohou postavení armády ve společnosti podpořit. Přesvědčit obyvatele, že všechny potřebné atributy splňuje, však musí armáda sama svým chováním a jednáním.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. I/1

LIMITY POČTŮ ARMÁD V BLÍZKÉM OKOLÍ ČESKÉ REPUBLIKY STANOVENÉ SMLOUVOU O KOS V EVROPĚ

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
340 000	4166	3446	2705	900	306

POLSKÁ REPUBLIKA

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
234 000	1730	2150	1610	460	130

ČESKÁ REPUBLIKA

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
93 333	957	1367	767	230	50

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
46 667	478	683	383	115	25

USA v SRN

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
250 000	4006	5372	2492	784	518

MAĎARSKÁ REPUBLIKA

Vojáci	Tanky	BOV	Děla	Let.	Vrt.
100 000	835	1700	840	180	108

Zkratky:

KOS	konvenční ozbrojené síly
BOV	bojová obrněná vozidla
Let.	letouny
Vrt.	vrtulníky

Obr. I/2

ZMĚNY POČTŮ OSOB, VÝZBROJE A TECHNIKY ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY V OBDOBÍ JEJICH SNIŽOVÁNÍ

Datum	Osoby	Tanky	Bojová obrněná vozidla	Dělo-střelecké systémy	Úderné vrtulníky	Bojové letouny
k 17.7.1992*	106 101	2135	2989	2262	37	294
k 1.3.1993	105 994	1949	2788	2035	36	285
k 1.1.1994	92 893	1433	1841	1418	36	251
k 1.1.1995	67 702	1011	1451	893	36	215

* Počet odpovídá 2/3 počtů výzbroje a techniky ČSFR.

Obr. I/3

ÚČAST EVROPSKÝCH ZEMÍ V MISÍCH OSN k 15. 3. 1995

Stát	Účast v misích	Počet vojáků v misích	Stát	Účast v misích	Počet vojáků v misích
Francie	7	5093	Švédsko	6	1316
V. Británie	5	3860	Ukrajina	1	1208
Polsko	8	2181	Finsko	6	1041
Nizozemsko	4	1823	Česká republika	4	1022
Norsko	4	1775	Belgie	4	898
Rusko	7	1487	Rakousko	8	884
Španělsko	3	1452	Irsko	7	767
Dánsko	6	1368	Slovensko	2	574

Obr. I/4

ÚČAST ČESKOSLOVENSKÝCH A ČESKÝCH VOJENSKÝCH POZOROVATELŮ V MISÍCH OSN, EU A OBSE

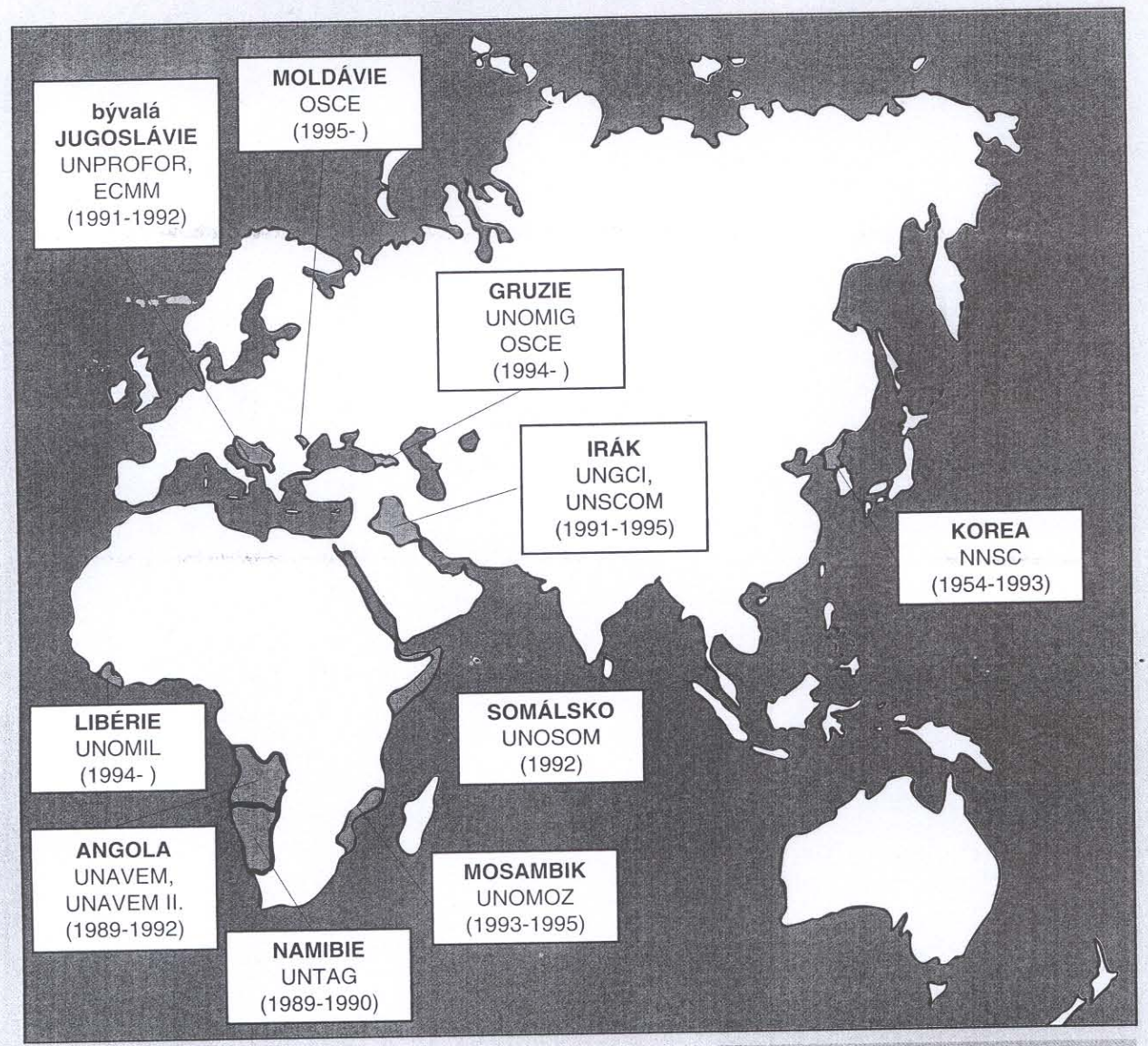

Stát	Název mise	Stanovený počet voj. pozorovatelů* nebo příslušníků oddílu dozorčích orgánů
Angola	UNAVEM, UNAVEM II	20
bývalá Jugoslávie	UNPROFOR	19
	ECMM	33
Gruzie	UNOMIG	5
	OSCE	1
Irák	UNGCI, UNSCOM	19
Libérie	UNOMIL	6
Moldávie	OSCE	1
Mosambik	UNOMOZ	20
Namibie	UNTAG	20
Somálsko	UNOSOM	15
Korea	NNSC	6

Poznámka: Od 1. 7. 1995 se mise UNPROFOR rozdělila do tří složek – UNPROFOR (Bosna a Hercegovina), UNCRO (Chorvatsko) a UNPREDEP (Makedonie).

* V uvedených misích působilo do 1. 3. 1995 celkem 453 našich vojenských pozorovatelů.

NĚKTERÉ ÚDAJE O ČLENSKÝCH STÁTECH NATO

Země	HDP * (USD)	Náklady na obranu * (USD)	% HDP 1994	Počet lidí v ozbrojených silách (tis.)	% práce-schopného obyvatelstva
Belgie	9414	181	1,8	54	1,4
Dánsko	12 703	244	1,9	27	1,2
Francie	10 689	361	3,3	506	2,4
Německo	10 178	184	1,8	360	1,5
Řecko	3672	204	5,6	214	5,9
Itálie	8965	173	2,1	435	2,1
Lucembursko	11 728	139	1,1	1	0,7
Nizozemsko	10 057	227	2,2	79	1,4
Norsko	15 988	464	3,2	-	-
Portugalsko	2751	80	3,0	76	1,9
Španělsko	5406	86	1,6	213	1,6
Turecko	1699	65	4,1	736	3,7
Velká Británie	9436	307	3,4	258	1,4
Kanada	14 238	251	1,7	73	0,7
USA	18 919	828	4,3	1719	2,0
Island	-	-	-	-	-

Poznámka: Údaje jsou převzaty z NATO Handbook 1995.

HDP = hrubý domácí produkt

* v přepočtu na jednoho obyvatele

Obr. III/1

PŘEHLED O VÝZBROJI ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY k 31. 12. 1989

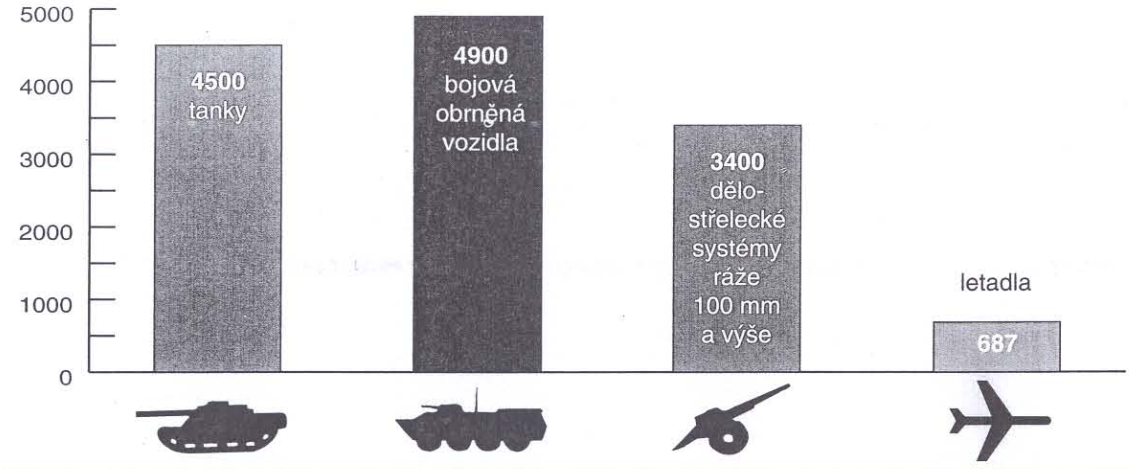

Obr. III/2

PŘEHLED O PLÁNOVANÝCH POČTECH OSOB V ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDĚ k 31. 12. 1989

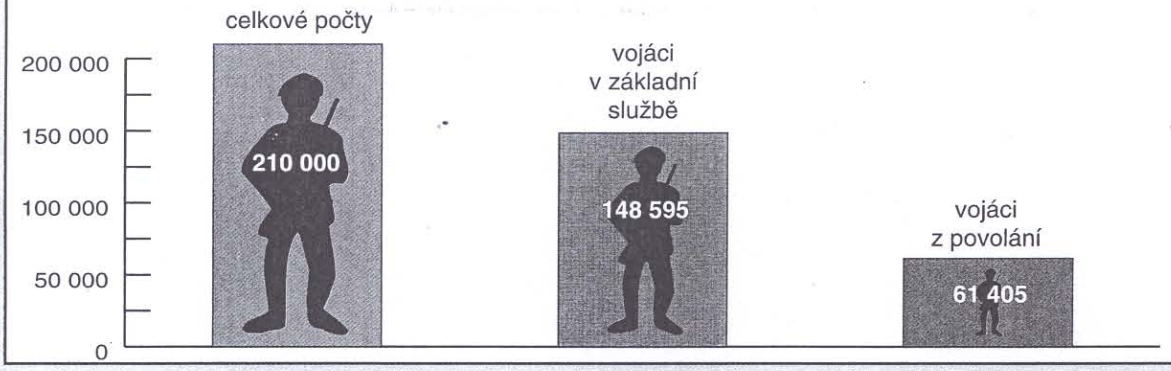

Obr. III/3

PŘEHLED O NADPOČETNÉ VOJENSKÉ TECHNICE SOUSTŘEDĚNÉ K LIKVIDACI V SOUVISLOSTI SE SMLOUVOU O KONVENČNÍCH OZBROJENÝCH SILÁCH V EVROPĚ k 31. 7. 1991

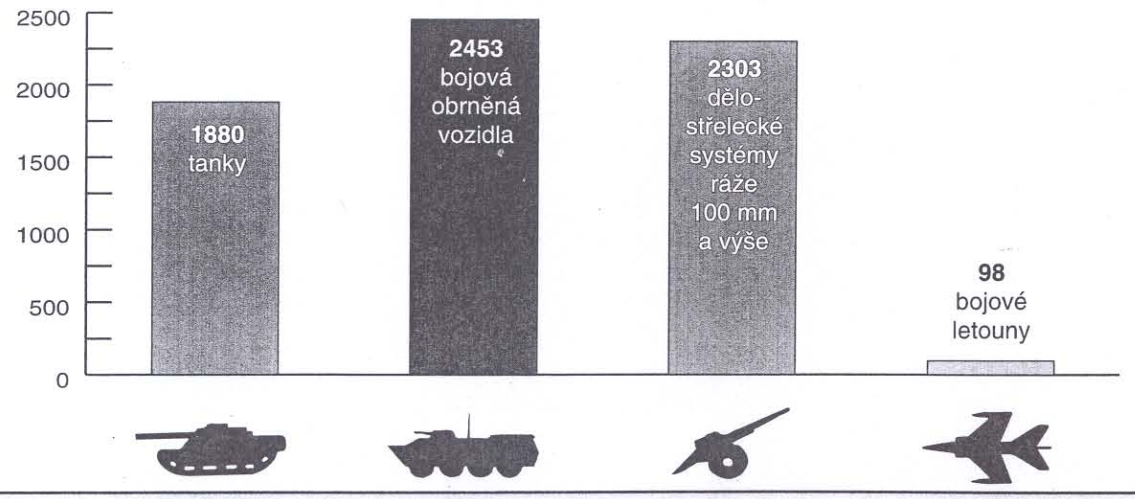

PŘESUNY TECHNIKY PŘI ROZDĚLENÍ ČS. ARMÁDY V SOUVISLOSTI S DĚLENÍM ČSFR

Z ÚZEMÍ SLOVENSKÉ REPUBLIKY

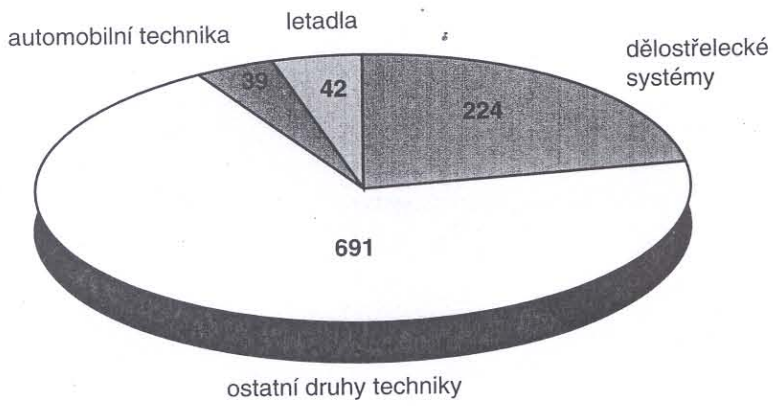

Z ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

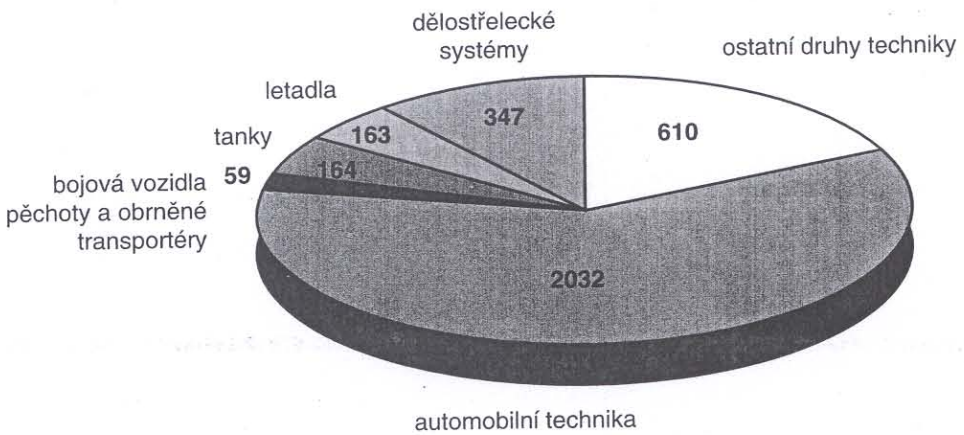

Obr. III/5

PŘEHLED O VÝZBROJI POZEMNÍHO VOJSKA ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY k 1. 1. 1993

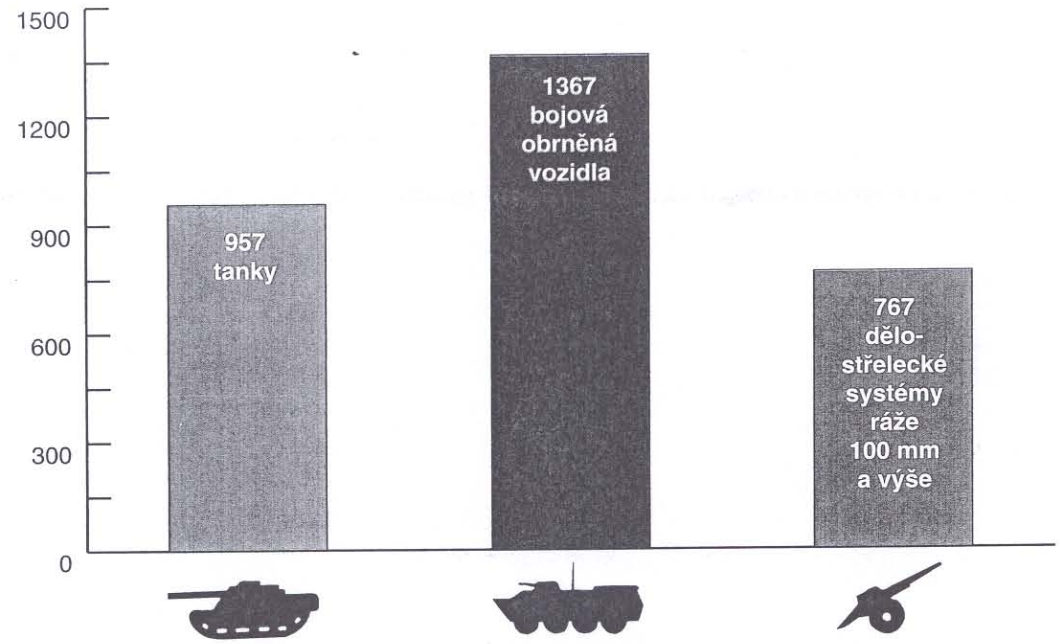

Obr. III/6

PŘEHLED O LETADLECH VE VÝZBROJI ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY k 1. 1. 1993

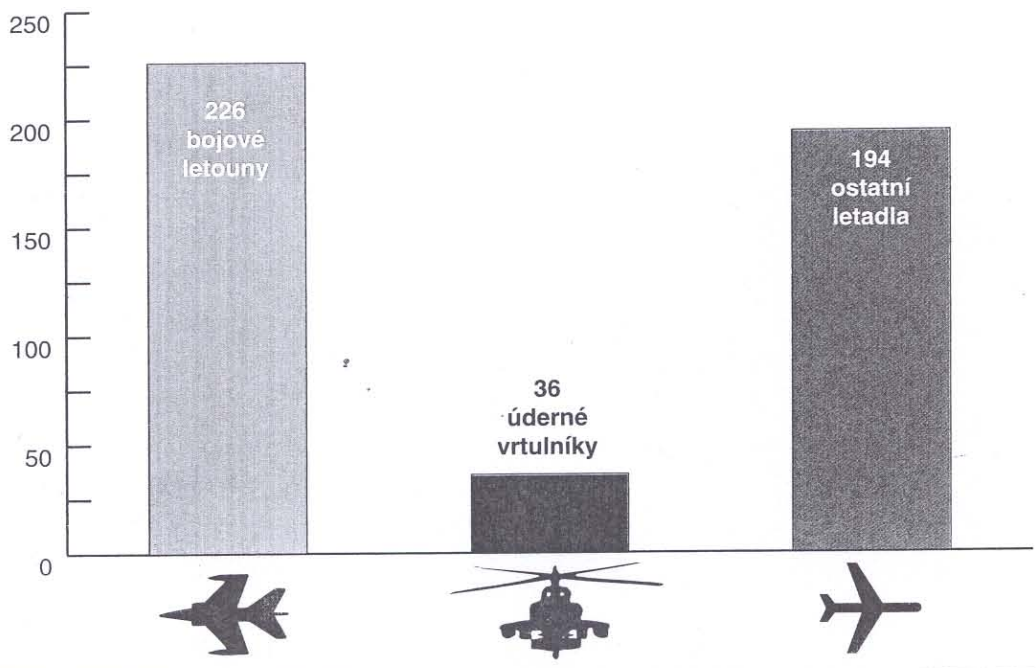

Obr. III/7

PŘEHLED O PLÁNOVANÝCH POČTECH OSOB V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY k 1. 1. 1993

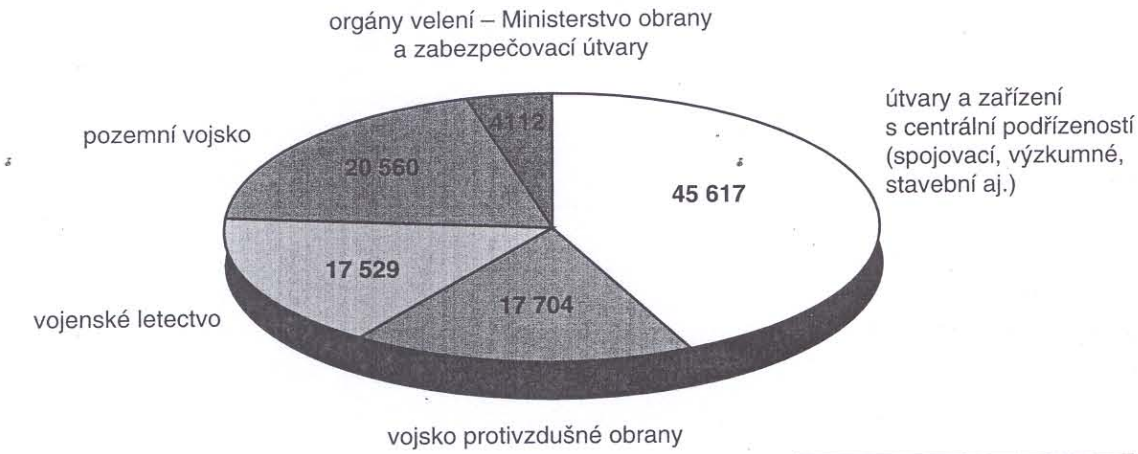

Armáda České republiky
celkem **105 522**

Obr. III/8

PŘEHLED O PLÁNOVANÝCH POČTECH VOJÁKŮ MIMO POČTY ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY k 1. 1. 1993

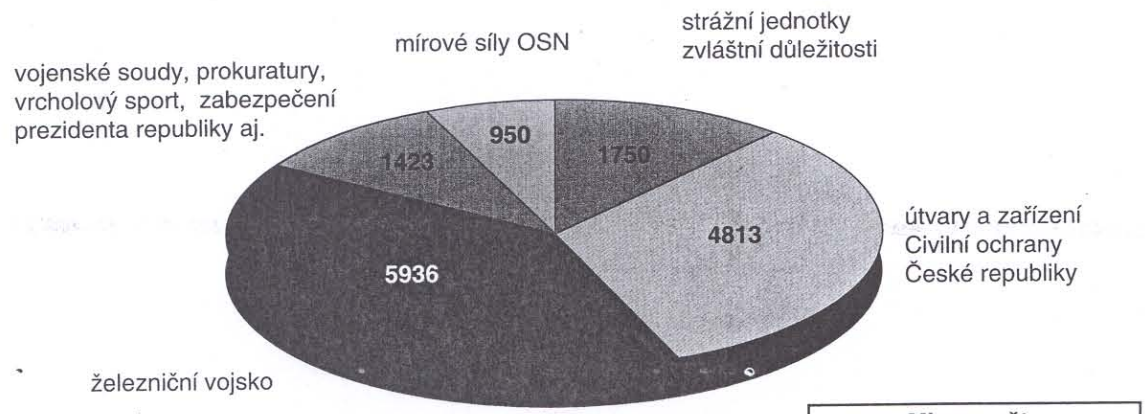

Mimo počty
Armády České republiky
celkem **14 872**

Obr. IV/1

POČTY OSOB A HLAVNÍCH DRUHŮ VÝZBROJE ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Limit stanovený Smlouvou o KOS	93 333	957	1367	767	230	50
Plánované počty AČR* k 1. 1. 1996	65 000	957	1367	767	215	36

* AČR – Armáda České republiky

Obr. IV/2

SCHÉMA DISLOKACE ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

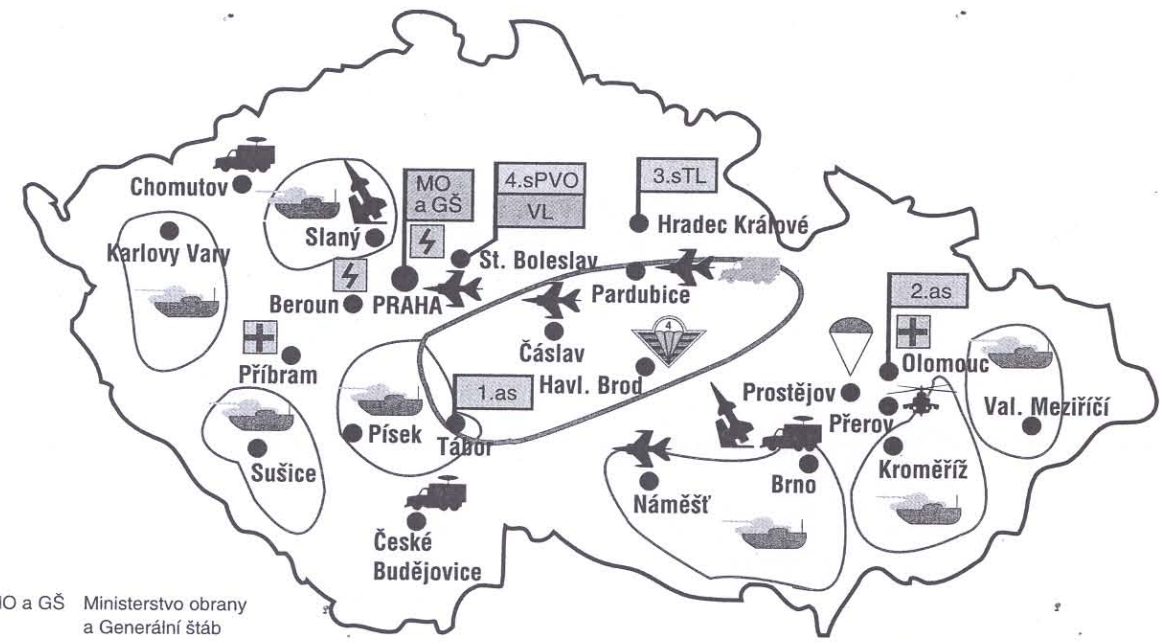

MO a GŠ	Ministerstvo obrany a Generální štáb		radiotechnická brigáda	pozemní vojsko	mechanizovaná brigáda
as	armádní sbor		protiletadlová raketová brigáda	síly rychlého nasazení	brigáda rychlého nasazení
sTL	sbor taktického letectva		zásobovací brigáda	letectvo a vojsko protivzdušné obrany	speciální brigáda
sPVO	sbor protivzdušné obrany			logistika	spojovací brigáda
VL	Velitelství logistiky				zdravotnická brigáda
	základna letectva				
	základna vrtulníkového letectva				

Obr. IV/3

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA MINISTERSTVA OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

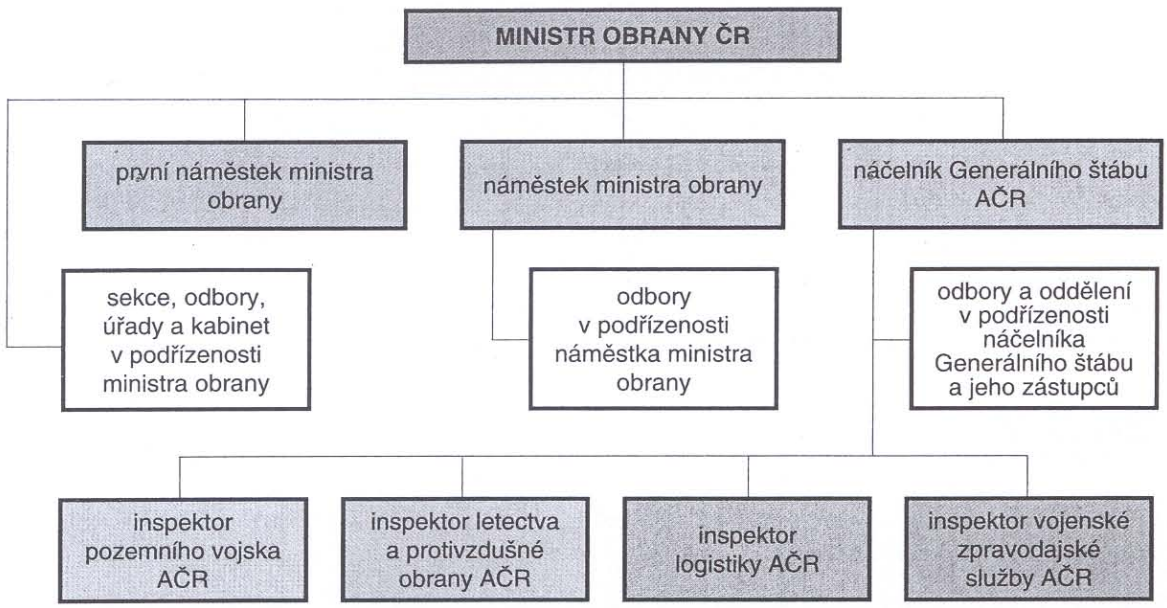

Obr. IV/4

SLOŽENÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

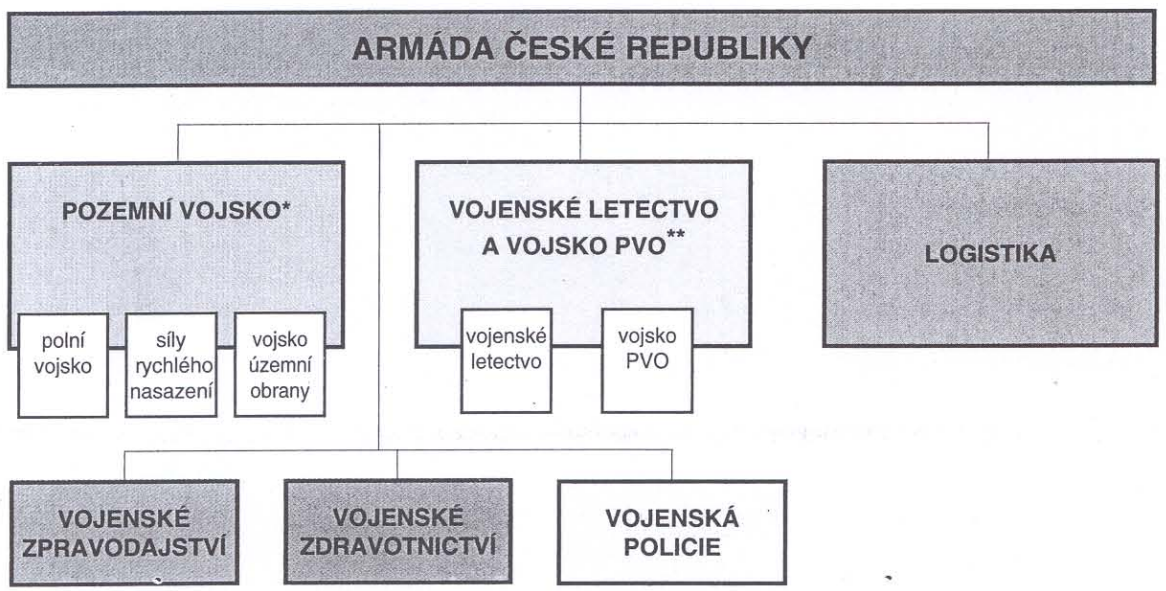

* Předpokládá se název *pozemní síly.*
** Předpokládá se název *vzdušné síly.*
PVO – protivzdušná obrana

Obr. IV/5

ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ ČLENĚNÍ POZEMNÍHO VOJSKA AČR

CELKOVÉ POČTY SVAZKŮ, ÚTVARŮ A ZAŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA AČR:

7 mechanizovaných brigád
7 velitelství územní obrany
14 brigád územní obrany
1 smíšený raketometný pluk
2 dělostřelecké brigády
1 protiletadlový raketový pluk
2 spojovací brigády
2 smíšené pluky radioelektronického boje
1 středisko radioelektronického boje
2 brigády vojenského zpravodajství
1 brigáda chemické ochrany
1 radiační středisko
2 ženijní brigády
2 ženijně technické pluky územní obrany
1 pontonová brigáda územní obrany

Obr. IV/6

ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ ČLENĚNÍ VOJENSKÉHO LETECTVA A VOJSKA PROTIVZDUŠNÉ OBRANY AČR

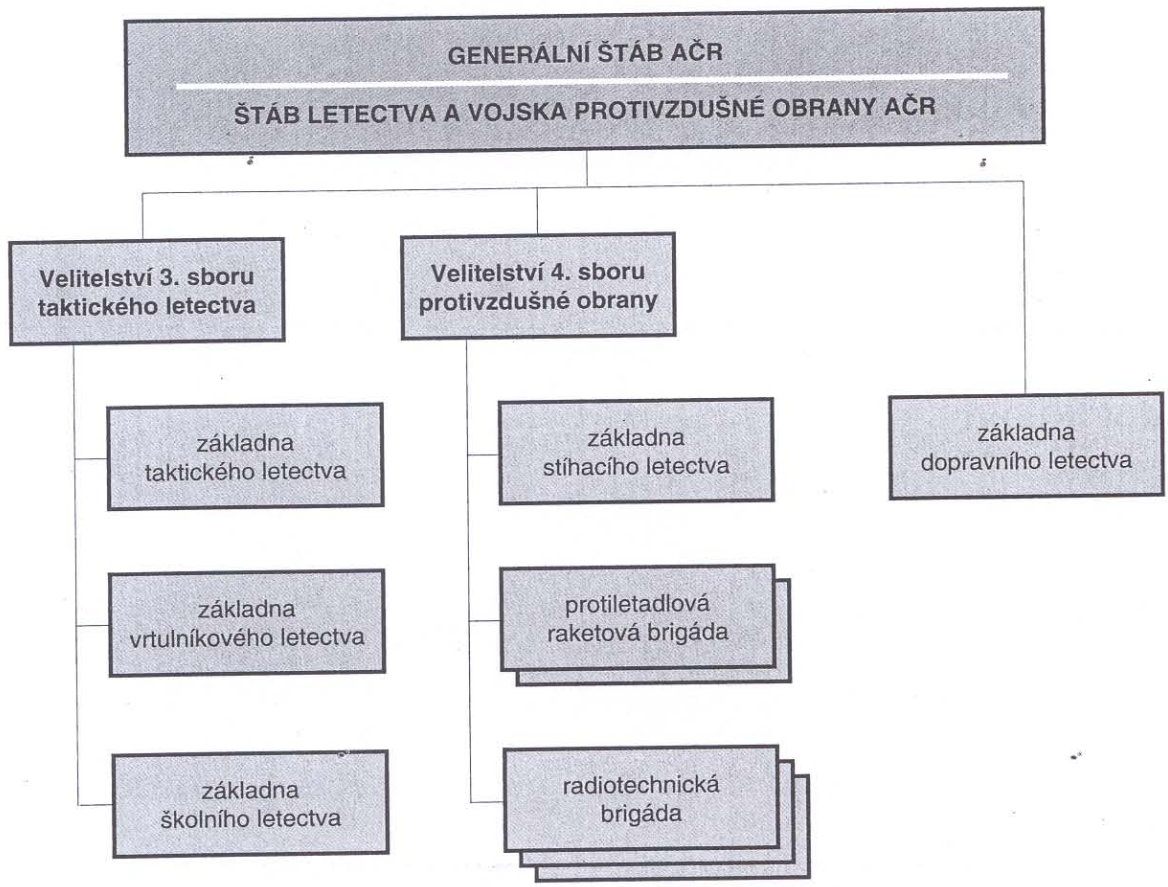

CELKOVÉ POČTY DALŠÍCH SVAZKŮ, ÚTVARŮ A ZAŘÍZENÍ VOJENSKÉHO LETECTVA A VOJSKA PVO AČR:

4 protiletadlové raketové pluky
1 protiletadlová raketová technická základna
1 radiotechnický pluk radioelektronického boje
1 středisko řízení letového provozu
2 spojovací brigády
1 provozní pluk
1 letecké středisko záchranné služby
4 letištní správy
1 provozní prapor
2 výcviková centra
1 povětrnostní ústředí
1 letecký zkušební odbor

Obr. IV/7

ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ ČLENĚNÍ LOGISTIKY AČR

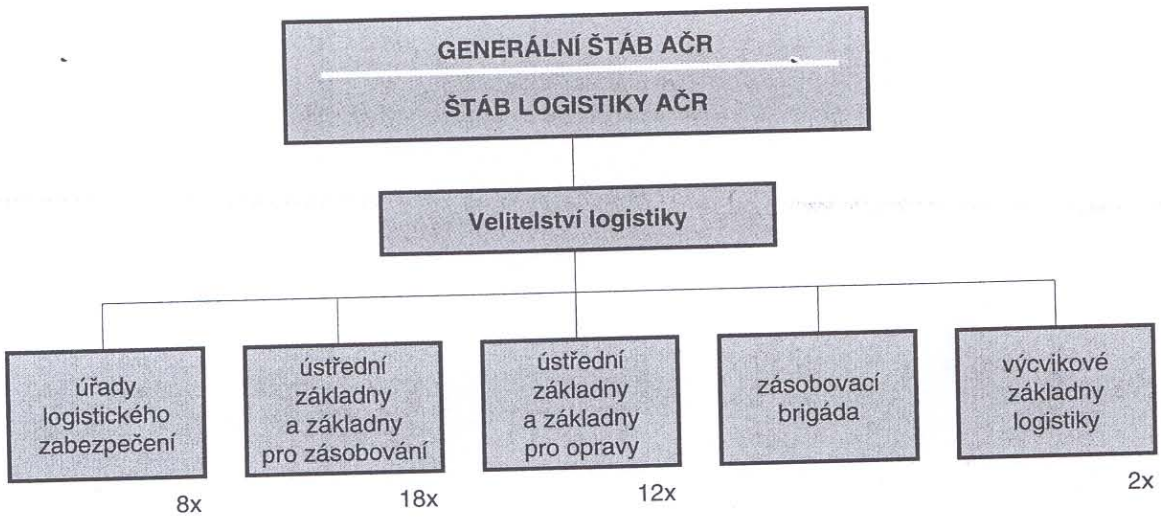

DALŠÍ ÚTVARY A ZAŘÍZENÍ LOGISTIKY AČR:

1 provozní prapor
36 středisek účtování materiálu
1 spojovací středisko
2 pluky potrubní dopravy pohonných hmot
2 veterinární oddíly
6 správ vojenské dopravy

Obr. IV/8

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA ARMÁDNÍHO VRCHOLOVÉHO SPORTU

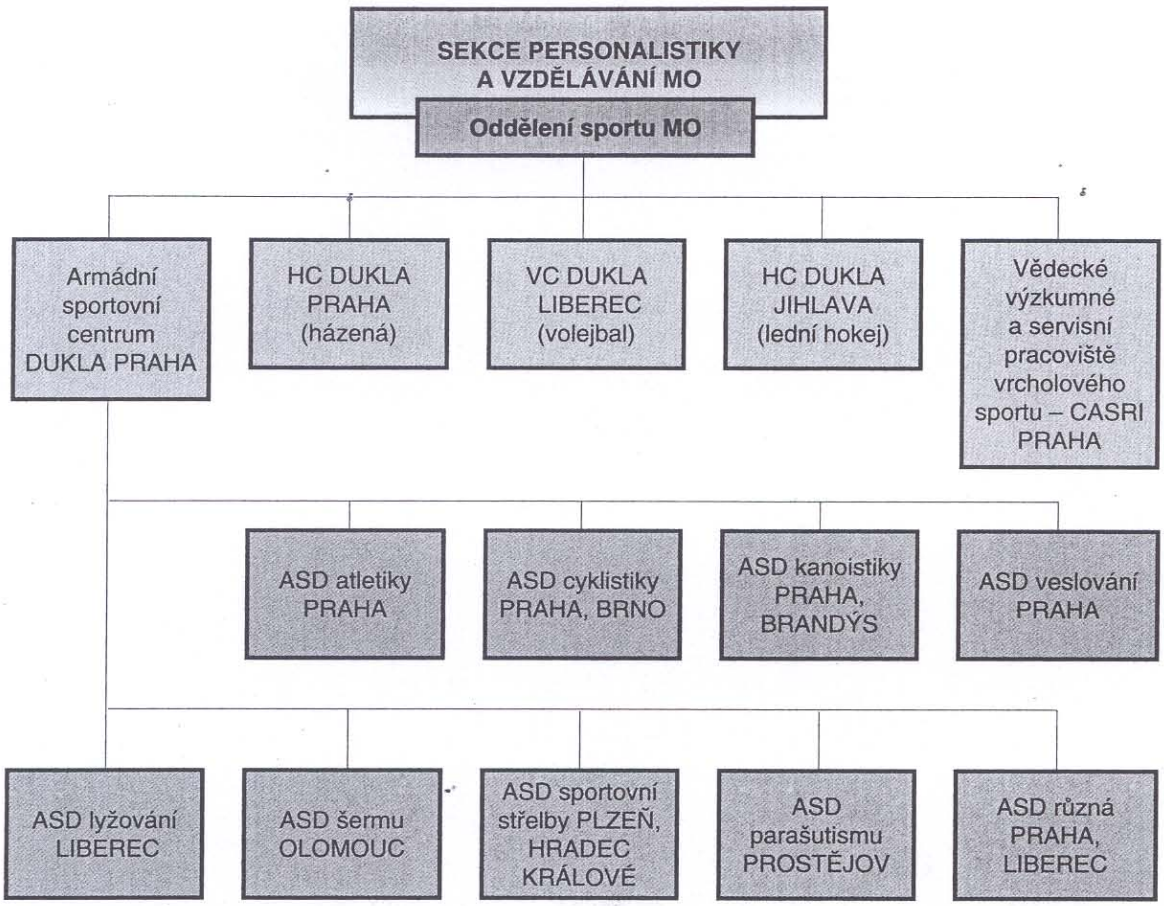

ASD – armádní sportovní družstvo

PŘEHLED POČTŮ ARMÁDNÍHO SPORTOVNÍHO CENTRA DUKLA PRAHA

Trenéři	Sportovci	Ostatní	CELKEM
54	325	191	570

Obr. V/1

VÝVOJ PROFESIONALIZACE AČR
v letech 1993–2005

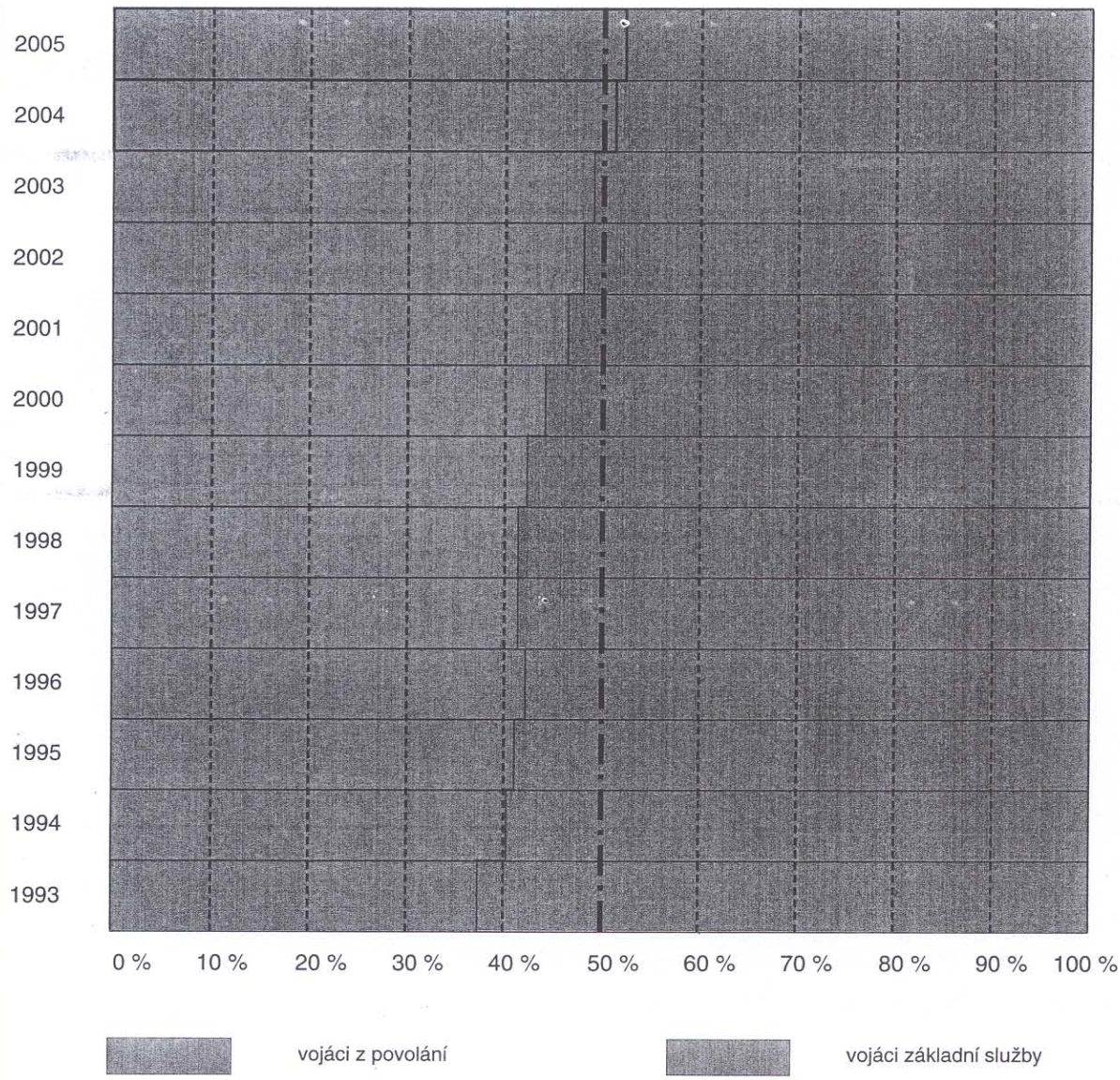

Obr. V/2

SKLADBA VOJENSKÉHO PERSONÁLU AČR v roce 1995

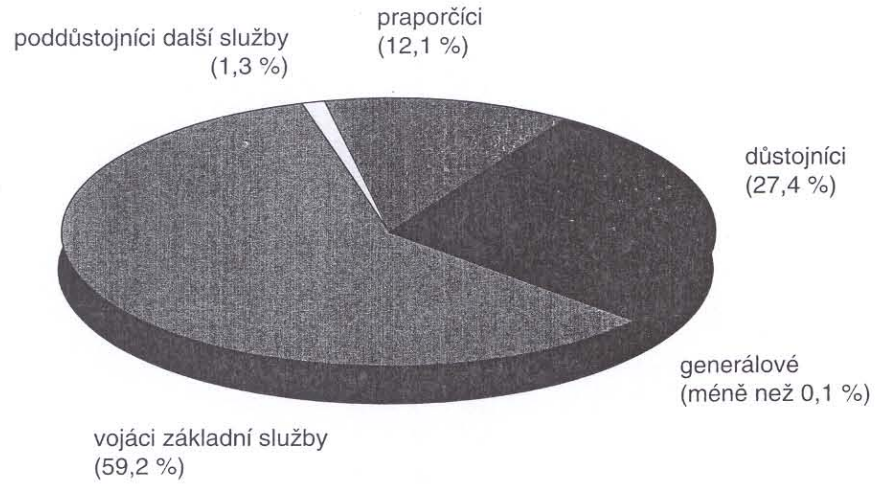

Obr. V/3

VÝVOJ SKLADBY VOJENSKÉHO PERSONÁLU AČR v letech 1995-2003

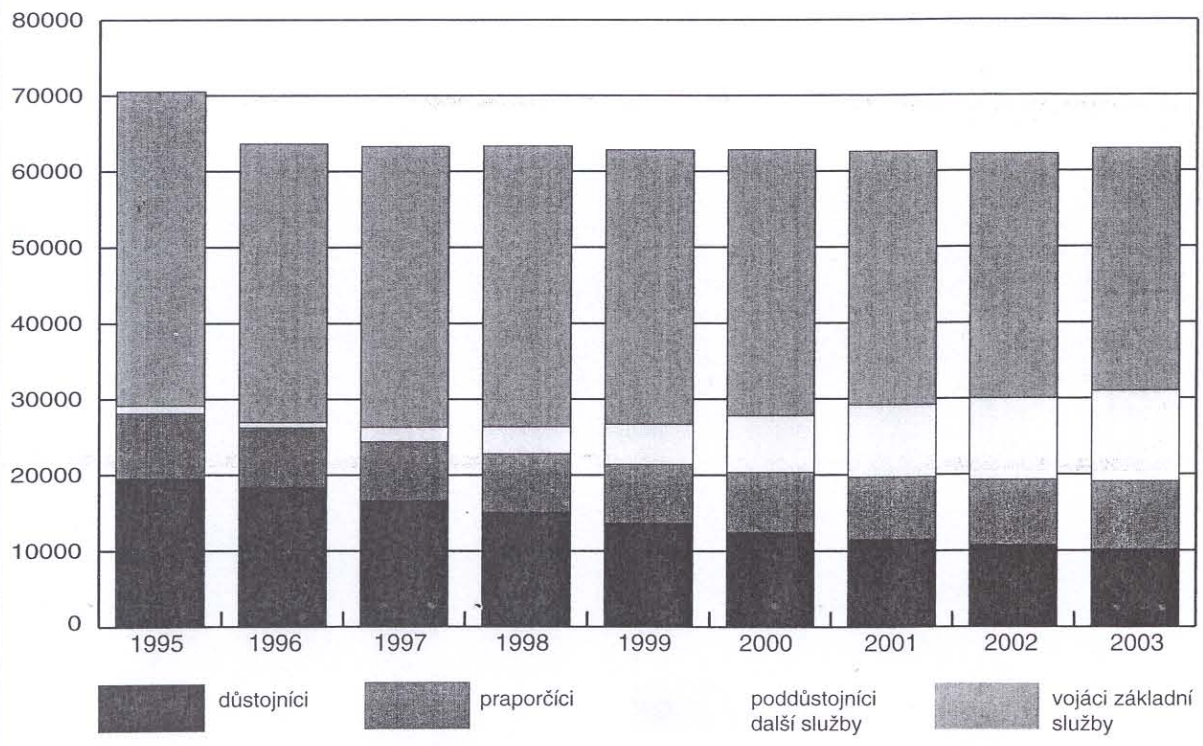

Obr. V/4

VÝŠE VÝDAJŮ KAPITOLY MINISTERSTVA OBRANY V LETECH 1993-1995

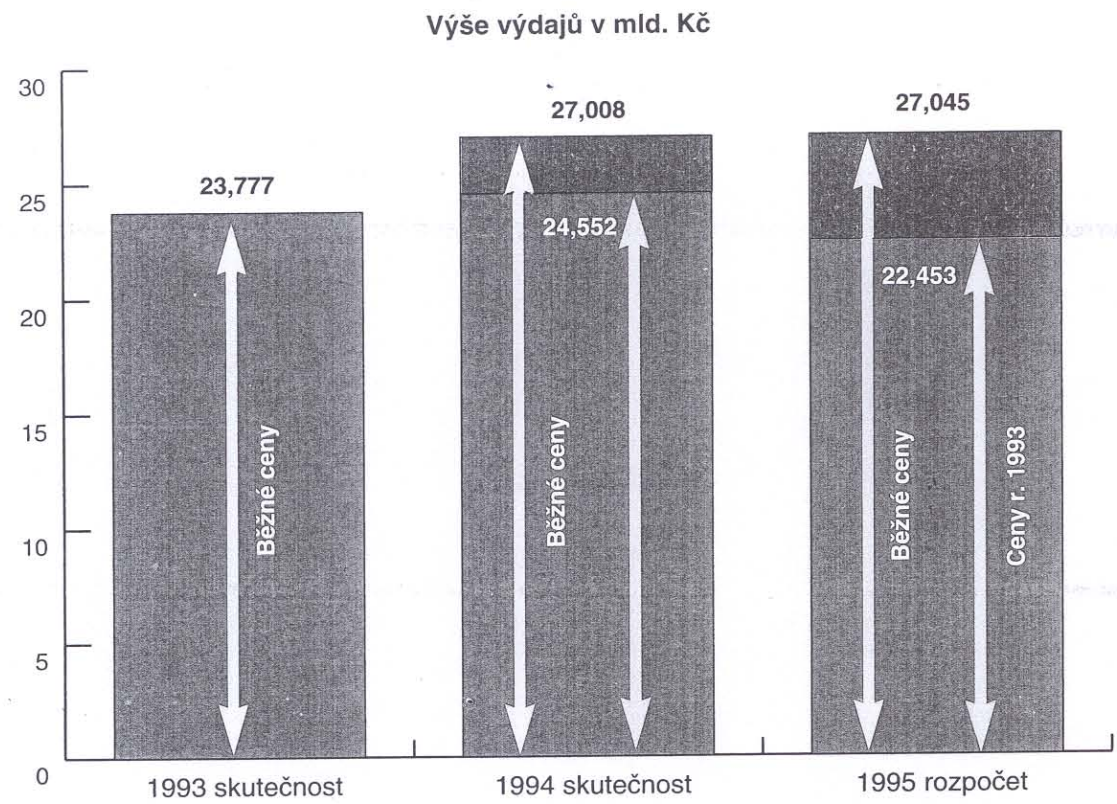

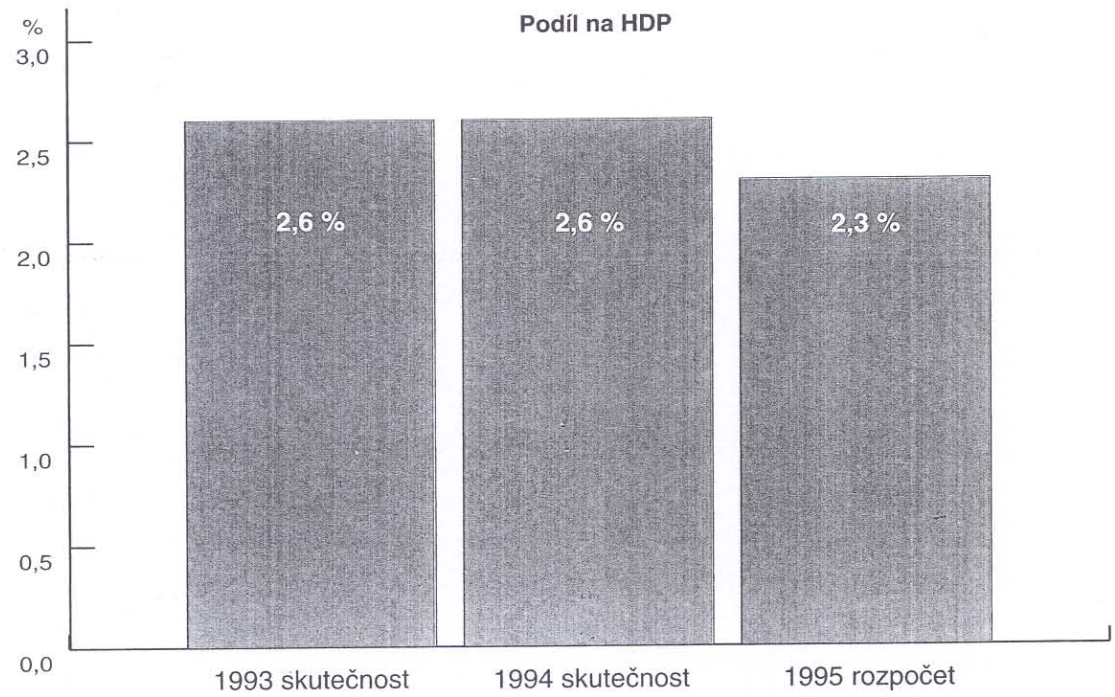

Obr. V/5

PODÍL JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ VÝDAJŮ V ROZPISU ROZPOČTU KAPITOLY MINISTERSTVA OBRANY na rok 1995

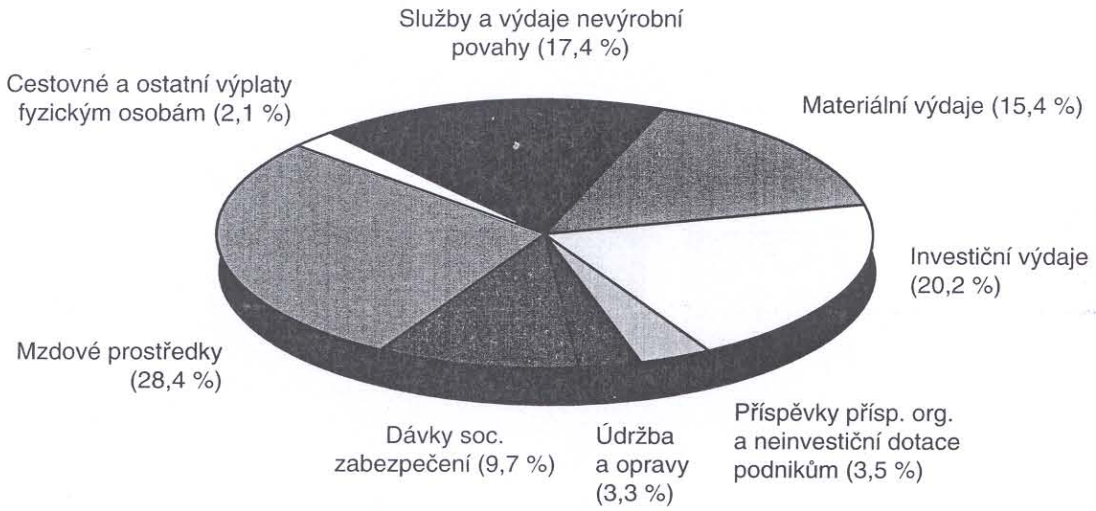

Obr. V/6

STRUKTURA INVESTIČNÍCH VÝDAJŮ STÁTNÍHO ROZPOČTU KAPITOLY MINISTERSTVA OBRANY na rok 1995

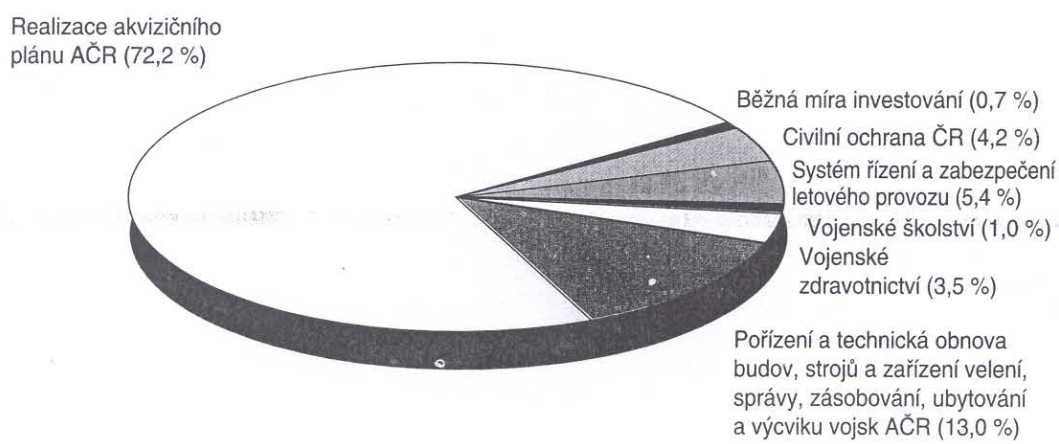

Obr. VI/1

ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ ČLENĚNÍ CIVILNÍ OCHRANY ČESKÉ REPUBLIKY

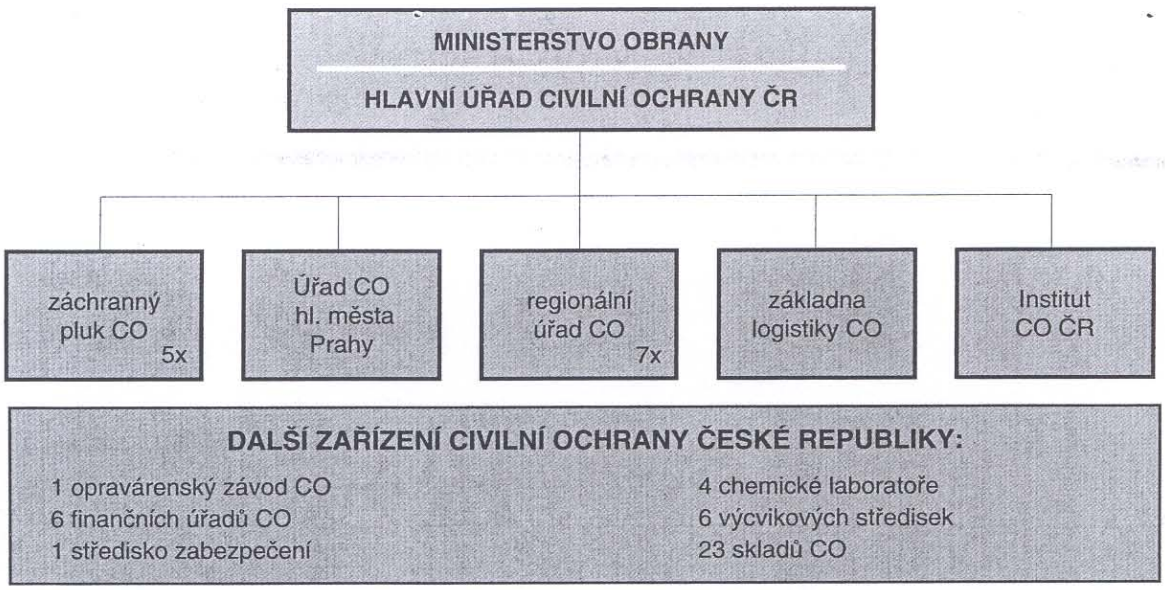

DALŠÍ ZAŘÍZENÍ CIVILNÍ OCHRANY ČESKÉ REPUBLIKY:

1 opravárenský závod CO
6 finančních úřadů CO
1 středisko zabezpečení
4 chemické laboratoře
6 výcvikových středisek
23 skladů CO

Obr. VI/2

SCHÉMA DISLOKACE ZÁCHRANNÝCH PLUKŮ CIVILNÍ OCHRANY ČESKÉ REPUBLIKY

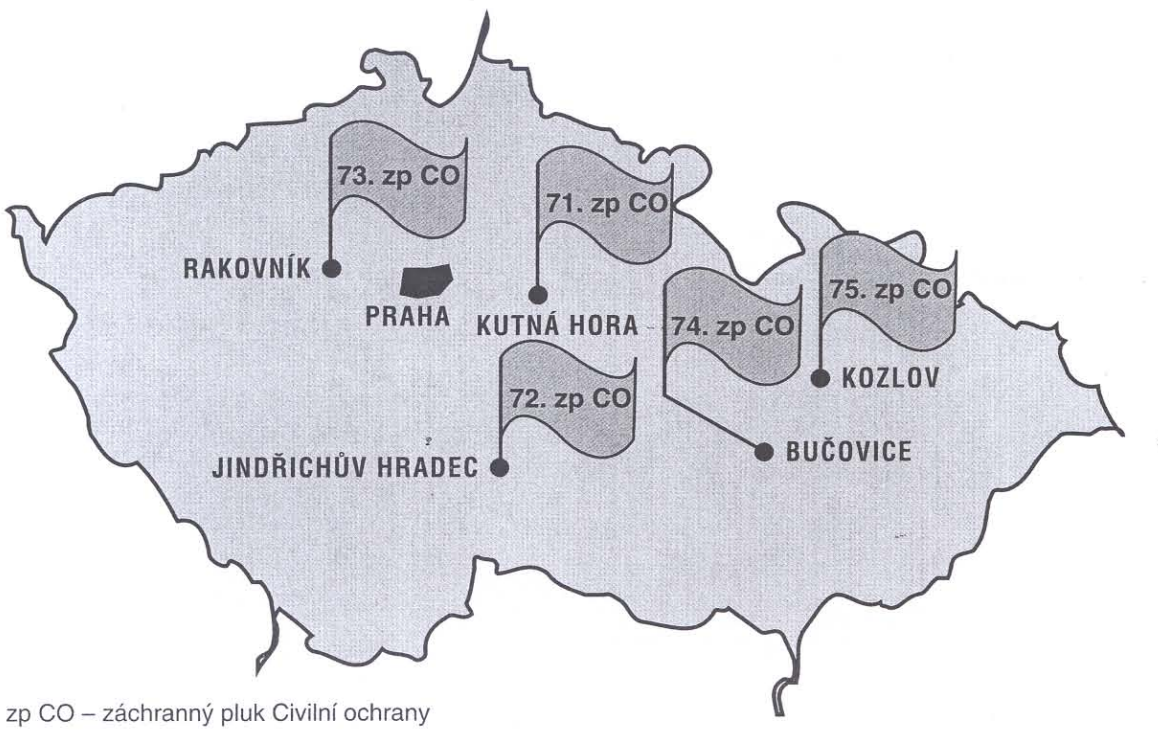

zp CO – záchranný pluk Civilní ochrany